

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
TEISĖS MOKYKLOS
TARPTAUTINĖS IR EUROPOS SĄJUNGOS TEISĖS INSTITUTAS

KORNELIJA MAŽULYTĖ
(TARPTAUTINĖ TEISĖ)

**EUROPOS ŽMOGAUS TEISIŲ KONVENCIJOJE GARANTUOJAMŲ TEISIŲ IR
PAGRINDINIŲ LAISVIŲ APSAUGA COVID-19 PANDEMIJOS METU**

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovas –
Prof. dr. Danutė Jočienė

Vilnius, 2022 m.

TURINYS

Įvadas	4
1. EKSTREMALI SITUACIJA KORONAVIRUSO PANDEMIJOS KONTEKSTE	10
1.1. Naudojimosi žmogaus teisėmis ir pagrindinėmis laisvėmis, garantuojamomis Konvencijoje, apribojimas pandemijos metu	14
1.2. Nukrypimas nuo naudojimosi Konvencijoje reglamentuotomis žmogaus teisėmis ir pagrindinėmis laisvėmis nepasinaudojant Konvencijos 15 straipsniu	17
1.3. Nepaprastoji padėtis, kaip specialus teisinis režimas.....	20
1.3.1 Nepaprastosios padėties samprata.....	20
1.3.2 Nepaprastosios padėties šalyje paskelbimas	23
1.3.3 Nepaprastosios padėties sąlygos, kurioms esant valstybės gali apriboti naudojamąsi Konvencijoje įtvirtintomis žmogaus teisėmis ir pagrindinėmis laisvėmis pagal Konvencijos 15 straipsnį	25
1.3.4 Nepaprastosios padėties trukmė	31
1.4. Teisėtas, pagrįstas ir proporcingas apribojimas naudojimosi Konvencijoje reglamentuotomis teisėmis ir pagrindinėmis laisvėmis	32
1.5. Nediskriminavimo principo taikymas apribojant naudojamąsi Konvencijoje reglamentuotomis žmogaus teisėmis ir pagrindinėmis laisvėmis	34
2. NAUDOJIMOSI ŽMOGAUS TEISĖMIS IR PAGRINDINĖMIS LAISVĖMIS, REGLAMENTUOTOMIS KONVENCIOJE, UŽTIKRINIMAS COVID-19 PANDEMIJOS METU	36
2.1. Konvencijos 2 straipsnyje reglamentuotos teisės į gyvybę užtikrinimas koronaviruso pandemijos metu	37
2.1.1 Sveikatos paslaugų teikimo apribojimas, kaip atsakas į koronaviruso pandemiją.....	39
2.2. Konvencijos 5 straipsnyje reglamentuotos teisės į laisvę ir saugumą užtikrinimas koronaviruso pandemijos metu	44
2.3. Konvencijos Protokolo Nr. 4 2 straipsnyje reglamentuotos judėjimo laisvės užtikrinimas koronaviruso pandemijos metu	50
2.4. Konvencijos 8 straipsnyje reglamentuotos teisės į privataus ir šeimos gyvenimo gerbimą užtikrinimas koronaviruso pandemijos metu	53
Išvados ir pasiūlymai	63
Literatūros sąrašas	67
Anotacija	78

Annotation	79
Santrauka	80
Summary	82
Patvirtinimas apie atlikto darbo savarankiškumą	84

IVADAS

Žmogaus teisėms ir laisvėms ginti šiai dienai yra priimta labai daug tarptautinės teisės aktų. Vieni tarptautinės teisės aktai, įskaitant tarptautines sutartis, yra priimti Jungtinių Tautų rėmuose ir yra laikomi universaliosiomis tarptautinėmis sutartimis, o kiti tarptautinės teisės aktai, įskaitant tarptautines sutartis, priimti Europos Tarybos rėmuose ir yra laikomi regioninėmis tarptautinėmis sutartimis.

Viena pirmųjų tarptautinių sutarčių, sukodifikavusių žmogaus teises Europos lygmeniu – 1950 m. Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija (toliau – Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija arba Europos žmogaus teisių konvencija, arba Konvencija), kuri 1950 m. lapkričio 4 d. buvo pasirašyta Romoje ir priimta Europos Tarybos rėmuose. Europos žmogaus teisių konvencija – tai regioninė tarptautinė sutartis, kurios tekstas, įsigaliojęs 1953 m. rugsėjo 3 d. ir ratifikuotas 10 valstybių, tapo svarbiausiu dokumentu, įtvirtinančiu žmogaus teises ir pagrindines laisves bei padedantis efektyviai ginti žmogaus teises tarptautiniu lygmeniu iki šiol¹. Ši Konvencija abstrakčius žmogaus teisių apsaugos principus pavertė konkrečiais teisiniais įsipareigojimais, o jų vykdymą kontroliuoti pavedė specialiai sukurtoms tarptautinėms institucijoms² – Europos žmogaus teisių komisijai (toliau – Komisija), kuri šiuo metu nebefunkcionuoja³ ir Europos Žmogaus Teisių Teismui (toliau – Europos Žmogaus Teisių Teismas, arba EŽTT, arba Teismas).

Europos žmogaus teisių konvencija – tai „[...] gyvybingas instrumentas, kuris aiškinamas pagal šių dienų realijas“.⁴ Atsižvelgiant į tai, šiame magistriniame baigiamajame darbe bus nagrinėjami valstybių, tokių kaip: Lenkija, Lietuva, Estija, Latvija ir Prancūzija, kurios, be kita ko, yra tiek Europos Sąjungos, tiek Europos Tarybos valstybės narės, įsipareigojusios ir pagal Konvenciją, veiksmų ir taikomų priemonių kovai su šiuo metu pasaulį sukausčiusia koronaviruso pandemija atitikimas Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijai. Pastebėtina, jog tokį valstybių pasirinkimą lėmė tai, jog šių valstybių tam tikri veiksmai prieš COVID-19 virusą iš esmės buvo panašūs, tačiau ne tapatūs. Atsižvelgiant į tai, toks valstybių pasirinkimas sudaro vaizdą, apie koronaviruso ribojimų spektrą.

Akivaizdu, jog koronaviruso pandemija privertė visas pasaulio valstybes imtis įvairiausių priemonių, siekiant sumažinti koronaviruso plitimą ir sukeliamų mirčių skaičių. Kovai su 2019 m. gruodžio pabaigoje Kinijoje, Uhano provincijoje užfiksuotu ir per kelias savaites visame pasaulyje

---

¹ Danutė Jočienė, *Europos Žmogaus Teisių Teismo jurisprudencijos įtaka nacionalinei teisei bei jurisprudencijai, tobulinant žmogaus teisių apsaugą. Konvencijos ir Europos Sąjungos teisės santykis* (Vilnius: Jurisprudencija, 2007), 17;

² Vilenas Vadapalas, *Tarptautinė teisė* (Vilnius: Eugrimas, 2006), 277;

³ Jočienė, *op. cit.*, 26;

⁴ *Ibid*, 18;

paplitusiu COVID-19 virusu valstybių vyriausybės pasitelkė įvairiausio pobūdžio priemones ir draudimus, paliečiančius beveik kiekvieną kasdienio gyvenimo aspektą ir apribojančius naudojimąsi beveik visomis pagrindinėmis žmogaus teisėmis ir laisvėmis⁵, garantuojamomis Europos žmogaus teisių konvencijoje, pavyzdžiui, asmenų laisvės apribojimai pagal Europos žmogaus teisių konvencijos 5 straipsnį „Teisė į laisvę ir saugumą“ arba asmenų judėjimo laisvės apribojimai pagal Konvencijos Protokolo Nr. 4 2 straipsnį pasireiškė taikant tokias priemones, kaip privaloma asmenų izoliacija (uždarymas) tam tikram laikotarpiui viešbučiuose ar kitose vietose, vienių ar su kitais asmenimis, kurie galėjo būti užsikrėtę COVID-19 virusu, taip pat privalomos saviizoliacijos taikymas visiems asmenims, kurių COVID-19 testas teigiamas⁶. Kiekvienas naujas valstybių priimtas apribojimas arba draudimas yra itin griežtas, galimai nebūtinai demokratinėje visuomenėje, diskriminuojantis, nepagrįstas, neproporcingas ir iš pirmo žvilgsnio nesuderinamas su Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija bei ribojantis naudojimąsi joje įtvirtintomis asmenų teisėmis ir pagrindinėmis laisvėmis.

Žmogaus teisių ir lygybės komisijos generalinė direktorė Rebecca Hilsenrath, kalbėdama apie koronaviruso pandemijos rezultatus visuomenei, minėjo, jog valstybės turi rasti pusiausvyrą, tarp kovos su koronavirusu ir galimybės žmonėms užtikrinti jų turimas teises ir laisves.⁷ Atsižvelgiant į tai, valstybių naudojamos priemonės kovoje su koronaviruso pandemija turi būti nediskriminuojančios, teisėtos, pagrįstos ir proporcingos Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos kontekste.

Tyrimo problema. Šiame magistrantūros studijų baigiamajame darbe bus tiriamos keturios problemos:

1. ar koronaviruso pandemiją galima laikyti „nepaprastą padėtį“ vadovaujantis nepaprastosios padėties, įtvirtintos Konvencijos 15 straipsnio „Nukrypimas nuo įsipareigojimų nepaprastosios padėties atveju“ 1 dalyje, samprata;

2. ar kovoje su COVID-19 pandemija naudojimas Europos žmogaus teisių konvencijos 2 straipsnio „Teisė į gyvybę“, 5 straipsnio „Teisė į laisvę ir saugumą“, 8 straipsnio „Teisė į privataus ir šeimos gyvenimo gerbimą“ ir Konvencijos Protokolo Nr. 4 2 straipsnio „Judėjimo laisvę“ teisėmis ir laisvėmis buvo apribotas teisėtai, pagrįstai ir proporcingai;

3. kuo skiriasi naudojimas Konvencijos 2 straipsnyje „Teisė į gyvybę“, 5 straipsnyje „Teisė į laisvę ir saugumą“, 8 straipsnyje „Teisė į privataus ir šeimos gyvenimo gerbimą“ ir

---

⁵ Regina Valutytė, Danutė Jočienė ir Rima Ažubalytė, *Legality of Human Rights Restrictions During the COVID-19 Pandemic Under the European Convention on Human Rights* (Tilburg Law Review, 2021), 26;

⁶ *Ibid*, 1;

⁷ „COVID-19 restrictions and the effect on human rights“, Equality and Human Rights žiūrėta 2020 m. gruodžio 6 d., <https://www.equalityhumanrights.com/en/our-work/news/covid-19-restrictions-and-effect-human-rights>;

Konvencijos Protokolo Nr. 4 2 straipsnyje „Judėjimo laisvė“ įtvirtintomis žmogaus teisėmis ir pagrindinėms laisvėms pandemijos metu ir įprastomis sąlygomis;

4. ar Konvencijos 2 straipsnis „Teisė į gyvybę“, 5 straipsnis „Teisė į laisvę ir saugumą“, 8 straipsnis „Teisė į privataus ir šeimos gyvenimo gerbimą“ ir Konvencijos Protokolo Nr. 4 2 straipsnis „Judėjimo laisvė“ suteikia valstybėms daugiau laisvės apriboti naudojimąsi šiuose straipsniuose įtvirtintomis žmogaus teisėmis pandemijos metu ir kai tokios situacijos nėra.

Temos aktualumas. Europos žmogaus teisių konvencijos preambuleje nurodyta, kad „Europos valstybių, turinčių bendras pažiūras ir bendras politines tradicijas, idealų laisvių bei teisės viršenybės paveldą, vyriausybės pasiryžusios žengti pirmą žingsnį, kad bendromis pastangomis užtikrintų tam tikras visuotinėje deklaracijoje įtvirtintas teises“⁸.

Poreikis užtikrinti 1950 m. lapkričio 4 d. Europos žmogaus teisių konvencijoje ir ją papildančiuose protokoluose įtvirtintų žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių laikymąsi ypač aktualus ir šiuo metu vyraujančios COVID-19 pandemijos kontekste. Atsižvelgiant į tai, jog ši koronaviruso pandemija yra plačiu mastu paplitusi visame pasaulyje, pastebėtinas aktualumas ir poreikis aiškinti Konvencijoje įtvirtintų teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos standartus bei naudojimosi šiomis teisėmis ir laisvėmis teisėto apribojimo galimybes COVID-19 pandemijos metu.

Baigiamojo darbo mokslinis naujumas ir tiriamos problemos ištyrimo lygis. Apie Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijoje įtvirtintų teisių ir pagrindinių laisvių apsaugą Lietuvos teisinėje sistemoje išsamiausiai yra pasisakę teisininkai, tarptautinės teisės specialistai Danutė Jočienė, Kęstutis Čilinskas, Saulius Katuoka, Lyra Jakulevičienė, Regina Valutytė, Lijana Štarienė, Liudvika Meškauskaitė ir kt.

Užsienio teisėje itin išsamiai Konvencijoje ginamas teises yra pristatęs autorių kolektyvas - D.J. Harris, M. O'Boyle, E. P. Bates ir C. M. Buckley knygoje „Europos žmogaus teisių konvencijos teisė“ (yra net keletas šios knygos leidimų), knygoje apie Europos žmogaus teisių konvencijos teises (kuri turi net 7 leidimus) Konvencijoje reglamentuotas žmogaus teises ir pagrindines laisves yra aptarę Clare Ovey ir Robin C. A. White. Europos žmogaus teisių teisę, o kartu ir Konvencijoje garantuojamas žmogaus teises ir pagrindines laisves, yra pristatę autorių kolektyvas Mark W. Janis, Richard S. Kay ir Anthony W. Bradley.

Itin išsamiai Europos Žmogaus Teisių Teismo praktiką yra išnagrinėjęs ir savo analizę leidinyje „Bylos ir kita medžiaga pagal Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvenciją“ viešosios teisės profesorius Notingamo universitete Alastair Mowbray. Be kita ko, daug leidinių žmogaus teisių teisės tema yra išleidęs Europos Žmogaus Teisių Teismas, skyręs šiuos leidinius Teismo teisėjų ar pirmininkų garbei. Štai, pavyzdžiui, Liber Amicorum Luzius Wildhaber

---

⁸„Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija“, ECHR.COE., žiūrėta 2020 m. gruodžio 6 d., https://www.echr.coe.int/documents/convention_lit.pdf;

garbei išleistas leidinys „Žmogaus teisės – Strasbūro požiūriu“, Esės Christos L. Rozakis garbei išleistas leidinys „Europos žmogaus teisių konvencija, gyvas instrumentas“ ir kt. Konvencijoje garantuojamas žmogaus teisės ir pagrindines laisves be kita ko analizavo ir kiti autoriai, tarptautinės teisės ir politikos mokslų specialistai, tokie kaip, Azizur Rahman Chowdhury ir Jahid Hossain Bhuiyan, Olivier De Schutter, Michael Haas.

Be teisės teoretikų Konvencijoje reglamentuotų žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių esmę ir prasmę savo praktikoje yra išaiškinęs Europos Žmogaus Teisių Teismas, Lietuvos Respublikos nacionaliniai teismai ir kitų valstybių nacionaliniai teismai. Vis dėlto, pastebėtina, kad apie Konvencijoje įtvirtintų teisių ir pagrindinių laisvių naudojimąsi ir jų apsaugą koronaviruso pandemijos metu, deja, gausios teisinės literatūros dar nėra.

Atsižvelgiant į šio magistrinio darbo temos aktualumą ir naujumą bei siekiant tinkamai išanalizuoti pasirinktą temą, dalyje dėl Konvencijoje įtvirtintų žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos koronaviruso pandemijos metu, bus vadovaujama Europos Tarybos viešai skelbiama informacija, valstybių priimtais teisės aktais, įvairių nacionalinių institucijų išaiškinimais, o taip pat ir įvairių tiek Lietuvos, tiek užsienio valstybių teisininkų straipsniais, oficialiais pasisakymais ir, be abejo, Europos Žmogaus Teisių Teismo praktika.

Tyrimo objektas. Magistrinio baigiamojo darbo metu bus tiriami Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijoje įtvirtintų žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos standartai, išvystyti Europos Žmogaus Teisių Teismo praktikoje ir šių standartų taikymas koronaviruso pandemijos metu, kartu vertinant, ar galimas [leidžiamas] nukrypimas nuo šių standartų COVID-19 pandemijos metu.

Tyrimo tikslas. Tyrimo metu bus siekiama nustatyti, ar valstybės, siekdamos taikyti priemonės kovoje su koronaviruso pandemija, apribojančias naudojimąsi Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos garantuojamomis žmogaus teisėmis ir pagrindinėmis laisvėmis, savo nacionalinėje teisėje privalo įsivesti specialųjį teisinį režimą, nepaprastąjį padėti, pagal Konvencijos 15 straipsnį ir ar valstybių įvestos apribojančios priemonės ir draudimai kovoje su COVID-19 pandemija yra teisėti, pagrįsti ir proporcingi Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 2 straipsnio „Teisė į gyvybę“, 5 straipsnio „Teisė į laisvę ir saugumą“, 8 straipsnio „Teisė į privataus ir šeimos gyvenimo gerbimą“ ir Konvencijos Protokolo Nr. 4 2 straipsnio „Judėjimo laisvė“ atžvilgiu.

Ginamieji teiginiai:

1. sveikatos paslaugų apribojimo priemonė, kaip atsakas į koronaviruso pandemiją, yra neproporcinga ir pernelyg ribojanti žmogaus konstitucinę teisę į sveikatą, o kartu ir absoliučią žmogaus teisę į gyvybę, reglamentuotą Konvencijos 2 straipsnyje;

2. saviizoliacijos priemonė, kaip atsakas į koronaviruso pandemiją, teisėtai, pagrįstai ir proporcingai apribojo naudojimąsi Konvencijos 5 straipsnyje reglamentuota teise į laisvę ir saugumą;

3. asmenų judėjimo apribojimo priemonės, kaip atsakas į koronaviruso pandemiją, teisėtai, pagrįstai ir proporcingai apribojo naudojimąsi Konvencijos Protokolo Nr. 4 2 straipsnyje reglamentuota judėjimo laisve;

4. skaitmeninio COVID-19 pažymėjimo taikymas koronaviruso pandemijos metu nėra proporcingas siekiamam tikslui, nes savyje kaupdamas asmens duomenis apie žmogaus sveikatą, apriboja naudojimąsi Konvencijos 8 straipsnyje reglamentuota teise į privataus ir šeimos gyvenimo gerbimą;

5. valstybių skirtingas elgesys su pasiskiepijusiais ir nepasiskiepijusiais nuo COVID-19 viruso asmenimis nėra laikomas diskriminacija, nes toks skirtingas elgesys yra pagrįstas siekiamam tikslui - apsaugoti žmonių sveikatą;

6. laikoma, kad valstybės, savo nacionalinėje teisėje įsivedusios nepaprastosios padėties teisinį režimą, bet neinformavusios Europos Tarybos Generalinio Sekretoriaus, teisėtai apribojo naudojimąsi Konvencijoje reglamentuotomis teisėmis ir pagrindinėmis laisvėmis nes pasinaudojo klasikiais žmogaus teisių ribojimo pagrindais, kurie numatyti Konvencijos straipsnių atitinkamose dalyse.

Tyrimo uždaviniai. Atsižvelgiant į tyrimo tikslą, yra iškeliami šie tyrimo uždaviniai:

1. nustatyti, ar koronaviruso pandemiją galima laikyti ekstremaliąja situacija;
2. nustatyti, ar koronaviruso pandemija turi/gali būti laikoma nepaprastąja padėtimi pagal Konvencijos 15 straipsnį „Nukrypimas nuo įsipareigojimų nepaprastosios padėties atveju“;
3. nustatyti, ar koronaviruso pandemija atitinka Europos Komisijos 1969 m. byloje Danija, Norvegija, Švedija ir Nyderlandai prieš Graikiją, peticijų Nr. 3321/67, 3322/67, 3323/67 ir 3344/67 (toliau – Graikijos byla) išskirtus nepaprastosios padėties požymius;
4. nustatyti, ar valstybių taikomi ribojimai koronaviruso pandemijos metu nenustatant tam tikro specialaus teisinio režimo – nepaprastosios padėties pagal Konvencijos 15 straipsnį yra teisėti, pagrįsti ir proporcingi;
5. įvertinti, ar Konvencijoje įtvirtintų teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos standartai buvo taikomi priimant draudimus ir apribojančiąsias priemones kovai su koronaviruso pandemija;
6. įvertinti pandemijos metu leidžiamų nukrypimų nuo Konvencijos 2 straipsnio „Teisė į gyvybę“, 5 straipsnio „Teisė į laisvę ir saugumą“, 8 straipsnio „Teisė į privataus ir šeimos gyvenimo gerbimą“ ir Konvencijos Protokolo Nr. 4 2 straipsnio „Judėjimo laisvė“ lygį ir pobūdį.

Tyrimo metodai. Magistrinio baigiamojo darbo tyrimo metu naudojami pagrindiniai mokslinei analizei būdingi metodai: lingvistinis, loginis, sisteminis, analitinis ir turinio analizės

tyrimo metodai. Lingvistinis metodas bus taikomas analizuojant Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijoje reglamentuotų žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių esmę ir prasmę. Loginis metodas taikytas formuojant argumentaciją ir tyrimo išvadas. Sisteminis metodas pasitelktas vertinant Konvencijos nuostatas kaip bendrą sistemą. Analitinis metodas taikomas analizuojant Konvencijoje įtvirtintų žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių taikymo koronaviruso pandemijos metu problematiką bei perspektyvas. Turinio analizės metodas naudojamas rengiant visą baigiamojo darbo turinį.

Tyrimo struktūra. Magistrinį baigiamąjį darbą sudaro: titulinis lapas, turinys, įvadas, dėstomoji dalis, kurią sudaro dvi dalys, skirstomos į skyrius, poskyrius ir skyrelius, išvados ir pasiūlymai, literatūros sąrašas, anotacija ir santrauka lietuvių bei anglų kalbomis.

1. EKSTREMALI SITUACIJA KORONAVIRUSO PANDEMIJOS KONTEKSTE

Koronaviruso pandemija akivaizdžiai parodo, jog grėsmė nebūtinai turi pasireikšti šalyje, kurioje mes gyvename. Mes galime tapti ir kaimyninėse valstybėse įvykstančių nelaimių padarinių aukomis. Būtent taip nutiko 2019 m. pabaigoje, kuomet visas pasaulis susidūrė su COVID-19 virusu – 2019 m. gruodžio pabaigoje Kinijoje, Uhano provincijoje užfiksuotu ir per kelias savaites paplitusiu visame pasaulyje, 2020 m. kovo 11 d., be kita ko, Pasaulio sveikatos organizacijos pripažintu pasauline pandemija.

Generalinis Pasaulio sveikatos organizacijos direktorius Tedros Adhanom Ghebreyesus 2020 m. sausio 30 d. tarptautiniame nepaprastosios padėties žmogaus teisių komitete dėl COVID-19 (*angl. COVID-19 IHR Emergency Committee*) koronaviruso pandemiją įvardino kaip ekstremalią situaciją, motyvuojant tuo, kad koronavirusas paveikė ne tik vieną valstybę – Kiniją, bet ir visas kitas pasaulio valstybes⁹. Tačiau ar koronaviruso pandemija pagrįstai galima laikyti ekstremalia situacija? Į šį klausimą ir pabandykime atsakyti.

Analizuojant ekstremalios situacijos institutą, pastebėtina, kad *de facto*, ekstremali situacija – tai „didelę žalą žmogiškiesiems ištekliams ir turtui sukeliantis neeilinis įvykis, kurio padariniai gerokai viršija bendruomenės galimybes atsikurti“¹⁰. Nepaisant to, kad oficialaus ekstremalios situacijos apibrėžimo nėra¹¹, mokslininkai, analizuodami ekstremalios situacijos institutą, pateikia skirtingus, bet savo esme tapačius ekstremalios situacijos apibrėžimus. Pavyzdžiui, Dr. E. L. Quarantelli (1998), vienas iš socialinių mokslų nelaimių ir katastrofų tematika tyrinėtojų, yra nurodęs, kad ekstremali situacija, tai neigiamas padarinys ir įprasto kasdieninio gyvenimo sutrikdymas kolektyviniu lygmeniu, atsirandantis dėl pasireiškusios grėsmės arba gamtinių, ar technologinių veiksnių (pavyzdžiui, žemės drebėjimų, potvynių, uraganų, toksinių medžiagų išsiliejimų ir pan.) poveikio, sukeliančio itin dideles neigiamas socialines pasekmes.¹² Gary A. Kreps (2001), sveikatos ir rizikos komunikacijos specialistas, nurodė, kad ekstremali situacija – tai atvejis, besiskiriantis nuo kasdienio gyvenimo aktualijų, pasižymintis neįprastumu ir dramatiškumu, pasireiškiantis visuomenėje ar tam tikrose visuomenės dalyse (regionuose ar bendruomenėse) ir lemiantis fizinių sąlygų ir materialios žalos žmogui atsiradimą bei socialinės veiklos sutrikdymą.¹³ Profesorius Saulius Katuoka ir Marijus Krasnickas, aptardami nukrypimus nuo išipareigojimų pagal Konvenciją nepaprastosios padėties atveju, yra nurodę, kad ekstremali situacija (*angl. emergency*)

---

⁹ „Coronavirus declared global health emergency by WHO“, *BBC NEWS*, 2020 m. sausio 31 d., <https://www.bbc.com/news/world-51318246>;

¹⁰ Arvydas Survila, *Nepaprastųjų situacijų valdymas* (Vilnius: VĮ Registrų centras, 2015), 15;

¹¹ *Ibid*, 13;

¹² *Ibid*;

¹³ *Ibid*;

– tai „nenumatytas blogiausias atvejis, o tai reiškia negalėjimą prognozuoti situacijos ir iš anksto nusistatyti baigtinės konkrečių situacijų sekos“¹⁴.

Ekstremalios situacijos apibrėžimas pateiktas ir Lietuvos Respublikos civilinės saugos įstatymo 2 straipsnio 7 dalyje, pagal kurią ekstremali situacija turi būti suprantama, kaip „dėl ekstremaliojo įvykio susidariusi padėtis, kuri gali sukelti staigų didelį pavojų gyventojų gyvybei ar sveikatai, turtui, aplinkai arba gyventojų žūtį, sužalojimą ar padaryti kitokio pobūdžio žalą“¹⁵. To paties straipsnio 8 dalyje numatyta, jog ekstremalusis įvykis, tai „nustatytus kriterijus atitinkantis, pasiekęs ar viršijęs gamtinis, techninis, ekologinis ar socialinis įvykis, kuris kelia pavojų gyventojų gyvybei ar sveikatai, jų socialinėms sąlygoms, turtui ir (ar) aplinkai“¹⁶.

Pastebėtina, kad Europos Žmogaus Teisių Teismas savo praktikoje nėra suformulavęs ekstremalios situacijos apibrėžimo, tačiau nepaisant to, tai yra padariusi Amerikos tarptautinės teisininkų komisijos asociacijos ekspertų grupės, kuri buvo sušaukta 1984 m. Italijoje, Sirakūzuose parengti sąrašą septyniasdešimt šešių principų, susijusių su apribojimais ir nukrypti nuo Tarptautinių pilietinių ir politinių teisių pakto leidžiančiomis nuostatomis, sąrašą¹⁷. Taigi buvo nutarta, kad ekstremali situacija yra tokia grėsmė, kuri paveikia visus gyventojus ir visą valstybės teritoriją arba jos dalį ir kelia grėsmę gyventojų fiziniam vientisumui, politinei nepriklausomybei ar valstybės teritoriniam vientisumui, jos egzistavimui ar pagrindiniam funkcionavimui¹⁸. Pastebėtina, kad Europos Tarybos institucijos yra nepriklausomos nuo Tarptautinės teisininkų komisijos, tačiau glaudžiai bendradarbiauja skatinant ir ginant žmogaus teises ir teisinę valstybę visame pasaulyje¹⁹. Atsižvelgiant į tai, konstatuotina, kad vertinant ar koronaviruso pandemija yra laikoma ekstremalia situacija pagal Konvencijos 15 straipsnį, galima vadovautis ir Amerikos tarptautinės teisininkų komisijos asociacijos ekspertų grupės 1984 m. suformuluotu ekstremalios situacijos apibrėžimu.

Pastebėtina kad vieningo ekstremalios situacijos apibrėžimo kuris pateiktų išsamų sąrašą konkrečių situacijų, laikytinų ekstremaliomis, nėra. Kiekviena situacija yra unikali ir turi būti vertinama individualiai atsižvelgiant ekstremaliai situacijai būdingus bruožus, suformuluotus Dr. E. L. Quarantelli, Gary A. Kreps, Sauliaus Katuokos ir Marijaus Krasnicko, o taip pat Lietuvos

---

¹⁴ Saulius Katuoka ir Marijus Krasnickas, *Nukrypimai nuo įsipareigojimų pagal Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvenciją nepaprastosios padėties atveju*, (Vilnius: Jurisprudencija, 2008): 29;

¹⁵ „Lietuvos Respublikos civilinės saugos įstatymas“, LRS, žiūrėta 2022 m. sausio 25 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.69957/asr>;

¹⁶ *Ibid*;

¹⁷ Oren Gross ir Fionnuala NI Aolain, *Law in Times of Crisis. Emergency Powers in Theory and Practice*, (Jungtinė Karalystė: Cambrige University Press, 2006), 251;

¹⁸ „The Siracusa Principles on the Limitation and Derogation Provisions in the International Covenant on Civil and Political Rights“, *American Association for the International Commission of Jurists*, 1984 m. Rugsėjo 28 d., <https://www.icj.org/wp-content/uploads/1984/07/Siracusa-principles-ICCPR-legal-submission-1985-eng.pdf>;

¹⁹ „ICJ-European Institutions“, *International Commission of Jurists*, žiūrėta 2022 m. Balandžio 16 d., <https://www.icj.org/regions/icj-european-institutions/>;

Respublikos civilinės saugos įstatymo bei Amerikos tarptautinės teisininkų komisijos asociacijos ekspertų grupės pateiktose ekstremalios situacijos apibrėžimuose. Taigi, ekstremali situacija, tai:

1. situacija, sutrikdanti įprastą kasdieninį gyvenimą kolektyviniu lygmeniu;
2. situacija, atsirandanti dėl grėsmės arba gamtinių, ar technologinių veiksnių, tokių kaip, žemės drebėjimas, potvyniai, uraganai, toksinių medžiagų išsiliejimas ir pan.;
3. situacija, pasireiškianti visoje visuomenėje arba tam tikrose jos dalyse (regionuose ar bendruomenėse);
4. situacija, sukianti grėsmę gyventojų fiziniam vientisumui, politinei nepriklausomybei, valstybės teritoriniam vientisumui, jos egzistavimui ar pagrindiniam funkcionavimui;
5. situacija, sukianti padarinius turtui, aplinkai, žmonijai.

Inžinerijos mokslininkas Mohamed Gad-el-Hak savo leidinyje „Didelio masto nelaimės: prognozavimas, kontrolė ir mažinimas“ (*angl. Large-Scale Disasters: Prediction, Control, and Mitigation*) išvedė teoriją, kuria vadovaujantis galima įvertinti nelaimės lygį ir nustatyti, ar situacija gali būti pripažįstama ekstremalia situacija ar ne²⁰. Tačiau pastebėtina, kad vadovaujantis Mohamed Gad-el-Hak teorija nelaimės lygis yra nustatomas atsižvelgiant būtent į žmonių aukų skaičių. Taigi, priklausomai nuo žmonių aukų skaičiaus Mohamed Gad-el-Hak išskyrė 5 nelaimių kategorijas: nedidelė nelaimė, vidutinio sunkumo nelaimė, didelė nelaimė, didžiulė nelaimė ir milžiniška nelaimė (*žemiau pateikta lentelė*):

Kategorija	Aukų skaičius (mirę, sužeisti, kitaip paveikti)
I taikymo sritis (nedidelė nelaimė)	<10
II taikymo sritis (vidutinio sunkumo nelaimė)	10-100
III taikymo sritis (didelė nelaimė)	100-1000
IV taikymo sritis (didžiulė nelaimė)	1000-10 000
V taikymo sritis (milžiniška nelaimė)	>10 000

1 lentelė. Mohamed Gad-el-Hak teorija

Vertinant COVID-19 viruso pandemiją ekstremalios situacijos kontekste bei atsižvelgiant į Mohamed Gad-el-Hak teoriją, galima pastebėti, kad koronaviruso pandemija tiek analizuojamose valstybėse Lenkijoje, Lietuvoje, Estijoje, Latvijoje ir Prancūzijoje, tiek ir visose kitose pasaulio valstybėse, sukėlė neigiamų padarinių ne tik žmonių sveikatai, bet ir lėmė didelį mirčių atvejų skaičių. Tokiu būdu koronaviruso pandemija sutrikdė įprastinį kasdieninį žmonių gyvenimą kolektyviniu lygiu, nes valstybės, siekdamos pažaboti koronaviruso viruso plitimą ėmėsi įvairiausių priemonių, apribojančių gyventojų naudojimąsi žmogaus teisėmis ir pagrindinėmis laisvėmis.

²⁰ Mohamed Gad-el-Hak, *Large-Scale Disasters: Prediction, Control, and Mitigation*, (United States of America: Cambridge University Press, 2008), 2;

Vertinant Lenkijos, Lietuvos, Estijos, Latvijos ir Prancūzijos koronaviruso statistiką pastebėtina, jog pagal koronaviruso aukų skaičių, Prancūzijoje nuo koronaviruso pandemijos pradžios mirė virš 123 tūkst. žmonių²¹, Lenkijoje – virš 101 tūkst. žmonių²², Lietuvoje – virš 7 tūkst. žmonių²³, Estijoje – virš 1 tūkst. žmonių²⁴, o Latvijoje – virš 4 tūkst. žmonių²⁵. Atsižvelgiant į aptartą Mohamed Gad-el-Hak teoriją, galima pastebėti, jog tokiose valstybėse, kaip Prancūzija ir Lenkija koronaviruso pandemija atitinka milžiniškos nelaimės lygį, nes šiose šalyse aukų skaičius viršija 10 tūkst. mirčių atvejų, na, o tokiose valstybėse kaip Lietuva, Estija, Latvija koronaviruso pandemija atitinka didelės nelaimės lygį, nes šiose šalyse aukų skaičius yra nuo 1 tūkst. iki 10 tūkst.

Vis dėlto, reikia nepamiršti, kad koronaviruso pandemija yra globali problema, paveikusi visas pasaulio valstybes. Pastebėtina, kad koronaviruso pandemijos atvejų kiekvieną dieną vis daugėja, o mirusiųjų nuo šio viruso skaičius vis didėja. Pasaulyje koronavirusu šiai dienai serga daugiau kaip 500 mln. žmonių²⁶, o mirusiųjų nuo šio viruso yra virš 6 mln.²⁷. Tai rodo, kad koronaviruso pandemiją būtina vertinti globaliai. Taigi, vertinant aukų nuo koronaviruso skaičių pasauliniu mastu per Mohamed Gad-el-Hak teorijos prizmę, galima pastebėti, jog koronaviruso pandemija pasaulyje prilygsta milžiniškai nelaimei.

Apibendrinant tai, kas išdėstyta, darytina išvada, kad Pasaulio sveikatos organizacijos generalinis direktorius Tedros Adhanom Ghebreyesus pagrįstai koronaviruso pandemiją prilygino ekstremaliai situacijai, nes COVID-19 virusas ne tik, kad išplito globaliu mastu, lėmė daugybės žmonių mirtį, bet ir sutrikdė įprastą kasdienį žmonių gyvenimą kolektyviniu lygmeniu, dėl valstybių taikytų priemonių kovoje su COVID-19 viruso plitimu.

---

²¹ „France: WHO Coronavirus Disease (COVID-19) Dashboard With Vaccination Data“, World Health Organization, žiūrėta 2022 m. sausio 25 d., <https://covid19.who.int/region/euro/country/fr>;

²² „Poland: WHO Coronavirus Disease (COVID-19) Dashboard With Vaccination Data“, World Health Organization, žiūrėta 2022 m. sausio 25 d., <https://covid19.who.int/region/euro/country/pl>;

²³ „Lithuania: WHO Coronavirus Disease (COVID-19) Dashboard With Vaccination Data“, World Health Organization, žiūrėta 2022 m. sausio 25 d., <https://covid19.who.int/region/euro/country/lt>;

²⁴ „Estonia: WHO Coronavirus Disease (COVID-19) Dashboard With Vaccination Data“, World Health Organization, žiūrėta 2022 m. sausio 25 d., <https://covid19.who.int/region/euro/country/ee>;

²⁵ „Latvia: WHO Coronavirus Disease (COVID-19) Dashboard With Vaccination Data“, World Health Organization, žiūrėta 2022 m. sausio 25 d., <https://covid19.who.int/region/euro/country/lv>;

²⁶ „COVID Live – Coronavirus Statistics — Worldometer“, žiūrėta 2022 m. sausio 25 d., <https://www.worldometers.info/coronavirus/>;

²⁷ *Ibid*;

1.1. Naudojimosi žmogaus teisėmis ir pagrindinėmis laisvėmis, garantuojamomis Konvencijoje, apribojimas pandemijos metu

Koronaviruso, kaip ekstremalios situacijos, mastas lėmė poreikį valstybėms greitai ir veiksmingai reaguoti į susidariusią situaciją. Kaip pastebėjo Europos Tarybos rėmuose veikianti Komisija „Demokratija per teisę“ (arba kitaip vadinama Venecijos komisija), koronaviruso pandemijos pradžioje iš valstybių buvo tikimasi, kad jos iš anksto numatys COVID-19 viruso pavojus, bus aktyvios ir taikydamos „atsargumo principą“, imsis priemonių, kurios, jų nuomone, yra tinkamomis kovai su šiuo virusu²⁸.

Valstybės, Europos Tarybos narės, reaguodamos į koronaviruso plitimo mastą bei vadovaudamosios Pasaulio sveikatos organizacijos skelbiamomis rekomendacijomis, nedelsiant pradėjo taikyti įvairias žmogaus teises apribojančias priemones tam, kad galėtų apsaugoti žmonių sveikatą ir gyvybę bei suvaldyti koronaviruso pandemiją, galutinai sustabdant šios ligos plitimą²⁹. Vis dėlto, kai kurie naudojimosi žmogaus teisėmis ir pagrindinėmis laisvėmis apribojimai, nors ir efektyviai gelbėjo nuo viruso plitimo, tačiau buvo nustatyti be tinkamo teisinio pagrindo nacionalinėje teisėje³⁰, t. y. neįsivedus nepaprastosios padėties pagal Konvencijos 15 straipsnį. Todėl kyla pagrįstas klausimas, ar valstybės, būdamos Konvencijos dalyvėmis ir neįsivedusios nepaprastosios padėties, kaip specialaus teisinio režimo pagal Konvencijos 15 straipsnį savo nacionalinėje teisėje, bet taikiusios įvairias naudojimąsi žmogaus teisėmis ir pagrindinėmis laisvėmis apribojančias priemones, nepažeidė Konvencijos nuostatų? Būtent į šį klausimą toliau ir mėginsime atsakyti.

Venecijos komisija (žinoma kaip Europos Tarybos patariamoji institucija) 2020 m. balandžio 16 d. Venecijos komisijos nuomonių ir ataskaitų dėl nepaprastosios padėties rinkinyje Nr. CDL-PI (2020) 003 nurodė, kad specialus teisinis režimas įvedamas kaip pasekmė dėl valstybei kylančios grėsmės, kuriai išspręsti įprastų teisinių priemonių nepakanka. Tai, pavyzdžiui, stichinės nelaimės, pilietiniai neramumai, epidemijos, ekonominės krizės.³¹ Koronaviruso pandemija yra būtent ta grėsmė – epidemija, kuri sukėlė didžiulius neigiamus padarinius ne tik pačiai valstybei,

---

²⁸ Tos, Aliviza Nicos ir kt., *Respect for Democracy, Human Rights and the Rule of Law During States of Emergency – Reflections*, Council of Europe: Venice Commission, žiūrėta 2022 m. sausio 26 d., [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-PI\(2020\)005rev-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-PI(2020)005rev-e);

²⁹ „Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstaiga: 2020 m. lapkričio 12 d. ataskaita Nr. NŽTI-2020/1-3 dėl Lietuvos Respublikos teisės aktų, reglamentuojančių ekstremaliųjų situacijų valdymą, ir tam tikrų ekstremaliųjų situacijų valdymo priemonių, taikytų karantino Lietuvos Respublikos teritorijoje galiojimo laikotarpiu, atitikties tarptautiniams Lietuvos Respublikos įsipareigojimams žmogaus teisių ir laisvių srityje“, LRSKI, žiūrėta 2022 m. sausio 26 d., https://www.lrski.lt/wp-content/uploads/2020/11/NTI-2020-1-3_2020-11-12.pdf;

³⁰ Regina Valutytė, Danutė Jočienė ir Rima Ažubalytė, *supra note*, 5:1;

³¹ „Compilation of Venice Commission opinions and reports on states of emergency“, Council of Europe: Venice Commission, žiūrėta 2022 m. sausio 26 d., 6, [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-PI\(2020\)003-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-PI(2020)003-e);

jos ekonomikai, bet ir žmonijai. Atsižvelgiant į nuolat didėjančių aukų nuo koronaviruso skaičių, galima drąsiai teigti, jog įprastinių teisinių priemonių nepakanka norint pažaboti šio viruso plitimą ir užkirsti kelią neigiamų padarinių kilimui. Todėl valstybės, siekdamos kovoti su šia grėsme buvo priverstos savo nacionalinėje teisėje taikyti įvairias priemones, kurios be kita ko apribojo naudojimąsi Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijoje garantuojamomis žmogaus teisėmis ir pagrindinėmis laisvėmis.

Atkreiptinas dėmesys į tai, kad valstybės, Konvencijos dalyvės, taikydamos jos nuostatas, tam tikrais atvejais gali teisėtai apriboti savo jurisdikcijoje esančių asmenų teises ir pagrindines laisves³². Teisių apribojimas yra natūraliai suvokiamas reiškinys, nes vieno asmens teisės nėra svarbesnės už kito asmens teises, o kasdieniniame gyvenime asmenys nuolatos tarpusavyje sąveikauja ir jų teisės taip pat yra susijusios³³. Apribojant naudojimąsi Konvencijoje reglamentuotomis teisėmis ir pagrindinėmis laisvėmis yra stengiamasi įvertinti ir pačios ribojamos teisės ir pagrindinės laisvės svarbą³⁴, nes savaime suprantama, kad „vieno asmens teisė gali būti apribota siekiant apsaugoti kito asmens teisę, kurią draudžiama pažeisti arba vieno asmens teisė apribojama siekiant efektyviau užtikrinti didelės asmenų grupės teises“³⁵. Pastebėtina, kad būtent koronaviruso pandemijos metu valstybių taikomos priemonės dažnu atveju, kaip matysime tolesniame šio magistro baigiamojo darbo tyrime, buvo apribojančios asmenų teises ir pagrindines laisves garantuojamos Konvencijos tam, kad būtų siekiama efektyviai užtikrinti didelės asmenų grupės teises, o ypač absoliučią teisę į gyvybę, reglamentuotą Konvencijos 2 straipsnyje, kurios valstybės, Konvencijos dalyvės, negali pažeisti jokiais sąlygomis³⁶.

Pažymėtina, kad pagal Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos, kurios šalimis yra 47 Europos Tarybos valstybės narės, įskaitant ir Lenkiją, Lietuvą, Estiją, Latviją bei Prancūziją, 1 straipsnį, visos valstybės, Konvencijos dalyvės, yra įsipareigojusios ne tik, kad garantuoti kiekvienam jų jurisdikcijoje esančiam žmogui teises bei laisves, reglamentuotas Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijoje³⁷ ir jos papildomuose protokoluose, bet ir apriboti naudojimąsi Konvencijoje reglamentuotomis tam tikromis žmogaus teisėmis ir pagrindinėmis laisvėmis tik trimis Konvencijoje numatytais teisiniais būdais³⁸:

1. pirma, pagal Konvencijos 57 straipsnį „Išlygos“, pasirašant Konvenciją arba deponuojant jos ratifikacinius raštus Europos Tarybos Generaliniam Sekretoriui, kaip tai numatyta Konvencijos

---

³² Saulius Katuoka ir Marijus Krasnickas, *supra note*, 14: 29;

³³ *Ibid*;

³⁴ *Ibid*;

³⁵ *Ibid*;

³⁶ Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijai – 70 metų“, *TeisėPro*, 2020 m. lapkričio 4 d. <https://www.teise.pro/index.php/2020/11/04/zmogaus-teisiu-ir-pagrindiniu-laisviu-apsaugos-konvencijai-70-metu/>;

³⁷ „Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija“, *supra note*, 8;

³⁸ Regina Valutytė, Danutė Jočienė ir Rima Ažubalytė, *supra note*, 5:2;

59 straipsnio 1 dalyje³⁹, bet kuriai valstybei leidžiama padaryti išlygą dėl tam tikros Konvencijos nuostatos, jei kuris nors tuo metu jos teritorijoje galiojantis įstatymas neatitinka tos nuostatos;

2. antra, valstybė gali pasinaudoti klasikinais žmogaus teisių ribojimo pagrindais, reglamentuotais atitinkamų Konvencijos straipsnių atitinkamose dalyse, pavyzdžiui, Konvencijos 8 straipsnio „Teisė į privataus ir šeimos gyvenimo gerbimą“ 2 dalyje, numatančioje, kad „valstybes institucijos neturi teisės apriboti naudojimosi šiomis teisėmis, išskyrus įstatymų nustatytus atvejus ir, kai tai būtina demokratinėje visuomenėje valstybes saugumo, visuomenės saugos ar šalies ekonomines geroves interesams, siekiant užkirsti kelia viešos tvarkos pažeidimams ar nusikaltimams, taip pat žmonių sveikatai ar moralei arba kitų asmenų teisėms ir laisvėms apsaugoti“⁴⁰, Konvencijos 5 straipsnio „Teisė į laisvę ir saugumą“ 1 dalyje, numatančioje net šešis atvejus, kuriems esant galima apriboti naudojimąsi Konvencijos 5 straipsnyje garantuota „Teise į laisvę ir saugumą“, kuomet vienas iš jų yra e) punkte numatytas atvejis „kai teisėtai sulaikomi asmenys, galintys platinti užkrečiamąsias ligas, psichiškai nesveiki asmenys, alkoholikai, narkomanai ar valkatos“⁴¹, Konvencijos Protokolo Nr. 4 2 straipsnio „Judėjimo laisvė“ 3 dalyje, numatančioje, kad „šioms teisėms įgyvendinti negali būti taikomi jokie apribojimai, išskyrus tuos, kuriuos numato įstatymas ir, kurių demokratinėje visuomenėje reikia valstybės ar visuomenės saugai, viešai tvarkai palaikyti, užkirsti kelią nusikalstamumui, apsaugoti žmonių sveikatą ar moralę arba kitų asmenų teises ir laisves“⁴² ir pan. Atkreiptinas dėmesys, jog visus šiuos klasikinius žmogaus teisių ribojimo pagrindus sieja bendras panašumas, t. y. jais pasinaudoti galima tuomet, kai jie yra numatyti įstatymo ir jų demokratinėje visuomenėje reikia siekiant apsaugoti žmonių sveikatą.

3. trečia, valstybei pasinaudojant Konvencijos 15 straipsniu „Nukrypimai nuo įsipareigojimų nepaprastosios padėties atveju“, apimančiu nukrypimo punktą.

Kovai su koronaviruso pandemija visos pasaulio valstybės, net ir tos, kurios yra prisijungusios prie Konvencijos, savo nacionalinėje teisėje taikė panašaus pobūdžio ir masto priemones, rekomenduojamas Pasaulio sveikatos organizacijos, tačiau vadovaudamosios skirtingais teisiniais pagrindais⁴³ ir įsivesdamos skirtingus teisinius režimus⁴⁴. Pastebėtina, kad Europos Tarybos valstybės narės, tarp kurių Lenkija, Lietuva, Estija, Latvija ir Prancūzija, įsivertinusios esamą faktinę padėtį savo šalies viduje, atsižvelgdamos į koronaviruso pandemijos paplitimo mastą ir nepaisydamos įsipareigojimų pagal Konvenciją, savo nacionalinėje teisėje įsivedė skirtingus

³⁹ „Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija“, *op. cit.*;

⁴⁰ *Ibid.*;

⁴¹ *Ibid.*;

⁴² *Ibid.*;

⁴³ Dovilė Gailiūtė-Janušonė, *Nukrypimai nuo įsipareigojimų pagal Europos žmogaus teisių konvenciją COVID-19 sukeltos pandemijos kontekste*, (Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2020), 33;

⁴⁴ Regina Valutytė, Danutė Jočienė ir Rima Ažubalytė, *supra note 5: 3*;

specialiuosius teisinius režimus, tam, kad galėtų taikyti priemones, kovoje su koronaviruso plitimu, teisėtai apribojant naudojimąsi žmogaus teisėmis ir pagrindinėmis laisvėmis. Pavyzdžiui, Prancūzija, labiausiai koronaviruso paveikta Europos valstybė⁴⁵, nuo koronaviruso pandemijos pradžios užfiksavusi daugiau kaip 10 milijonų atvejų⁴⁶, 2020 m. kovo 17 d. paskelbė karantiną (*angl. Quarantine*).⁴⁷ Karantinas taip pat buvo įvestas Lietuvoje, 2020 m. kovo 14 d., Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu⁴⁸. Lenkija, kaip specialųjį teisinį režimą nacionalinėje teisėje, 2020 m. kovo 20 d. įsivedė epideminę situaciją (*angl. State of epidemic*), na o Estijos ir Latvijos vyriausybės 2020 m. kovo 12 d. paskelbė nepaprastąją padėtį (*angl. State of emergency*), kurią Estija pratęsė iki 2020 m. gegužės 17 d., o Latvijos vyriausybė 2020 m. gegužės 7 d. sprendimu nepaprastąją padėtį pratęsė iki birželio 9 d.⁴⁹

1.2. Nukrypimas nuo naudojimosi Konvencijoje reglamentuotomis žmogaus teisėmis ir pagrindinėmis laisvėmis nepasinaudojant Konvencijos 15 straipsniu

Kaip jau buvo minėta, Konvencija suteikia teisę valstybėms, Konvencijos dalyvėms, apriboti naudojimąsi žmogaus teisėmis ir pagrindinėmis laisvėmis, garantuojamomis Konvencijos, nuo kurių dažniausiai yra nukrypstama net ir neįsivedant specialaus teisinio režimo – nepaprastosios padėties pagal Konvencijos 15 straipsnį⁵⁰. Tai valstybės gali padaryti individualiai įvertinusios situaciją šalies viduje ir nustačiusios, ko reikia jos visuomenės saugumui. Pastebėtina, kad ir koronaviruso pandemijos metu, valstybės, reaguodamos į situacijos rimtumą ir paplitimo mastą, ėmėsi tų priemonių, kurios jų manymu, gali efektyviai padėti pažaboti COVID-19 viruso plitimą⁵¹ ir užtikrinti jų visuomenės saugumą.

Europos Taryba yra nurodžiusi, jog nors kai kurios Europos Tarybos valstybių narių priimtos priemonės, apribojančios naudojimąsi žmogaus teisėmis ir pagrindinėmis laisvėmis, gali būti pateisinamos remiantis įprastomis Konvencijos nuostatomis, susijusiomis su sveikatos apsauga, vis

---

⁴⁵ Zeynep, Or ir kt., *France's response to the COVID-19 pandemic: between a rock and a hard place*, (Jungintė Karalystė: London School of Economics and Political Science, 2021);

⁴⁶ „France reduces isolation for fully vaccinated Covid-positive cases“, 2022 m. sausio 2 d., <https://www.france24.com/en/europe/20220102-france-reduces-isolation-for-covid-positive-to-7-days-from-10-days>;

⁴⁷ „Emmanuel Macron annonce l'interdiction des déplacements non essentiels des mardi midi“, 2020 m. kovo 17 d., <https://www.marianne.net/politique/emmanuel-macron-annonce-l-interdiction-des-deplacements-non-essentiels-des-mardi-midi>;

⁴⁸ „Lietuvos Respublikos vyriausybės nutarimas dėl karantino Lietuvos Respublikos teritorijoje paskelbimo“, LRS, žiūrėta 2022 m. sausio 26 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/deaf8694663011eaa02cacf2a861120c>;

⁴⁹ Tomas Lavišius, Šarūnas Legatas, ir Jūratė Musteikytė, „Europos Sąjungos valstybių narių kovos su koronavirusu (COVID-19) pandemija strategijos ir priemonės“, LRS, 2020 m. gegužės 21 d.,

⁵⁰ Janušonė, *supra note.*, 43;

⁵¹ Saulius Katuoka, „Karantinas ar nepaprastoji padėtis? Ką sako tarptautinė teisė?“, Mykolo Romerio universitetas, žiūrėta 2022 m. sausio 26 d., <https://www.mruni.eu/news/saulius-katuoka-karantinas-ar-nepaprastoji-padėtis-ka-sako-tarptautine-teise/>;

dėlto išimtinio pobūdžio priemonėms, kuriomis yra apribojamas naudojimas Konvencijoje reglamentuotomis žmogaus teisėmis ir pagrindinėmis laisvėmis, gali prireikti nukrypti nuo valstybių įsipareigojimų pagal Konvenciją būtent taikant Konvencijos 15 straipsnį⁵². Kiekviena valstybė, atsižvelgdama į Konvencijos saugomų žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apribojimų pobūdį ir mastą, turi įvertinti, ar jos taikomos priemonės pateisina tokią nukrypti leidžiančią nuostatą, o tokia galimybė valstybėms yra svarbus sistemos bruožas, leidžiantis toliau taikyti Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių konvenciją ir jos priežiūros mechanizmą net ir kritiškiausiu metu⁵³.

Pastebėtina, kad nemažai Europos Tarybos valstybių narių, kovai su COVID-19 virusu savo nacionalinėje teisėje neįsivedė specialaus teisinio režimo – nepaprastosios padėties pagal Konvencijos 15 straipsnį, o būtent pasinaudojo Konvencijos suteikta teise apriboti naudojamą žmogaus teisėmis ir pagrindinėmis laisvėmis, nuo kurių dažniausiai yra nukrypstama pasinaudojant klasikiniiais žmogaus teisių ribojimo pagrindais, reglamentuotais atitinkamų Konvencijos straipsnių atitinkamose dalyse. Pavyzdžiui, Lietuvos Respublikos vyriausybė 2020 m. kovo 14 d. nutarimu Nr. 207 „Dėl karantino Lietuvos Respublikos teritorijoje paskelbimo“ įvedė karantino režimą⁵⁴, kurio įvedimą grindė Lietuvos Respublikos žmonių užkrečiamųjų ligų profilaktikos ir kontrolės įstatymu⁵⁵ ir Lietuvos Respublikos civilinės saugos įstatymu⁵⁶. Būtent šių įstatymų dėka Lietuvos Respublikos Vyriausybė turi įgaliojimus veikti koronaviruso pandemijos metu⁵⁷.

Kitas pavyzdys – Lenkija, kuri 2020 m. kovo 20 d. savo nacionalinėje teisėje, vadovaudamasi 1997 m. Lenkijos Respublikos konstitucija, Lenkijos Respublikos įstatymu dėl stichinės nelaimės būklės, Lenkijos Respublikos įstatymu dėl infekcijų ir užkrečiamųjų ligų prevencijos ir kovos su jomis ir Lenkijos Respublikos įstatymu dėl konkrečių sprendimų, susijusių su COVID-19 ir kitų užkrečiamųjų ligų bei jų sukeltų krizių prevencija ir kova su jomis, Ministrų tarybos ir ministrų potvarkiais, susijusiais su esama padėtimi⁵⁸ savo nacionalinėje teisėje įsivedė epideminę situaciją.

---

⁵² Regina Valutytė, Danutė Jočienė ir Rima Ažubalytė, *supra note*, 5:33;

⁵³ „Respecting democracy, rule of law and human rights in the framework of the COVID-19 sanitary crisis A toolkit for member states available in different languages“, žiūrėta 2022 m. Balandžio 16 d., <https://www.coe.int/en/web/congress/covid-19-toolkits>;

⁵⁴ „Lietuvos Respublikos vyriausybės nutarimas dėl karantino Lietuvos Respublikos teritorijoje paskelbimo“, *supra note*, 48;

⁵⁵ „Lietuvos Respublikos žmonių ir užkrečiamųjų ligų profilaktikos ir kontrolės įstatymas“, LRS, žiūrėta 2022 m. sausio 26 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.32088>;

⁵⁶ „Lietuvos Respublikos civilinės saugos įstatymas“, *supra note*, 15;

⁵⁷ Katuoka, *supra note*, 41;

⁵⁸ European Union Agency For Fundamental Rights, „Coronavirus COVID-19 outbreak in the EU Fundamental Rights Implication“, žiūrėta 2022 m. sausio 26 d., file:///C:/Users/PC/Downloads/poland-report-covid-19-april-2020_en.pdf;

Na o štai Latvija ir Estija 2020 m. kovo 12 d. savo nacionalinėje teisėje paskelbė nepaprastąją padėtį. Estija tai padarė pateikdama deklaraciją Nr. 76, kuria informavo, kad remiantis Estijos Respublikos konstitucijos 87 straipsnio 8 punktu ir Estijos Respublikos nepaprastosios padėties įstatymo 13 straipsniu, 19 straipsnio 1 dalimi, 21 straipsnio 1 dalimi ir 23 straipsniu, savo nacionalinėje teisėje paskelbė nepaprastąją padėtį, susijusią su COVID-19 ligą sukeliančio koronaviruso plitimu pasaulyje⁵⁹, o Latvija nepaprastąją padėtį įsivedė 2020 m. kovo 12 d. pateikdama deklaraciją Nr. 103⁶⁰.

Taigi, akivaizdu, kad ne visos valstybės, Europos Tarybos narės, būdamos prisijungusios prie Europos žmogaus teisių konvencijos, kaip atsaką į COVID-19 pandemiją, savo nacionalinėje teisėje nusprendė įsivesti nepaprastąją padėtį pagal Konvencijos 15 straipsnį. Vienos valstybės savo nacionalinėje teisėje įsivedė nepaprastąją padėtį, kaip numatyta Konvencijos 15 straipsnyje, na, o kitos valstybės, pasinaudamos savo diskrecijos teise ir individualiai įsivertinusios koronaviruso poveikį jų valstybei bei visuomenei, pasinaudojo klasikiniiais žmogaus teisių ribojimo pagrindais, reglamentuotais atitinkamų Konvencijos straipsnių atitinkamose dalyse, suteikiančiais galimybę apriboti naudojimąsi šiuose straipsniuose reglamentuotomis teisėmis ir pagrindinėmis laisvėmis pagal įstatymą tiek, kiek tų apribojimų reikia demokratinėje visuomenėje siekiant apsaugoti žmonių sveikatą.

Apibendrinant galima teigti, kad nors Europos žmogaus teisių konvencijoje nėra numatyta galimybė apriboti naudojimąsi žmogaus teisėmis ir pagrindinėmis laisvėmis, garantuojamomis Konvencijoje, įsivedant kitokį specialųjį teisinį režimą, nei nepaprastoji padėtis pagal Konvencijos 15 straipsnį, vis dėlto, tokią galimybę suteikia Konvencijos tam tikrų straipsnių atitinkamose dalyse reglamentuoti klasikiniai žmogaus teisių ribojimo pagrindai, leidžiantys valstybėms taikyti tam tikrus apribojimus, kurie turi būti nustatyti nacionaliniuose įstatymuose. Koronaviruso pandemijos kontekste nepaisant to, kad valstybių įstatymai, kuriais valstybės įsiveda apribojimus koronaviruso pandemijos metu yra skirtingi, vis dėlto šių valstybių tikslas toks pat – užkirsti kelią koronaviruso plitimui, t. y. apsaugoti žmonių sveikatą.

---

⁵⁹ „Declaration of Emergency Situation in the Administrative Territory of the Republic of Estonia“, RIIGITEATAJA, 2022 m. sausio 24 d., <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/517032020002/consolide>;

⁶⁰ „Republic of Latvia: Regarding Declaration of the Emergency Situation“, LIKUMI, žiūrėta 2022 m. sausio 24 d., <https://likumi.lv/ta/en/en/id/313191>;

1.3. Nepaprastoji padėtis, kaip specialus teisinis režimas

Nepaprastosios padėties, kaip specialaus teisinio režimo, ištakos siekia dar Romos Respublikos laikus, kuomet senatas vertindamas situacijos pavojingumą nusprendavo, ar tam tikros situacijos, kurios vyksta konkrečiu metu, kelia grėsmę Romos Respublikai ir jos gyventojams. Tuo atveju, jeigu Senatas pripažindavo, kad Romos Respublikoje pasireiškė pavojingos situacijos, jis paskelbdavo Senato sprendimą, turintį įstatymo galią, kuriuo įpareigodavo konsulus, o kartu ir visus Romos Respublikos piliečius, imtis visų įmanomų priemonių, užtikrinti valstybės saugumą (*lot. senatus consultum ultimum*). Šis sprendimas reikšdavo, kad Romos Respublikoje yra skelbiama nepaprastoji padėtis (*lot. tumultus*), ko pasekmė Romos Respublikoje būdavo teisinės tvarkos suspendavimo (*lot. iustitum*) paskelbimas, pasireiškiantis laikinosios jurisdikcijos bei visų civilinių ir baudžiamųjų teisminių procesų sustabdymu.⁶¹

Šiuolaikinėje tarptautinėje teisėje nepaprastosios padėties institutas yra plačiai taikomas žmogaus teisių teisėje ir yra reglamentuotas Europos žmogaus teisių konvencijos 15 straipsnyje „Nukrypimai nuo įsipareigojimų nepaprastosios padėties atveju“. Šio straipsnio 1 dalis aiškiai nurodo, kad „kilus karui ar esant kitokiai nepaprastai padėčiai, dėl kurių atsiranda grėsmė tautos gyvavimui, kiekviena Aukštoji Susitarančioji Šalis gali nukrypti nuo įsipareigojimų pagal šią Konvenciją, tačiau tik tiek, kiek tai reikalinga dėl susidariusios padėties, ir jei tokios priemonės neprieštarauja kitiems įsipareigojimams pagal tarptautinę teisę“⁶². Taigi, kaip galima suprasti, Konvencijos 15 straipsnis numato galimybę, esant ekstremaliai situacijai, savo nacionalinėje teisėje įsivesti specialųjį teisinį režimą – nepaprastąją padėtį, kuris leistų teisėtai, pagrįstai ir proporcingai nukrypti nuo didžiosios dalies Konvencijoje garantuojamų teisių ir pagrindinių laisvių, „pašalinti iškilusį pavojų, nepageidaujamą situaciją ir atkurti efektyvų žmogaus teisių apsaugos mechanizmo veikimą“⁶³.

1.3.1 Nepaprastosios padėties samprata

Nepaprastosios padėties, kaip teisinio instituto sampratos, pradžia yra siejama su „karo teise – išimtinė priemone, skirta naudoti krizėms, kilusioms tiek dėl išorinės invazijos, tiek ir vidinio sukilimo ar maišto“⁶⁴. Invazijos atveju ar susiklosčius neišvengiamai situacijai, dėl kurios iškildavo grėsmė tautos gyvavimui, valdžia paskelbdavo karo padėtį toje teritorijoje, dėl to visos efektyvios valdžios galios būdavo perleidžiamos iš civilinės į karinės valdžios rankas⁶⁵. Būtent valdžios galios

⁶¹ Aušra Vainorienė, „Nepaprastosios padėties teisiniai pagrindai“ (daktaro disertacija, Vilniaus universitetas, 2018), 29, file:///C:/Users/PC/AppData/Local/Temp/32886537.pdf;

⁶² „Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija“, supra note, 8;

⁶³ Saulius Katuoka ir Marijus Krasnickas, supra note, 14: 29;

⁶⁴ Aušra Vainorienė, op. cit, 29;

⁶⁵ Ibid;

perleidimas iš civilinės į karinės valdžios rankas buvo vienas iš esminių pagrindų atriboti karo padėtį, kaip teisinį–administracinį režimą, taikomą ne tik karo, bet ir taikos metu sprendžiant vidiniams neramumams valstybėse. Po Antrojo pasaulinio karo, priėmus 1950 m. Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvenciją, karo padėtis buvo atskirta nuo nepaprastosios padėties, taikomos taikos metu.

Pastebėtina, kad nei Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 15 straipsnis, nei Konvencijos protokolai nepateikia vieningo nepaprastosios padėties apibrėžimo, o Konvencijos 15 straipsnyje reglamentuota nepaprastoji padėtis, be kita ko, dar yra apibūdinama ir tuo pačiu terminu „kita nepaprastoji padėtis“. Nepaisant to, nepaprastosios padėties institutas yra plačiai analizuojamas socialinių mokslų doktrinoje, bei teismų praktikoje, kur ir yra atskleidžiama kokios situacijos turi būti laikomos nepaprastąja padėtimi.

Socialinių mokslų atstovai Lietuvoje profesorius Saulius Katuoka ir Marijus Krasnickas analizuodami nukrypimus nuo įsipareigojimų pagal Konvenciją nepaprastosios padėties metu nurodė, kad nepaprastoji padėtis turi būti suprantama, kaip situacijos valdymas krizės metu (*angl. crisis government*)⁶⁶. Be kita ko, jie pažymėjo, kad „nepaprastoji padėtis (*angl. emergency*) gali apimti labai platų įvykių spektrą – tokius įvykius kaip karas, badas, žemės drebėjimas, potvyniai ir t. t. Tačiau <...> nėra nei pageidautina, nei įmanoma nustatyti kažkokių konkrečių įvykių ar jų grupių, kuriais remdamiesi automatiškai galėtumėme konstatuoti nepaprastąją padėtį; kiekvienas atvejis turi svarstomas iš esmės, atsižvelgiant į tai, kas svarbiausia – demokratinės visuomenės tęstinumą“⁶⁷. Be kita ko, profesorius Saulius Katuoka ir Marijus Krasnickas pastebėjo, kad Europos žmogaus teisių konvencijos 15 straipsnyje reglamentuota nepaprastoji padėtis iš esmės pagrįsta visoms teisinėms sistemoms bendru būtinumo principu (*principle of necessity*)⁶⁸, kuris reiškia suverenios valstybės teisę ir pareigą imtis visų pagrįstų priemonių, tam, kad būtų galima apginti ir apsaugoti valstybės vientisumą⁶⁹.

Karen Reid, analizuodama Konvencijos nuostatas, nurodė, kad nepaprastoji padėtis, kuriai esant yra leidžiama nukrypti nuo įsipareigojimų pagal Konvenciją, reikalauja grėsmės tautos gyvybei, o tai reiškia, kad situacija turi paveikti visus šalies gyventojus⁷⁰.

Europos Žmogaus Teisių Teismas, įsteigtas pagal 1950 m. Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 19 straipsnį, kaip nuolatos veikianti teisminė institucija, tam, kad užtikrintų, įsipareigojimų, kuriuos valstybės, Konvencijos dalyvės, prisiėmė pagal Europos

---

⁶⁶ Saulius Katuoka ir Marijus Krasnickas, *supra note*, 14: 29;

⁶⁷ *Ibid*;

⁶⁸ *Ibid*;

⁶⁹ *Ibid*;

⁷⁰ Karen Reid, *A Practitioner's Guide to the European Convention on Human Rights. 3rd ed.*, (London: Sweet & Maxwell, 2007), 262;

žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvenciją ir jos protokolus, laikymąsi⁷¹ ir vadovaudamasis Konvencijos 32 straipsnio 1 dalyje reglamentuota Teismo jurisdikcija, kuri apima visus Konvencijos ir jos protokolo aiškinimo ir taikymo klausimus⁷², yra ne kartą pasisakęs ir apie nepaprastosios padėties sampratą⁷³.

Štai, pavyzdžiui, 1961 m. liepos 1 d. sprendime byloje *Lawless prieš Airiją* (peticijos Nr. 332/57) Europos Žmogaus Teisių Teismas pateikė įprastinę „nepaprastosios padėties, keliančios grėsmę tautos gyvybei“ sampratą ir nurodė, kad nepaprastoji padėtis, tai išskirtinė krizės ar ekstremali situacija, kuri paveikia visą tautą ir kelia grėsmę valstybės bendruomenės organizuotam gyvenimui⁷⁴. Europos žmogaus teisių komisija 1969 m. lapkričio 5 d. sprendime Graikijos byloje, kuri buvo inicijuota pagal Danijos peticiją Nr. 3321/67, Norvegijos peticiją Nr. 3322/67, Švedijos peticiją Nr. 3323/67 ir Nyderlandų peticiją Nr. 3344/67, nurodė, kad ekstremali situacija turi būti reali arba neišvengiama⁷⁵, o pati krizė ar pavojus turėtų būti išskirtiniai tuo, kad įprastos priemonės ar apribojimai, kuriuos Konvencija leidžia taikyti visuomenės saugumo, sveikatai ir tvarkai palaikyti, yra akivaizdžiai nepakankami⁷⁶.

Nepaprastosios padėties sampratą aiškina ir pagalbiniai tarptautinės teisės šaltiniai, pavyzdžiui, 1984 m. Tarptautinės teisininkų asociacijos 61-os Paryžiaus konferencijos metu priimtas ir patvirtintas minimalių standartų, nustatančių žmogaus teisių ir laisvių minimalius standartus bei nepaprastosios padėties režimą, rinkinys, dar vadinamas Paryžiaus minimaliaisiais standartais⁷⁷. Šiame rekomendacinio pobūdžio dokumente yra pateiktas ir labai išsamus nepaprastosios padėties apibrėžimas: nepaprastoji padėtis – tai išimtinė ir krizinė situacija, viešas pavojus, pasireiškiantis dabartyje ar pasižymintis neišvengiamumu, kuris paveikia visą populiaciją ar visą populiaciją to regiono, kuriam nepaprastosios padėties paskelbimas yra taikomas, ir sukuria grėsmę organizuotam visuomenės, sudarančios valstybę, gyvavimui⁷⁸.

Pastebėtina, kad dauguma valstybių savo nacionalinėje teisėje turi nuostatas dėl nepaprastosios padėties, suteikiančias joms teisę nepaprastosios padėties sąlygomis imtis

---

⁷¹ „Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija“, *supra note*, 8;

⁷² *Ibid*;

⁷³ Janušonė, *supra note*, 43: 35;

⁷⁴ „Case of Lawless v. Ireland“, HUDOC.ECHR.COE, žiūrėta 2022 m. sausio 26 d., <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-57518%22%5D%7D>;

⁷⁵ „Guide on Article 15 of the European Convention on Human Rights“, ECHR.COE, žiūrėta 2022 m. sausio 26 d., https://www.echr.coe.int/documents/Guide_Art_15_ENG.pdf;

⁷⁶ „The Greek case“, HUDOC.ECHR.COE, žiūrėta 2022 m. sausio 26 d., file:///C:/Users/PC/AppData/Local/Temp/001-73020.pdf;

⁷⁷ Katuoka, *supra note*, 51;

⁷⁸ Richard B. Lillich, „The Paris Minimum Standards of Human Rights Norms in a State of Emergency“, *American Journal of International Law*, 1985 m. spalio, <https://www.uio.no/studier/emner/jus/humanrights/HUMR5503/h09/undervisningsmateriale/ParisMinimumStandards.pdf>;

priemonių, kurios kitu atveju būtų neteisėtos⁷⁹. Štai, pavyzdžiui, Prancūzijoje nepaprastosios padėties institutas yra reglamentuotas 1955 m. akte, kuris leidžia Prancūzijos prezidentui paskelbti nepaprastąją padėtį šalyje. Latvijoje nepaprastosios padėties institutas yra numatytas 1992 m. nepaprastosios padėties įstatyme. Lietuvoje nepaprastosios padėties institutą reglamentuoja Lietuvos Respublikos nepaprastosios padėties įstatymas, kurio 2 straipsnio 1 dalis pateikia nepaprastosios padėties apibrėžimą, numatanti, kad „nepaprastoji padėtis tai ypatingas teisinis režimas valstybėje ar jos dalyje, leidžiantis taikyti Lietuvos Respublikos Konstitucijoje ir šiame Įstatyme nustatytus laikinus naudojimosi fizinių asmenų teisėmis ir laisvėmis apribojimus ir laikinus juridinių asmenų veiklos apribojimus“⁸⁰. Nepaisant to, kad valstybės savo nacionalinėje teisėje turi priėmusios teisės aktus, reglamentuojančius nepaprastosios padėties, kaip specialaus teisinio režimo, įvedimą, vis dėlto, klausimai, susiję su nepaprastąja padėtimi ir naudojimosi žmogaus teisėmis ir pagrindinėmis laisvėmis apribojimu turi būti sprendžiami laikantis tarptautinių sutarčių, pagal kurias yra įsipareigojusios valstybės ir kurios šiuos klausimus reglamentuoja.⁸¹

1.3.2 Nepaprastosios padėties šalyje paskelbimas

Pastebėtina, kad Konvencijos 15 straipsnis suteikia galimybę valstybėms, Konvencijos dalyvėms vienašališkai nukrypti nuo kai kurių esminių įsipareigojimų pagal Konvenciją tačiau tik išimtinių aplinkybių metu⁸². Atkreiptinas dėmesys į Teismo 2009 m. vasario 19 d. sprendimą byloje *A. ir kiti prieš Jungtinę Karalystę*⁸³ (peticijos Nr. 3455/05), kurioje Europos Žmogaus Teisių Teismas nurodė, kad Konvencijos 15 straipsnyje reglamentuotos „grėsmės tautos gyvybei“ vertinimas pirmiausia priklauso valstybėms, kurios yra Konvencijos dalyvės, o šis klausimas, be kita ko turi ir plačią vertinimo laisvę. Pasak Europos Žmogaus Teisių Teismo, pirmiausia valstybė, atsižvelgdama į esamą faktinę padėtį savo šalies viduje, turi teisę nustatyti, ar jos tautos gyvybei gresia „nepaprastoji padėtis“. Europos Žmogaus Teisių Teismas 1978 m. sausio 18 d. byloje *Airija prieš Jungtinę Karalystę* (peticijos Nr. 5310/71) pažymėjo, kad nacionalinės valdžios institucijos yra geresnėje padėtyje nei tarptautinis teisėjas sprendžiant tiek dėl ekstremalios situacijos, tiek dėl leidžiančių nukrypti nuostatų pobūdžio ir taikymo srities⁸⁴. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad

⁷⁹ Bernadette Rainey, Elizabeth Wicks, ir Clare Ovey, *The European Convention on Human Rights* (Oxford University Press, 2017);

⁸⁰ „Lietuvos Respublikos nepaprastosios padėties įstatymas“, LRS, žiūrėta 2022 m. sausio 26 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.169562?jfwid=>;

⁸¹ Katuoka, *supra note*, 51;

⁸² Harris, O'Boyle ir Warbrick, *Law of the European Convention on Human Rights*, (Oxford University Press: 2009), 617;

⁸³ „A. and Others v. the United Kingdom“, HUDOC.ECHR.COE., žiūrėta 2022 m. sausio 26 d., <file:///C:/Users/PC/AppData/Local/Temp/002-1647.pdf>;

⁸⁴ „Case of Ireland v. The United Kingdom“, HUDOC.ECHR.COE., žiūrėta 2022 m. sausio 26 d., <https://hudoc.echr.coe.int/fre#%7B%22itemid%22%3A%22001-57506%22%7D>;

Konvencijos 15 straipsnyje reglamentuotai nukrypti leidžiančiai priemonei taikomas specifinis apsaugos režimas, t. y. Teismo kontrolė, kuri pasireškia tik tuomet, kai Teismui yra pateikiamos peticijos⁸⁵. Be kita ko, reikia suprasti, kad Europos Žmogaus Teisių Teismui yra ypač sudėtinga įvertinti, ar atsakovas (kuri nors Europos Tarybos valstybė narė) buvo teisus nustatydamas, kad jo šalies viduje egzistuoja ekstremali situacija, leidžianti įsivesti nepaprastosios padėties režimą⁸⁶, todėl valstybėms yra suteikiama plati vertinimo laisvė šiuo klausimu.

Taigi, būtent valstybės, įsivertinusios koronaviruso situacijos rimtumą šalies viduje gali nuspręsti savo nacionalinėje teisėje įsivesti nepaprastąją padėtį pagal Konvencijos 15 straipsnio nuostatas ir tokiu būdu apriboti naudojimąsi Konvencijoje garantuotomis teisėmis ir pagrindinėmis laisvėmis teisėtai, pagrįstai ir proporcingai.

Valstybės, vertindamos situacijos rimtumą šalies viduje ir sprendamos nepaprastosios padėties įvedimo šalyje būtinumą turi atsižvelgti į 1969 m. Graikijos byloje Komisijos suformuluotus nepaprastosios padėties požymius, kuriems esant, situacija gali būti pripažįstama nepaprastąją padėtimi pagal Konvencijos 15 straipsnio prasmę:

- 1) „nepaprastoji padėtis turi būti dabar esanti arba neišvengiama (*angl. actual or imminent*);
- 2) nepaprastosios padėties poveikis turi liesti visą tautą (*angl. whole nation*);
- 3) nepaprastoji padėtis turi kelti grėsmę organizuoto visuomenės gyvenimo tęstinumui;
- 4) krizė arba pavojus turi būti išimtinis ta prasme, kad įprastinės priemonės ar apribojimai, leidžiami Konvencijos viešojo saugumo, sveikatos ir tvarkos palaikymui, yra aiškiai nepakankami (*angl. plainly inadequate*)“⁸⁷.

Pastebėtina, kad įprastai valstybių konstitucijos numato Konvencijos 15 straipsniui tapačią nuostatą⁸⁸. Taigi, valstybės, kiekvienu atveju turi vadovautis savo nacionaliniais įstatymais, kurie reglamentuoja, kaip reikia elgtis esant nepaprastajai situacijai, ir nagrinėti konkrečias aplinkybes per Konvencijos 15 straipsnio prizmę⁸⁹, kartu atsižvelgdamos į 1969 m. Graikijos Komisijos suformuluotus nepaprastosios padėties požymius, kad įsitikintų, ar šalies viduje susiklosčiusios situacijos, šiuo atveju koronaviruso pandemijos, rimtumas yra tokio aukšto lygio, kad situaciją būtų galima laikyti nepaprastąją padėtimi ir valstybėje būtų įvestas specialusis teisinis režimas – nepaprastoji padėtis pagal Konvencijos 15 straipsnį.

---

⁸⁵ *Ibid*;

⁸⁶ Harris, O'Boyle ir Warbrick, *op. cit.* 82:617;

⁸⁷ Saulius Katuoka ir Marijus Krasnickas, *supra note*, 14: 29;

⁸⁸ Harris, O'Boyle ir Warbrick, *supra note*, 82: 618;

⁸⁹ Janušonė, *supra note.*, 43;

1.3.3 Nepaprastosios padėties sąlygos, kurioms esant valstybės gali apriboti naudojamąsi Konvencijoje įtvirtintomis žmogaus teisėmis ir pagrindinėmis laisvėmis pagal Konvencijos 15 straipsnį

Analizuojant Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 15 straipsnį galima pastebėti, kad šis straipsnis iš esmės formuoja keturias procedūrinės ir materialines sąlygas, kurioms esant, valstybės gali apriboti naudojamąsi Konvencijoje įtvirtintomis žmogaus teisėmis ir pagrindinėmis laisvėmis⁹⁰:

1. Pirmoji sąlyga – teise nukrypti nuo įsipareigojimų pagal Konvenciją galima pasinaudoti tik karo ar kitos nepaprastosios padėties, keliančios grėsmę tautos išlikimui, metu;

2. Antroji sąlyga – valstybė gali imtis priemonių, kuriomis nukrypstama nuo savo įsipareigojimų pagal Konvenciją, tik tiek, kiek to griežtai reikalauja susiklosčiusi padėtis;

3. Trečioji sąlyga – nukrypimai turi atitikti kitus valstybės įsipareigojimus pagal tarptautinę teisę;

4. Ketvirtoji sąlyga – valstybė, kuri naudojasi šia teise nukrypti, privalo išsamiai informuoti Europos Tarybos Generalinį Sekretorių apie priemones, kurių buvo imtasi nacionaliniu lygmeniu, ir jų priežastis, taip pat apie tai, kada tokios priemonės nustos galioti.

Pirmoji sąlyga – Karo ar nepaprastosios padėties situacija, kelianti grėsmę tautos išlikimui. Analizuojant šią sąlygą koronaviruso pandemijos kontekste, visas dėmesys yra skiriamas nepaprastajai padėčiai. Nepaprastoji padėtis, reglamentuota Konvencijos 15 straipsnyje, pasak Ronald St. J. Macdonald, apima „[...] karą, gamtines ir aplinkos katastrofas, tokias, kaip žemės drebėjimai, potvyniai ar epidemijos ir bet ką, kas kelia pavojų valstybės saugumui“⁹¹. Vis dėlto, kaip jau ir buvo minėta, nėra nei tikslinga, nei įmanoma apibrėžti konkretaus situacijų sąrašo, kurioms pasireiškus, būtų galima nacionalinėje teisėje įsivesti nepaprastosios padėties specialųjį teisinį režimą. Todėl siekiant įvertinti, ar situaciją galima laikyti nepaprastąja padėtimi, reikia ją vertinti per 1969 m. Graikijos byloje nustatytus nepaprastosios padėties požymius:

1) Dabar esanti arba neišvengiama situacija. Europos Žmogaus Teisių Teismas 2009 m. vasario 19 d. sprendime byloje *A. ir kiti prieš Jungtinę Karalystę* (peticijos Nr. 3455/05), nurodė, kad nepaprastoji padėtis turi būti arba reali, arba neišvengiama (*angl. actual or imminent*). Pastebėtina, kad neišvengiamumas neturėtų būti aiškinamas siaurai, reikalaujant, kad valstybės turėtų sulaukti katastrofos, tam kad galėtų taikyti priemones, apribojančias naudojamąsi Konvencijoje reglamentuotomis žmogaus teisėmis ir pagrindinėmis laisvėmis⁹². Atkreiptinas dėmesys į tai, kad koronaviruso pandemija, prasidėjusi 2019 m. pabaigoje tebesitęsia ir iki šiol,

⁹⁰ „Derogation in time of emergency“, HUDOC.ECHR.COE., žiūrėta 2022 m. sausio 26 d., https://www.echr.coe.int/documents/fs_derogation_eng.pdf;

⁹¹ Saulius Katuoka ir Marijus Krasnickas, *supra note*, 14: 30;

⁹² „A. and Others v. the United Kingdom“, *supra note*, 84;

todėl, atsižvelgiant į tai, darytina išvada, kad koronaviruso pandemija atitinka 1969 m. Graikijos byloje nustatytą požymį „nepaprastoji padėtis turi būti dabar esanti arba neišvengiama“.

2) Tokia situacija, kurios poveikis liečia visą tautą. Pastebėtina, kad valstybė, turėdama išimtinę jurisdikciją, diskrecijos teisę, savarankiškai sprendžia, ar susiklosčiusi situacija yra nepaprastoji padėtis, kelianti grėsmę tautos išlikimui ir gyvavimui, bei tuo pagrindu naudojasi išimtinėmis galiomis apriboti naudojamą žmogaus teisėmis ir pagrindinėmis laisvėmis⁹³. Taigi, valstybė, vertindama situaciją, kiekvienu atveju privalo vadovautis savo nacionaliniais įstatymais, reglamentuojančiais, kaip reikia elgtis esant nepaprastajai situacijai, ir nagrinėti konkrečias aplinkybes per Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 15 straipsnio prizmę, kad įsitikintų, ar situacijos poveikis pasireiškia visai tautai ir ar ta situacija gali būti laikoma nepaprastąja padėtimi⁹⁴. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad tiek Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 15 straipsnyje, tiek Graikijos byloje yra numatyta, kad nepaprastosios padėties viena iš sąlygų yra ta, kad grėsmė turi kilti tautos išlikimui. Vis dėlto, atsižvelgiant į Europos Žmogaus Teisių Teismo 1996 m. gruodžio 18 d. sprendimą byloje *Aksoy prieš Turkiją* (peticijos Nr. 21987/93)⁹⁵, kurioje Teismas nusprendė, kad pagal Konvencijos 15 straipsnį Turkijoje paskelbta nepaprastoji padėtis buvo suderinama su Konvencija, nepaisant to, kad nepaprastoji padėtis buvo įvesta tik pietrytinėje Turkijos dalyje, darytina išvada, kad ir pandemijos kontekste, net jei užkrečiamos ligos protrūkis užfiksuojamas vienoje tam tikros valstybės teritorijoje, reikia manyti, kad užkrečiama liga išplis ir paveiks visą tautą, sukeldama grėsmę visos tautos išlikimui⁹⁶. Taigi, nepaisant to, kad ligos protrūkis paveikė tik vieną teritorijos dalį, valstybė gali įsivesti nepaprastąją padėti visoje teritorijoje, kaip prevencinę priemonę apsaugoti visos šalies gyventojų sveikatą ir gyvybę.

Koronaviruso pandemijos kontekste galima pastebėti, kad COVID-19 virusas plačiu mastu išplito visame pasaulyje ir paveikė kiekvienos valstybės regioną bei gyventojus. Pastebėtina, kad koronaviruso pandemijos poveikis pasireiškė tiek užsikrėtusių COVID-19 virusu atvejų skaičiumi, tiek mirčių atvejų skaičiumi, tiek ir valstybių taikytomis priemonėmis kovoje su koronavirusu, kurios, be kita ko, vienaip ar kitaip paveikė kiekvieną žmogų individualiai. Atsižvelgiant į tai, COVID-19 pandemija atitinka 1969 m. Graikijos byloje išskirtą nepaprastosios padėties požymį „situacija, kurios poveikis liečia visą tautą“.

3) Situacija, sukianti grėsmę organizuotam visuomenės gyvenimo tęstinumui. Ši aplinkybė akivaizdžiai siejasi su mirtingumo aspektu. Tai reiškia, kad situacija sukianti didelį

---

⁹³ Katuoka, *supra note*, 41;

⁹⁴ Janušonė, *supra note*, 43: 20;

⁹⁵ „Case of Aksoy v. Turkey“, HUDOC.ECHR.COE, žiūrėta 2022 m. sausio 26 d., <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22%3A%22001-58003%22%7D>;

⁹⁶ *Ibid*, 36;

žmonių mirtingumą, dėl ko yra sutrikdomas organizuotas visuomenės gyvenimo tęstinumas, t. y. ženkliai sumažėja gyventojų šalyje skaičius dėl susidariusios situacijos, todėl tokia situacija turi būti pripažįstama nepaprastą padėtimi.

Koronaviruso pandemijos kontekste galima pastebėti, kad COVID-19 virusas sukėlė grėsmę organizuotam visuomenės gyvenimo tęstinumui, nes būtent dėl šio viruso visame pasaulyje mirė virš 6 mln. žmonių, o mirstančiųjų nuo COVID-19 viruso skaičius nuolatos didėja kiekvieną dieną.

4) Išimtinė krizė arba pavojus kai įprastinės priemonės ar apribojimai, leidžiami Konvencijos viešojo saugumo, sveikatos ir tvarkos palaikymui, yra aiškiai nepakankami. Krizė ar pavojus turi pasižymėti išskirtinumu, t. y. situacijos, kai įprastomis aplinkybėmis taikomos priemonės ar Konvencijoje numatyti ribojimai, siekiant užtikrinti nacionalinį saugumą, viešąją tvarką, sveikatą, nėra pakankami⁹⁷. Šis nepaprastosios padėties požymis yra orientuotas į Konvencijos 5 straipsnio „Teisė į laisvę ir saugumą“ 1 dalies e punktą, 8 straipsnio „Teisė į privataus ir šeimos gyvenimo gerbimą“ 2 dalį, Konvencijos Protokolo Nr. 4 2 straipsnio „Judėjimo laisvė“ 3 dalį bei kitų Konvencijos straipsnių atitinkamas dalis, numatančias klasikinius žmogaus teisių ribojimo pagrindus, nes būtent šie Konvencijos straipsniai, o tiksliau jų atitinkamos dalys, suteikia galimybę nuolatiniais Konvencijos garantuojamų žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apribojimams. Tai reiškia, kad Konvencijos 5 straipsnio „Teisė į laisvę ir saugumą“ 1 dalies e punktas, 8 straipsnio „Teisė į privataus ir šeimos gyvenimo gerbimą“ 2 dalis, Konvencijos Protokolo Nr. 4 2 straipsnio „Judėjimo laisvė“ 3 dalis bei kitų Konvencijos straipsnių atitinkamos dalys numato galimybę žmogaus teises ir pagrindines laisves, reglamentuotas minėtuose straipsniuose, apriboti neįsivedant nacionalinėje teisėje nepaprastosios padėties pagal Konvencijos 15 straipsnį, kaip specialaus teisinio režimo.

Pastebėtina, kad šis nepaprastosios padėties požymis iš esmės reiškia, kad tuo atveju, jeigu nukrypimui nuo Konvencijos 5 straipsnio „Teisė į laisvę ir saugumą“, 8 straipsnio „Teisė į privataus ir šeimos gyvenimo gerbimą“, Konvencijos Protokolo Nr. 4 2 straipsnio „Judėjimo laisvė“ ir kitų Konvencijoje garantuotų žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių nepakanka pasinaudoti įprastinėmis priemonėmis ar apribojimais, leidžiamais Konvencijos viešojo saugumo, sveikatos ir tvarkos palaikymui ir numatytais atitinkamose šių straipsnių dalyse, tai valstybės, Konvencijos dalyvės, gali pasinaudoti Konvencijos 15 straipsniu ir įsivesti nepaprastą padėtį savo nacionalinėje teisėje tam, kad galėtų teisėtai, pagrįstai ir proporcingai nukrypti nuo šiuose straipsniuose reglamentuotų teisių ir pagrindinių laisvių. Tačiau atkreiptinas dėmesys į tai, kad Europos Žmogaus Teisių Teismas, net ir esant paskelbtai nepaprastajai padėčiai, visų pirma atsižvelgia į tai, ar taikytos priemonės „buvo

---

⁹⁷ „The Greek case“, *supra note*, 76;

leidžiamos pagal atitinkamus straipsnius, tai reiškia, kad Teismas gali pripažinti nebūtinu vertinti paties nukrypimo nuo įsipareigojimų teisėtumo⁹⁸. Taigi, Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija leidžia apriboti naudojimąsi tam tikromis teisėmis įprastomis aplinkybėmis, t. y. neįsivedant nepaprastosios padėties, tačiau tie apribojimai taip pat turi būti teisėti, pagrįsti ir proporcingi⁹⁹. Atsižvelgiant į tai, valstybės neturėtų įvesti nepaprastosios padėties ir nukrypti nuo priimtų įsipareigojimų, kai, siekiant Konvencijoje numatyto tikslo užtikrinti visuomenės sveikatą, viešąjį saugumą ir palaikyti tvarką, galima pasinaudoti kai kurių teisių ribojimais, kurie leidžiami ir neįvedus nepaprastosios padėties¹⁰⁰.

Pastebėtina, jog šis požymis suteikia valstybėms vertinimo laisvę, o tai akivaizdu iš to, kad koronaviruso pandemijos metu dalis valstybių, Konvencijos dalyvių, pasinaudojo klasikiniiais žmogaus teisių ribojimo pagrindais, reglamentuotais atitinkamų Konvencijos straipsnių atitinkamose dalyse, o kita dalis valstybių, Konvencijos dalyvių, savo nacionalinėje teisėje įsivedė specialųjį teisinį režimą – nepaprastąją padėtį, pagal Konvencijos 15 straipsnį. Tai rodo, kad koronaviruso pandemija atitinka ketvirtąjį nepaprastosios padėties požymį, nustatytą 1969 m. Graikijos byloje „išimtinė krizė arba pavojus kai įprastinės priemonės ar apribojimai, leidžiami Konvencijos viešojo saugumo, sveikatos ir tvarkos palaikymui, yra aiškiai nepakankami“.

Antroji sąlyga – priemonės, kurių valstybės imasi, turi būti būtinos dėl susidariusios kritiškos padėties. Nustačius, jog nepaprastosios padėties pirmoji teisėtumo sąlyga egzistuoja, toliau reikia įvertinti, ar valstybės, nuo įsipareigojimų pagal Konvenciją tikslu dėl susidariusios nepaprastosios padėties, nukrypo ne daugiau nei tai reikalinga atsižvelgiant į susidariusią situaciją¹⁰¹.

Taigi, valstybės, siekdamos nukrypti nuo įsipareigojimų pagal Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių konvenciją, gali tai padaryti tik tuo atveju, jeigu vadovaujantis įprastais įstatymais, atitinkančiais Konvencijos reikalavimus, būtų buvę nepakankama grėsmei įveikti¹⁰². Šis kriterijus teisininkų praktikoje dar vadinamas „proporcingumo kriterijumi“.

Europos Žmogaus Teisių Teismas 1978 m. sausio 18 d. sprendime byloje *Airija prieš Jungtinę Karalystę* (peticijos Nr. 5310/71) nurodė, kad kiekviena Aukštoji Susitariančioji Valstybė turėdama atsakomybę už savo tautos gyvybę, visų pirma privalo nustatyti, ar tai gyvybei gresia „nepaprastoji padėtis“¹⁰³. Tačiau Teismas 2018 m. rugsėjo 10 d. sprendime byloje *Mehmet Hasan Altan prieš Turkiją* (peticijos Nr. 13237/17) nurodė, kad „valstybių diskrecijos laisvė nėra neribota,

⁹⁸ Janušonė, *supra note*, 43:43;

⁹⁹ *Ibid*,45;

¹⁰⁰ Janušonė, *supra note*, 43:37;

¹⁰¹ Saulius Katuoka ir Marijus Krasnickas, *supra note*, 14: 31;

¹⁰² Janušonė, *op. cit.*, 43:36;

¹⁰³ „Case of Ireland v. The United Kingdom“, *supra note*,85;

Europos Tarybos Generalinį Sekretorių, nuo kokios datos šios priemonės neteko galios ir Konvencijos nuostatos vėl buvo imtos visapusiškai įgyvendinti¹¹¹. Komisija 1958 m. rugsėjo 26 d. pranešime byloje *Graikija prieš Jungtinę Karalystę* (peticijos Nr. 176/56)¹¹² pažymėjo, kad pagrindinis informavimo Generaliniam Sekretoriui tikslas yra tas, kad apie nukrypti leidžiančią nuostatą būtų paskelbta viešai. Be to, Konvencija yra kolektyvinio vykdymo sistema ir būtent per Generalinį Sekretorių kitos Susitariančios Valstybės yra informuojamos apie nukrypti leidžiančią nuostatą, nes pagal Ministrų Komiteto rezoliuciją 56 (16), bet kokią informaciją, perduotą Generaliniam Sekretoriui pagal Konvencijos 15 straipsnio 3 dalį, jis turi kuo greičiau perduoti kitoms Susitariančiosioms Valstybėms¹¹³.

Komisija, 1983 m. spalio 4 d. pranešime byloje *Kipras prieš Turkiją* (peticijos Nr. 8007/77)¹¹⁴ nurodė, kad Konvencijos 15 straipsnis nėra taikomas priemonėms, kurių ėmėsi valstybė, jeigu nėra oficialaus ir viešo pranešimo apie Konvencijos 15 straipsnio taikymą. Europos Žmogaus Teisių Teismas 1961 m. liepos 1 d. sprendime byloje *Lawless prieš Airiją* (peticijos Nr. 332/57)¹¹⁵ patikslino, kad reikalavimas pranešti Generaliniam Sekretoriui apie priemones, kurių imamasi pagal Konvencijos 15 straipsnį, ir jų taikymo priežastis paprastai įvykdomas valstybei parašant laišką ir pridėdant teisės aktų, pagal kuriuos bus imtasi neatidėliotinių priemonių, kopijas su jų tikslo paaiškinimu.

Komisija 1958 m. rugsėjo 26 d. pranešime byloje *Graikija prieš Jungtinę Karalystę* (peticijos Nr. 176/56)¹¹⁶ nustatė, kad iš Konvencijos 15 straipsnio 3 dalies formuluotės yra aišku, kad pranešimas neturi būti pateiktas prieš įvedant atitinkamą priemonę, tačiau iš šios nuostatos formuluotės taip pat matyti, kad joje nenurodomas nei laikas, per kurį turi būti pateiktas pranešimas, nei Generaliniam Sekretoriui pateiktinos informacijos apimtis ir pripažino, kad trijų mėnesių laikotarpis nuo nukrypti leidžiančios priemonės taikymo iki pranešimo apie ją buvo per ilgas ir negalėjo būti pateisinamas administraciniu vėlavimu dėl tariamos nepaprastosios padėties.

Koronaviruso pandemijos kontekste laikotarpiu nuo 2020 m. kovo iki balandžio mėnesių, vos 10 valstybių, Konvencijos šalių, t. y. Albanija, Armėnija, Estija, Sakartvelas, Latvija, Šiaurės

---

¹¹¹ „Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija“, *supra note*, 8;

¹¹² „Application No. 176/56 by the Government of the Kingdom of Greece lodged against the Government of the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland“, ECHR.CO.E., žiūrėta 2022 m. sausio 26 d., <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-73858%22%5D%7D>;

¹¹³ „Resolution (56) 16 (26 September 1956) - (Adopted by the Ministers' Deputies) Convention on Human Rights - Interpretation and Application of Article 15, paragraph 3“, HUDOC.ECHR.CO.E., žiūrėta 2022 m. sausio 26 d., <https://rm.coe.int/16805e35bf>;

¹¹⁴ „Case of Cyprus v. Turkey“, ECHR.CO.E., žiūrėta 2022 m. sausio 26 d., <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-104211%22%5D%7D>;

¹¹⁵ „Case of Lawless v. Ireland“, *supra note*, 74;

¹¹⁶ „Application No. 176/56 by the Government of the Kingdom of Greece lodged against the Government of the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland“, *op. cit.*;

Makedonija, Moldovos Respublika, Rumunija, San Marinas ir Serbija, pranešė Europos Tarybos Generaliniam Sekretoriui, apie tai, kad kaip atsaką į koronaviruso pandemiją savo nacionalinėje teisėje įsivedė nepaprastąją padėtį, pagal Konvencijos 15 straipsnį¹¹⁷. Štai, pavyzdžiui, Estijos ambasadorius prie Europos Tarybos 2020 m. kovo 20 d. išsiuntė laišką Europos Tarybos Generaliniam Sekretoriui informuodamas, kad 2020 m. kovo 12 d. Estija įsivedė nepaprastąją padėtį pagal Konvencijos 15 straipsnį¹¹⁸. Latvija 2020 kovo 15 d. pateikė Europos Tarybos Generaliniam Sekretoriui deklaraciją dėl nukrypimo nuo kai kurių Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijoje garantuojamų žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių ir informavo, kad Latvijoje buvo paskelbta nepaprastoji padėtis pagal Konvencijos 15 straipsnį¹¹⁹.

Atkreiptinas dėmesys į tai, kad negalima laikyti, jog tos valstybės, kurios savo nacionalinėje teisėje įsivedė nepaprastąją padėtį bet neįgyvendino ketvirtos sąlygos, reglamentuotos Konvencijos 15 straipsnio 3 dalyje, t. y. neinformavo apie nepaprastosios padėties įvedimą Europos Tarybos Generalinio Sekretoriaus apribojo naudojimąsi Konvencijoje reglamentuotomis teisėmis ir pagrindinėmis laisvėmis neteisėtai, nepagrįstai ir neproporcingai. Juk pati Konvencija suteikia galimybę, net ir neįsivedus nepaprastosios padėties, kaip specialaus teisinio režimo, apriboti naudojimąsi Konvencijoje reglamentuotomis teisėmis ir pagrindinėmis laisvėmis siekiant apsaugoti žmonių sveikatą. O tokiam teisėtam apribojimui naudotis žmogaus teisėmis ir pagrindinėmis laisvėmis Konvencija nenumato būtiną sąlygą informuoti Europos Tarybos Generalinį Sekretorių apie šių apribojimų taikymą.

1.3.4. Nepaprastosios padėties trukmė

Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 15 straipsnyje nėra numatytas nepaprastosios padėties įsivedimo ar trukmės terminas. Europos Žmogaus Teisių Teismo praktikoje taip pat niekada nebuvo aiškiai įtvirtintas reikalavimas, jog nepaprastoji padėtis privalo pasižymėti laikinum¹²⁰. Europos Žmogaus Teisių Teismas 1978 m. sausio 18 d. byloje *Airija prieš Jungtinę Karalystę* (peticijos Nr. 5310/71) pažymėjo, kad „nepaprastoji padėtis“ Konvencijos 15 straipsnio prasme, gali tęstis ir daugelį metų¹²¹. Vis dėlto, dažniausiai nepaprastoji padėtis taikoma apibrėžtą laikotarpį, tačiau su galimybe pratęsti ją ne vieną kartą. Tačiau atkreiptinas dėmesys į tai, kad nepaprastoji padėtis turi būti laikina, juk nepaprastoji padėtis ir yra paskelbiama siekiant įveikti

¹¹⁷ „Derogation in time of emergency“, *supra note*, 90;

¹¹⁸ „Estonian ambassador informed Council of Europe of emergency measures implemented in Estonia“, Republic of Estonia Ministry of Foreign Affairs, žiūrėta 2022 m. sausio 26 d. <https://vm.ee/en/news/estonian-ambassador-informed-council-europe-emergency-measures-implemented-estonia>;

¹¹⁹ „The Parliament in the time of coronavirus. Latvia“, Robert Schuman Foundation, žiūrėta 2022 m. Sausio 26 d., https://www.robert-schuman.eu/en/doc/ouvrages/FRS_Parliament_Latvia.pdf;

¹²⁰ „Guide on Article 15 of the European Convention on Human Rights“, *supra note*, 75;

¹²¹ „Case of Ireland v. The United Kingdom“, *supra note*, 85;

grėsmę tautos gyvavimui. Be kita ko, valstybė yra įsipareigojusi visuomet užtikrinti jos jurisdikcijoje esantiems asmenims, jų teises ir pagrindines laisves, o esant nepaprastajai padėčiai nuo teisių ir laisvių galima nukrypti tik su tikslu įveikti nepaprastąją padėtį ir atkurti efektyvų tų teisių ir laisvių užtikrinimą¹²². Todėl, pernelyg ilgai užsitęsusi nepaprastoji padėtis reikštų, kad yra neužtikrinamos žmogaus teisės ir pagrindinės laisvės, garantuotos Konvencijoje, o tai būtų esminis ir grubus Konvencijos pažeidimas.

Europos Žmogaus Teisių Teismas 1993 m. gegužės 25 d. sprendime byloje *Brannigan ir McBride prieš Jungtinę Karalystę* (peticijos Nr. 14554/89)¹²³ pažymėjo, kad Konvencijos 15 straipsnio 3 dalis numato reikalavimą nuolat peržiūrėti neatidėliotinių priemonių poreikį, nes pagal Konvencijos 15 straipsnio 3 dalį, kiekviena Aukštoji Susitariančioji Šalis, besinaudojanti Konvencijos 15 straipsnyje reglamentuota teise nukrypti nuo įsipareigojimų, turi informuoti Europos Tarybos Generalinį Sekretorių, nuo kokios datos šios priemonės neteko galios ir Konvencijos nuostatos vėl buvo imtos visapusiškai įgyvendinti¹²⁴. Taigi, išnykus grėsmei tautos gyvavimui, nukrypimai nuo įsipareigojimų pagal Konvencijos 15 straipsnį netenka prasmės¹²⁵ ir valstybės turi grįžti į normalią padėtį, kuria užtikrintų žmonių teises ir pagrindines laisves, garantuojamas Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijoje.

1.4. Teisėtas, pagrįstas ir proporcingas apribojimas naudojimosi Konvencijoje reglamentuotomis teisėmis ir pagrindinėmis laisvėmis

Atkreiptinas dėmesys į tai, kad nukrypti nuo naudojimosi Konvencijoje reglamentuotomis teisėmis ir pagrindinėmis laisvėmis galima tik teisėtai, pagrįstai ir proporcingai. Tai yra klasikinė taisyklė, kuri taikoma nuo pat Europos Žmogaus Teisių Teismo veiklos pradžios.

Kaip praktiškai Teismas vertina teisėtumo, pagrįstumo ir proporcingumo kriterijus galima matyti 2013 m. balandžio 11 d. sprendime byloje *Vyrentsov prieš Ukrainą* (peticijos Nr. 20372/11)¹²⁶, kuriame Teismas išaiškino, kad pareiškėjo nubaudimas už taikios demonstracijos organizavimą buvo kišimasis į pareiškėjui Konvencijos 11 straipsnio „Susirinkimų ir asociacijos laisvę“ garantuojamą laisvę. Vis dėlto, Teismas pripažino, kad toks įsikišimas nebūtų Konvencijos 11 straipsnio „Susirinkimų ir asociacijų laisvė“ pažeidimas, tuo atveju, jei šis nubaudimas būtų „nustatytas įstatymu“, juo būtų siekiamas vieno ar daugiau Konvencijos 11 straipsnio „Susirinkimų ir asociacijos laisvė“ 2 dalyje numatytų teisėtų tikslų ir jis būtų būtinas demokratinėje visuomenėje

¹²² Katuoka, *supra note*, 41;

¹²³ „Case of Brannigan and McBride v. The United Kingdom“, HUDOC.ECHR.COE, žiūrėta 2022 m. sausio 26 d., <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22%3A%22001-57819%22%7D>;

¹²⁴ „Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija“, *supra note*, 8;

¹²⁵ „Case of Brannigan and McBride v. The United Kingdom“, *supra note*, 123;

¹²⁶ „Case of Vyrentsov v. Ukraine“, HUDOC.ECHR.COE, žiūrėta 2022 m. sausio 26 d., <https://hudoc.echr.coe.int/ukr#%7B%22itemid%22%3A%22001-118393%22%7D>;

tokiam tikslui pasiekti. Teismas taip pat nurodė, kad teisė turi būti prieinama suinteresuotiems asmenims ir suformuluota pakankamai tiksliai, kad jie galėtų numatyti pasekmes, kurias gali sukelti tam tikras veiksmas.

Kaip matyti, Teismas pasisakydamas apie taikomų priemonių pagrįstumą pažymėjo, kad įstatymu, kuris leidžia teisėtai nukrypti nuo Konvencijos 11 straipsnio „Susirinkimų ir asociacijų laisvė“, turi būti siekiama tam tikrų tikslų, vieno arba kelių, numatytų Konvencijos 11 straipsnio 2 dalyje: „kurie yra būtini demokratinėje visuomenėje dėl valstybės saugumo ar visuomenės apsaugos, siekiant užkirsti kelią viešos tvarkos pažeidimams ar nusikaltimams, apsaugoti žmonių sveikatą ar moralę arba kitų asmenų teises ir laisves. Šis straipsnis nekliudo įvesti teisėtus apribojimus naudojimuisi šiomis teisėmis asmenims, tarnaujantiems ginkluotose pajėgose, policijoje ar valstybės tarnyboje“¹²⁷. Teismas, aptardamas proporcingumo aspektą, nurodė, kad ši priemonė, turi būti būtina demokratinėje visuomenėje tikslui pasiekti, t. y. kad taikant šią priemonę nėra galimybės taikyti jokios kitos alternatyvios priemonės.

Taigi, iš valstybių yra reikalaujama, kad priimami apribojimai, kuriais yra apriojamas naudojimasis Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijoje garantuojamomis žmogaus teisėmis ir pagrindinėmis laisvėmis, atitiktų tris reikalavimus¹²⁸:

- 1) apribojimai turi būti teisėti;
- 2) apribojimai turi būti pagrįsti;
- 3) apribojimai turi būti proporcingi.

Teisėtumo reikalavimas yra siejamas su įstatymo buvimu valstybių nacionalinėje teisėje, o Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijoje išreikštas formuojant Konvencijos nuostatas tokiais išsireiškimais, kaip: „pagal įstatymą, „numato įstatymas“, „įstatymo nustatyta tvarka“, „išskyrus įstatymų numatytus atvejus“. Atkreiptinas dėmesys ir į tai, kad Konvencijos tekste yra naudojami tokie terminai, kaip „apribojimai“, „savaržymai“ ir „kišimasis į“, į kuriuos reikėtų žiūrėti kaip į sinonimus. Atsižvelgiant į tai, tiek naudojimosi tam tikromis Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijoje reglamentuotomis žmogaus teisėmis ir pagrindinėmis laisvėmis „apribojimai“, tiek „savaržymai“, tiek ir „kišimasis“ į jas turi būti leidžiamas tik esant nacionalinėje teisinėje sistemoje atitinkamiems teisės aktams. Pastebėtina, kad neužtenka vien įstatymo buvimas. Įstatymas papildomai turi atitikti du reikalavimus. Visų pirma, įstatymas turi būti prieinamas ir antra, įstatymas turi būti numatomas¹²⁹.

¹²⁷ Europos žmogaus teisių konvencija, *op. cit.*;

¹²⁸ Richard Smith, *The Margin of Appreciation and Human Rights Protection in the War on Terror. Have the Rules Changed before the European Court of Human Rights?*, (Essex Human Rights Law Review, 2011);

¹²⁹ Regina Valutytė, Danutė Jočienė ir Rima Ažubalytė, *supra note*, 5: 4;

Taigi, asmeniui turi būti sudarytos sąlygos tinkamai susipažinti su konkrečiu atveju taikytinomis teisės normomis, kurios turi būti suformuluotos pakankamai tiksliai, kad asmuo galėtų reguliuoti savo elgesį¹³⁰.

Pagrįstumo reikalavimas numato, kad nukrypimas nuo įsipareigojimų pagal Konvenciją yra daromas siekiant apsaugoti nacionalinį saugumą, viešąją tvarką, sveikatą ar moralę, kitų asmenų teises ir laisves.

Proporcingumo reikalavimas numato, kad valstybių taikomas naudojimosi žmogaus teisėmis ir pagrindinėmis laisvėmis apribojimas turi būti būtinas demokratinėje visuomenėje. Valstybės, prieš taikydamos priemonę, kuri apriboja naudojimąsi tam tikromis žmogaus teisėmis ir pagrindinėmis laisvėmis, visų pirma turi įsitikinti ar ta priemonė būtina ir ar valstybės siekiamo tikslo, neįmanoma pasiekti kitomis priemonėmis, mažiau varžančiomis žmogaus teises bei laisves. Pastebėtina, jog proporcingumo reikalavimas neaktualus ir nevertintinas, jeigu nėra pagrįstumo reikalavimo.

Taigi, Europos Žmogaus Teisių Teismas, vertindamas valstybių priimtus apribojimus Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos kontekste, atsižvelgia į tai, ar tie ribojimai yra teisėti, pagrįsti ir proporcingi. Tuo atveju, jeigu ribojimas nėra teisėtas, tuomet valstybės priimtas ribojimas yra pažeidžiantis Konvenciją, na o tuo atveju jeigu apribojimas yra teisėtas, tačiau nepagrįstas, tuomet jis taip pat yra ir neproporcingas.

1.5. Nediskriminavimo principo taikymas apribojant naudojimąsi Konvencijoje reglamentuotomis žmogaus teisėmis ir pagrindinėmis laisvėmis

Atkreiptinas dėmesys ir į Konvencijos 14 straipsnį „Diskriminacijos uždraudimas“, kuris numato, kad „naudojimas šioje Konvencijoje pripažintomis teisėmis ir laisvėmis yra užtikrinamas nepriklausomai nuo asmens lyties, rasės, odos spalvos, kalbos, religijos, politinių ar kitokių pažiūrų, tautinės ar socialinės kilmės, priklausymo tautinei mažumai, nuosavybės, gimimo ar kitais pagrindais“¹³¹. Pastebėtina, kad Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 15 straipsnyje nėra keliami diskriminacijos draudimo sąlyga nepaprastosios padėties metu, skirtingai nei Tarptautinio pilietinių ir politinių teisių pakto 4 straipsnyje, kurio 1 dalyje numatyta, kad „susidarius nepaprastajai padėčiai, dėl kurios iškyla grėsmė tautos išlikimui ir apie kurią yra oficialiai paskelbta, valstybės, šio Pakto Šalys, gali imtis priemonių, kuriomis nuo jų įsipareigojimų pagal šį Paktą nukrypstama tik tiek, kiek tai reikalinga dėl padėties kritiškumo, jeigu tokios priemonės nėra nesuderinamos su kitais tarptautinės teisės nustatytais jų įsipareigojimais ir jeigu jos nesukelia diskriminacijos vien dėl rasės, odos spalvos, lyties, kalbos, religijos ar socialinės

---

¹³⁰ *Ibid*;

¹³¹ „Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija“, *supra note*, 8;

kilmės¹³². Tačiau atkreiptinas dėmesys į Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 12 protokolo preambulę iš kurios galima pastebėti, kad Europos Tarybos valstybės narės, būdamos šios Konvencijos dalyvėmis, gerbia pagrindinį principą, pagal kurį visi asmenys įstatymui yra lygūs ir turi būti įstatymo vienodai ginami. Atsižvelgiant į tai, galima preziumuoti, kad taip, kaip visos Konvencijoje garantuojamos teisės ir pagrindinės laisvės turi būti užtikrinamos asmenims be jokios diskriminacijos, taip ir apribojimas naudojimusi šiomis teisėmis ir pagrindinėmis laisvėmis esant nepaprastai padėčiai turi būti taikomas be jokios diskriminacijos pagal Konvencijos 14 straipsnyje numatytus požymius.

Europos Žmogaus Teisių Teismas 2018 m. gruodžio 19 d. sprendime byloje *Molla Sali prieš Graikiją* (peticijos Nr. 20452/14)¹³³, nurodė, kad ne kiekvienas skirtingas elgesys su asmeniu yra diskriminacija, o tik toks, kuris yra objektyviai nepagrįstas ir nepateisinamas. Atsižvelgiant į tai, būtina įvertinti ar skirtingas elgesys tarp asmenų yra diskriminuojantis ar ne, taikant diskriminacijos testą. Visų pirma Teismas įvertina, ar asmenys yra panašiose situacijose ir ar su asmenimis panašiose situacijose yra elgiamasi skirtingai; ar su asmenimis, esančiais skirtingose situacijose, yra elgiamasi skirtingai, antra, jei taip, ar toks skirtingas elgesys ar skirtingo elgesio nebuvimas yra objektyviai pateisinamas: a) siekiant teisėto tikslo, b) ar taikomos priemonės yra proporcingos siekiamam tikslui¹³⁴.

Pastebėtina, kad šis Europos Žmogaus Teisių Teismo 2018 m. gruodžio 19 d. sprendimas byloje *Molla Sali prieš Graikiją* (peticijos Nr. 20452/14) yra aktualus ir koronaviruso pandemijos metu, nes taikant priemones kovai su COVID-19 viruso plitimu būtina užtikrinti, kad šios priemonės yra nediskriminuojančios pagal Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 14 straipsnį.

---

¹³² „Tarptautinis pilietinių ir politinių teisių paktas“, LRS, žiūrėta 2022 m. sausio 26 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.174848>;

¹³³ „Case of Molla Sali v. Greece“, HUDOC.ECHR.COE, žiūrėta 2022 m. sausio 26 d., <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22%3A%22001-188985%22%7D>;

¹³⁴ „Guide on Article 14 of the European Convention on Human Rights“, HUDOC.ECHR.COE, žiūrėta 2022 m. sausio 26 d., https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&cad=rja&uact=8&ved=2ahUKEwj56uD4hf32AhXEIYsKHATdCz4QFnoECAMQAw&url=https%3A%2F%2Fwww.echr.coe.int%2FDocuments%2FGuide_Art_14_Art_1_Protocol_12_ENG.pdf&usg=AOvVaw0mc-f3G9jBXAxeGTR_zfTE;

2. NAUDOJIMOSI ŽMOGAUS TEISĖMIS IR PAGRINDINĖMIS LAISVĖMIS, REGLAMENTUOTOMIS KONVENCIJOJE, UŽTIKRINIMAS COVID-19 PANDEMIJOS METU

Kaip žinia, Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijoje ir jos papildomuose protokoluose yra sureglamentuotos pagrindinės žmogaus teisės ir laisvės, tokios kaip „Teisė į gyvybę“ (Konvencijos 2 straipsnis), „Teisė į laisvę ir saugumą“ (Konvencijos 5 straipsnis), „Teisė į teisingą bylos nagrinėjimą“ (Konvencijos 6 straipsnis), „Teisė į privatų ir šeimos gyvenimo gerbimą“ (Konvencijos 8 straipsnis), „Minties, sąžinės ir religijos laisvė“ (Konvencijos 9 straipsnis), „Saviraiškos laisvė“ (Konvencijos 10 straipsnis), „Susirinkimų ir asociacijų laisvė“ (Konvencijos 11 straipsnis), „Teisė į santuoką“ (Konvencijos 12 straipsnis), „Teisė į veiksmingą teisinę gynybos priemonę“ (Konvencijos 13 straipsnis), „Teisė į mokslą“ (Konvencijos Protokolas Nr. 1, iš dalies pakeistas Protokolu Nr. 11), „Teisė į laisvus rinkimus“ (Konvencijos Protokolas Nr. 1, iš dalies pakeistas Protokolu Nr. 11) ir „Judėjimo laisvė“ (Konvencijos Protokolas Nr. 4, iš dalies pakeistas Protokolu Nr. 11). Galima pastebėti, jog koronaviruso pandemijos kontekste šių žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių užtikrinimas tapo esminiu klausimu ir problema, nes valstybių taikomi apribojimai kovoje su COVID-19 viruso plitimu, vienaip ar kitaip galimai apribojo naudojamą šiomis teisėmis ir pagrindinėmis laisvėmis. Naujoje Pagrindinių teisių agentūros (FRA) ataskaitoje nurodyta, kad valstybių taikomos priemonės kovojant su COVID-19 virusu turi didelį poveikį visų žmonių pagrindinėms teisėms, įskaitant teisę į gyvybę, reglamentuotą Konvencijos 2 straipsnyje. Valstybių atsakas siekiant sustabdyti koronaviruso viruso plitimą daro ypač didelį poveikį jau pažeidžiamų ar rizikos grupei priklausančių žmonių, pavyzdžiui, vyresnio amžiaus žmonių, vaikų, neįgaliųjų, romų ar pabėgėlių, teisėms¹³⁵.

Atsižvelgiant į tai, Europos Žmogaus Teisių Teismo praktikos apimtyje koronaviruso pandemijos kontekste toliau šiame darbe bus aptariama, kokie valstybių sprendimai ir kaip apribojo naudojamą Konvencijos 2 straipsnyje reglamentuotą „Teisę į gyvybę“, 5 straipsnyje reglamentuotą „Teisę į laisvę ir saugumą“, Konvencijos Protokolo Nr. 4 2 straipsnyje reglamentuotą „Judėjimo laisvę“ bei 8 straipsnyje reglamentuotą „Teisę į privataus ir šeimos gyvenimo gerbimą“ koronaviruso pandemijos metu, kas labiausiai buvo paveikti šių apribojimų ir ar tie apribojimai buvo teisėti, pagrįsti ir proporcingi.

---

¹³⁵ „Saugoti žmogaus teises ir visuomenės sveikatą kovojant su COVID-19“, European Union Agency For Fundamental Rights, žiūrėta 2022 m. sausio 26 d., https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUKEwiPuYP0mvr1AhXk_CoKHcHoDB8QFnoECAMQAQ&url=https%3A%2F%2Ffra.europa.eu%2Fsites%2Fdefault%2Ffiles%2Ffra_uploads%2Fpr-2020-covid-rights-impact_lt.pdf&usg=AOvVaw22dWfxyk7cqYFUwPD66xjk;

2.1. Konvencijos 2 straipsnyje reglamentuotos teisės į gyvybę užtikrinimas koronaviruso pandemijos metu

Teisė į gyvybę yra reglamentuota Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 2 straipsnyje. Šio straipsnio 1 dalyje yra numatyta, kad „kiekvieno asmens teisę į gyvybę saugo įstatymas. Negalima tyčia atimti niekieno gyvybės, išskyrus vykdant teismo nuosprendį dėl nusikaltimo, už kurį tokią bausmę nustato įstatymas“¹³⁶. Pastebėtina, kad Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 6 protokolu dėl mirties bausmės panaikinimo nuo 1999 m. rugpjūčio 1 d. visos Europos Tarybos valstybės narės panaikino mirties bausmę.

Konvencijos 15 straipsnis yra grindžiamas prielaida, kad viešasis interesas apsaugoti „tautos gyvybę“, garantuojamą Konvencijos 2 straipsnyje turi būti svarbesnis už visų teisių, išskyrus kelias absoliučias teises, nuo kurių nukrypimas negalimas net ir nepaprastosios padėties metu, apsaugą, kai pasireiškia karas ar kita nepaprastoji padėtis, kelianti grėsmę tautos gyvavimui. Be kita ko, valstybės turi pozityvią pareigą imtis tinkamų priemonių, kad apsaugotų jų jurisdikcijoje esančių asmenų gyvybes¹³⁷. Taigi, valstybės, siekiančios nukrypti nuo Konvencijos nuostatų, visų pirma turi įrodyti, kad tautos gyvybei iš tikrųjų gresia reali, o ne tariama grėsmė ir antra, kad kiekvienas nukrypimas nuo Konvencijos yra griežtai būtinas dėl susiklosčiusios padėties.

Europos Žmogaus Teisių Teismas 2011 m. kovo 24 d. sprendime byloje *Giuliani ir Gaggio prieš Italiją* (peticijos Nr. 23458/02)¹³⁸ nurodė, kad Konvencijos 2 straipsnis yra viena svarbiausių Konvencijos nuostatų, nuo kurios taikos metu negalima nukrypti net ir pagal Konvencijos 15 straipsnį. Tai reiškia, kad Konvencijos 2 straipsnyje reglamentuota „Teisė į gyvybę“ yra absoliuti. Teismas 2014 m. liepos 17 d. sprendime byloje *Centre for legal resources on behalf of Valentin Câmpeanu prieš Rumuniją* (peticijos Nr. 47848/08)¹³⁹ pažymėjo, kad Konvencijos 2 straipsnio 1 dalis įpareigoja valstybę ne tik susilaikyti nuo tyčinio ir neteisėto gyvybės atėmimo, bet ir imtis tinkamų priemonių jos jurisdikcijoje esančių asmenų gyvybei apsaugoti. Teismas toje pačioje byloje taip pat nustatė, kad 2 straipsnyje įtvirtinta pozityvioji pareiga imtis tinkamų priemonių apsaugoti jos jurisdikcijai priklausančių asmenų gyvybę taikoma bet kokios veiklos, tiek viešos, tiek neviešos, kurioje gali kilti pavojus teisei į gyvybę, kontekste. Europos Žmogaus Teisių Teismas 2002 m.

¹³⁶ „Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija“, *supra note*, 8;

¹³⁷ Harris, O'Boyle ir Warbrick, *supra note*, 82: 37;

¹³⁸ „Case of Giuliani and Gaggio v. Italy“, HUDOC.ECHR.COE, žiūrėta 2022 m. sausio 26 d., [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-104098%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-104098%22]});

¹³⁹ „Case for Centre for Legal Resources on behalf of Valentin Câmpeanu v. Romania“, HUDOC.ECHR.COE, žiūrėta 2022 m. sausio 26 d., [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-145577%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-145577%22]});

sausio 17 d. sprendime byloje *Calvelli ir Ciglio prieš Italiją* (peticijos Nr. 32967/96)¹⁴⁰ pažymėjo, kad pozityvioji pareiga pagal Konvencijos 2 straipsnį kyla sveikatos priežiūros kontekste.

Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas 2013 m. gegužės 16 d. nutarime konstatavo, kad „Lietuvos Respublikos Konstitucijos (toliau – Konstitucija) 53 straipsnio 1 dalies nuostatos, įtvirtinančios valstybės pareigą saugoti žmogaus sveikatą, negali būti aiškinamos neatsižvelgiant *inter alia* į jų sąsają su Konstitucijos 19 straipsnyje įtvirtinta valstybės pareiga saugoti žmogaus gyvybę“¹⁴¹, o vykdydama savo konstitucinę funkciją rūpintis žmonių sveikata, valstybė turi „turi: <...> sudaryti sąlygas, kad sveikatos priežiūros paslaugos būtų visiems realiai prieinamos, taigi kad būtų sukurta reikiama infrastruktūra, kuri taip paskirstytų įvairias sveikatos priežiūros paslaugas teikiančių įstaigų (tarp jų valstybinių) ir vaistinių, kad veiksmingą medicinos pagalbą bei kitas sveikatos priežiūros paslaugas būtų galima gauti laiku“¹⁴². Pastebėtina, kad teisės į sveikatą ir gyvybę yra reglamentuotos ir kitų valstybių konstitucijose, pavyzdžiui, Latvijos konstitucijoje, kurioje teisė į sveikatą reglamentuota 111 straipsnyje, numatančiame, kad valstybė rūpinasi žmonių sveikata ir garantuoja medicinos pagalbą¹⁴³, o teisė į gyvybę reglamentuota konstitucijos 93 straipsnyje, numatančiame, kad žmogaus teisė į gyvybę saugo įstatymas¹⁴⁴. Estijos konstitucijoje teisė į sveikatą reglamentuota 28 straipsnyje, kuris numato, kad kiekvienas asmuo turi teisę į savo sveikatos apsaugą¹⁴⁵, o teisė į gyvybę reglamentuota konstitucijos 16 straipsnyje, kuris numato, kad kiekvienas turi teisę į gyvybę. Teisė į gyvybę yra saugoma įstatymo. Niekam negalima savavališkai atimti gyvybės¹⁴⁶. Lenkijos konstitucijoje teisė į sveikatą reglamentuota 68 straipsnyje, o teisė į gyvybę – 38 straipsnyje¹⁴⁷. Taigi, kaip galima pastebėti, dauguma, jeigu ne visos valstybių konstitucijos reglamentuoja absoliučią teisę į gyvybę ir teisę į sveikatą.

Pastebėtina ir tai, kad Europos Žmogaus Teisių Teismas 2002 m. sausio 17 d. sprendime byloje *Calvelli ir Ciglio prieš Italiją* (peticijos Nr. 32967/96)¹⁴⁸ nurodė, kad Konvencijos 2 straipsnis „Teisė į gyvybę“ įpareigoja valstybę ne tik susilaikyti nuo „tyčinio“ gyvybės atėmimo,

---

¹⁴⁰ „Case of Calvelli and Ciglio v. Italy“, HUDOC.ECHR.COE, žiūrėta 2022 m. sausio 26 d., <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-60329%22%5D%7D>;

¹⁴¹ „Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo sprendimas dėl Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2013 m. gegužės 16 d. nutarimo nuostatų išaiškinimo“, LRKT, žiūrėta 2022 m. sausio 26 d., <https://www.lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta36/content>;

¹⁴² *Ibid*;

¹⁴³ „Latvijos Respublikos Konstitucija“, LIKUMI, žiūrėta 2022 sausio 26 d., <https://likumi.lv/wwwraksti/LIKUMI/SATVERSME/LIETUVIESU.PDF>;

¹⁴⁴ *Ibid*;

¹⁴⁵ „The Constitution of the Republic of Estonia“, RIIGITEATAJA, žiūrėta 2022 m. sausio 26 d., <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/530102013003/consolide>;

¹⁴⁶ *Ibid*;

¹⁴⁷ „The Constitution of the Republic of Poland“, SEJM.GOV.PL, žiūrėta 2022 m. sausio 26 d., <https://www.sejm.gov.pl/prawo/konst/angielski/kon1.htm>;

¹⁴⁸ „Case of Calvelli and Ciglio v. Italy“, *supra note*, 140;

bet ir imtis tinkamų priemonių jos jurisdikcijoje esančių asmenų gyvybei apsaugoti. Teismas 2014 m. liepos 17 d. sprendime byloje *Centre for legal resources on behalf of Valentin Câmpeanu prieš Rumuniją* (peticijos Nr. 47848/08)¹⁴⁹ patikslino, kad Konvencijos 2 straipsnyje įtvirtinta pareiga imtis tinkamų priemonių apsaugoti valstybės jurisdikcijoje esančių asmenų gyvybę taikoma bet kokios veiklos, tiek viešosios, tiek neviešosios, kurioje gali kilti pavojus teisei į gyvybę, kontekste ir pacitavo Europos Žmogaus Teisių Teismo 2002 m. sausio 17 d. bylą *Calvelli ir Ciglio prieš Italiją* (peticijos Nr. 32967/96)¹⁵⁰, kurioje Teismas buvo nurodęs, kad pareiga užtikrinti teisę į gyvybę pagal Konvencijos 2 straipsnį kyla ir sveikatos priežiūros srityje.

Atsižvelgiant į tai, kad teisės į gyvybę ir sveikatą reglamentuoja valstybių konstitucijos bei vadovaujantis Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2013 m. gegužės 16 d. nutarimu ir Europos žmogaus teisių teismo 2014 m. liepos 17 d. sprendimu byloje *Centre for Legal Resources on behalf of Valentin Câmpeanu prieš Rumuniją* (peticijos Nr. 47848/08), darytina išvada, kad Konvencijos 2 straipsnyje reglamentuotos „Teisės į gyvybę“ užtikrinimas koronaviruso pandemijos metu turi būti aiškinama per teisės į sveikatą prizmę.

Pasaulio sveikatos organizacijai 2020 m. sausio 30 d. dėl koronaviruso spartaus plitimo paskelbus visuomenės sveikatos grėsmės situaciją¹⁵¹, šios grėsmės metu ypatingą aktualumą įgijo 2005 m. Pasaulio sveikatos organizacijos pateiktos tarptautinės rekomendacijos¹⁵² visuomenės sveikatos saugos srityje, kurios numatė šias penkias pagrindines kryptis: prevenciją, nustatymą, atsaką, įgalinimą ir funkcinį pasirengimą¹⁵³. Atsižvelgdamos į tai ir siekdamos užtikrinti kiekvieno žmogaus teisę į gyvybę, reglamentuotą Konvencijos 2 straipsnyje, valstybės, Konvencijos dalyvės, ėmėsi įvairaus pobūdžio priemonių, kad sustabdytų koronaviruso plitimą. Pastebėtina, kad tų priemonių įvairovė ir taikymo mastas kelia priemonių teisėtumo, pagrįstumo ir proporcingumo vertinimo būtinybę.

2.1.1. Sveikatos paslaugų teikimo apribojimas, kaip atsakas į koronaviruso pandemiją

Europos Žmogaus Teisių Teismas 2017 m. gruodžio 19 d. sprendime byloje *Lopes de Sousa Fernandes prieš Portugaliją* (peticijos Nr. 56080/13)¹⁵⁴ konstatavo, kad sveikatos priežiūros kontekste pagal pozityvius įsipareigojimus valstybės turi priimti teisės aktus, įpareigojančius privačias ar valstybines ligonines imtis tinkamų priemonių pacientų gyvybei apsaugoti. Teismas

¹⁴⁹ „Case for Centre for Legal Resources on behalf of Valentin Câmpeanu v. Romania“, *supra note*, 139;

¹⁵⁰ „Case of Calvelli and Ciglio v. Italy“, *op. cit.*;

¹⁵¹ Jelena Kutkauskienė, *Ambulatorinių asmens sveikatos priežiūros paslaugų prieinamumas ir sauga ekstremalios situacijos metu dėl COVID-19*, Mykolo Romerio universiteto Teisės mokyklos Viešosios teisės institutas, 2021;

¹⁵² Fifty Eight World Health Assembly, *Revision of the International Health Regulations*, žiūrėta 2022 m. sausio 26 d., <https://apps.who.int/iris/handle/10665/20353>;

¹⁵³ Kutkauskienė, *op. cit.*,

¹⁵⁴ „Case of Lopes De Sousa Fernandes v. Portugal“, HUDOC.ECHR.COE, žiūrėta 2022 m., sausio 26 d. <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22%3A%22001-179556%22%7D>;

2013 m. balandžio 29 d. byloje *Hristozov ir kiti prieš Bulgariją* (peticijos Nr. 47039/11 ir 358/12)¹⁵⁵ neatmetė galimybės, kad gali būti sprendžiama dėl Konvencijos 2 straipsnyje reglamentuotos teisės į gyvybę pažeidimo kuomet Susitariančiosios Valstybės institucijos sukėlė pavojų asmens gyvybei atsisakydamos suteikti sveikatos priežiūros paslaugas, kurias jos įsipareigojusios suteikti gyventojams apskritai. Teismas 2017 m. gruodžio 19 d. sprendime byloje *Lopes de Sousa Fernandes prieš Portugaliją* (peticijos Nr. 56080/13)¹⁵⁶ nustatė, kad tam, kad atvejis būtų kvalifikuojamas kaip atsisakymas suteikti galimybę gauti gyvybę gelbstinčią būtinąją pagalbą, turi būti tenkinamos šios sąlygos:

1) sveikatos priežiūros paslaugų teikėjų veiksmai ar neveikimas turi viršyti paprastos klaidos ar medicininio aplaidumo ribas, nes šie sveikatos priežiūros paslaugų teikėjai, pažeisdami savo profesines pareigas, atsisakė suteikti pacientui būtinąją medicinos pagalbą, nors puikiai žinojo, kad nesuteikus tokios pagalbos kyla pavojus asmens gyvybei;

2) kad būtų galima priskirti valstybės institucijoms, ginčijamas sutrikimas turėjo būti objektyviai ir realiai identifikuojamas kaip sisteminis ar struktūrinis;

3) trečia, turi būti ryšys tarp ginčijamo sutrikimo ir patirtos žalos;

4) disfunkcija turi atsirasti dėl to, kad valstybė neįvykdė savo pareigos užtikrinti reguliavimo sistemą plačiąja prasme.

Koronaviruso pandemijos kontekste valstybių priimti apribojimai sveikatos priežiūros srityje akivaizdžiai pažeidė Konvencijos 2 straipsnį, nes būtent kovoje su koronavirusu valstybės priėmė teisės aktus, kuriais apribojo sveikatos priežiūros paslaugų teikimą tuo atveju, jeigu tai nėra būtina.

Pastebėtina, kad Lietuvos Respublikos Vyriausybė 2020 m. kovo 14 d. priėmė nutarimą dėl karantino Lietuvos Respublikoje paskelbimo Nr. 207¹⁵⁷, kurio 3.4. punktu, Lietuvos Respublikos Vyriausybė siekdama suvaldyti COVID-19 viruso plitimą reikšmingai apribojo planinių asmens sveikatos priežiūros paslaugų teikimą. Šio nutarimo 3.4.3.1 punkte Lietuvos Respublikos Vyriausybė numatė, kad „teikiant ambulatorines asmens sveikatos priežiūros paslaugas buvo pereita prie nuotolinių paslaugų teikimo“. Nutarimo 3.4.2.3. punktu buvo atidėtos planinės operacijos ir hospitalizacijos dėl diagnostinių ir gydomųjų paslaugų, išskyrus pagalbą ir ASPP, kurių nesuteikus pacientui atsirastų būtiniosios medicinos pagalbos poreikis arba labai pablogėtų jo būklė (3.4.2.2. punktas). Nutarimo 3.4.2.5. punktu Lietuvos Respublikos Vyriausybė apribojo medicininės reabilitacijos paslaugų teikimą, išskyrus tuos atvejus, kurių nesuteikimas lemtų paciento neįgalumą,

---

¹⁵⁵ „Case of Hristozov and others v. Bulgaria“, HUDOC.ECHR.COE, žiūrėta 2022 m., sausio 26 d. <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-114492%22%5D%7D>;

¹⁵⁶ „Case of Lopes De Sousa Fernandes v. Portugal“, *op. cit.*,

¹⁵⁷ „Lietuvos Respublikos vyriausybės nutarimas dėl karantino Lietuvos Respublikos teritorijoje paskelbimo“, *supra note*, 48;

3.4.3.4. buvo atidėtos ambulatorinių medicininių reabilitacijos paslaugų, o 3.4.4. buvo atidėtos odontologijos paslaugų teikimas, išskyrus būtinąją medicininę pagalbą.

Latvijos Respublikos Vyriausybė 2021 m. rugsėjo 28 d. priėmė nutarimą dėl epidemiologinių saugos priemonių COVID-19 plitimui sustabdyti Nr. 662¹⁵⁸ ir šiuo nutarimu paskelbė, kad sveikatos priežiūros paslaugos teikiamos asmeniui, turinčiam skiepijimo ar pasveikimo pažymėjimą, o asmenims, neturintiems minėto pažymėjimo, COVID-19 tyrimas atliekamas gydymo įstaigoje (234 punktas)¹⁵⁹. Taip pat šiuo nutarimu Latvijos Respublikos Vyriausybė paskelbė, kad stacionarinės gydymo įstaigos prioriteto tvarka teikia sveikatos priežiūros paslaugas skubiems, ūmiems ir COVID-19 pacientams (235 punktas)¹⁶⁰. Be to, nutarimu Latvijos Respublikos Vyriausybė paskelbė, kad išskyrus tam tikras paslaugas, susijusias su atitinkamo gydymo teikimu, pavyzdžiui onkologinėmis ligomis sergantiems pacientams, stabdo ar apriboja planinių stacionarių ir dienos stacionaro paslaugų teikimą (236 punktas)¹⁶¹.

Estija 2020 m. kovo 12 d. savo šalyje pasiskelbė nepaprastąją padėtį, apie kurią 2020 m. kovo 20 d. informavo Generalinį Sekretorių¹⁶². Atsižvelgiant į tai, visi apribojimai sveikatos paslaugų srityje Estijoje buvo grindžiami nepaprastąją padėtimi pagal Konvencijos 15 straipsnį. Pastebėtina, kad 2020 m. kovo 26 d. Estijoje buvo visiškai uždrausta teikti planinę specializuotą medicinos pagalbą privačiose gydymo įstaigose, tačiau leido teikti konsultacijas nuotoliniu būdu ir būtinas sveikatos paslaugas¹⁶³.

Lenkijoje nuotolinių medicininių paslaugų teikimas praktikuojamas nuo 2015 m. Pastebėtina, kad ir koronaviruso pandemijos metu Lenkijos Sveikatos apsaugos ministerija skatino gydytojus konsultuoti COVID-19 virusu užsikrėtusius asmenis nuotoliniu būdu¹⁶⁴. Nepaisant to, nėra duomenų, kad Lenkijoje, dėl koronaviruso pandemijos, būtų taikytos medicininių paslaugų apribojimo priemonės, kaip tai padaryta Lietuvoje, Latvijoje ir Estijoje.

Nėra duomenų, jog Prancūzijoje būtų taikytos medicininių paslaugų apribojimo priemonės dėl COVID-19 viruso sustabdymo, tačiau žinoma, kad nuo COVID-19 pandemijos pradžios

---

¹⁵⁸ „Epidemiological Safety Measures for the Containment of the Spread of COVID-19 Infection“, LIKUMI, žiūrėta 2022 m. sausio 26 d. <https://likumi.lv/ta/en/en/id/326513-epidemiological-safety-measures-for-the-containment-of-the-spread-of-covid-19-infection>;

¹⁵⁹ *Ibid*;

¹⁶⁰ *Ibid*;

¹⁶¹ *Ibid*;

¹⁶² Kiviorg, Merilin, ir Päivi Margna, *COVID-19 in Estonia: A Year in Review*, Verfassungsblog, 2021. <https://verfassungsblog.de/covid-19-in-estonia-a-year-in-review/>;

¹⁶³ „Estonia: COVID-specific news for Life Sciences and Healthcare sector“, ICLG, žiūrėta 2022 sausio 26 d., <https://iclg.com/briefing/11834-estonia-covid-specific-news-for-life-sciences-and-healthcare-sector>;

¹⁶⁴ „Will the coronavirus cause a telemedicine boom in Poland“, Healthcare market experts, žiūrėta 2022 m. sausio 26 d., <https://healthcaremarketexperts.com/en/news/will-the-coronavirus-cause-a-telemedicine-boom-in-poland/>;

laikotarpiu nuo 2020 m. vasario iki 2021 m. vasario, net 40 kartų išaugo nuotolinių konsultacijų skaičius¹⁶⁵.

Taigi, kaip galima matyti ne visos analizuojamos valstybės apribojo sveikatos paslaugų teikimą, neplaninių operacijų organizavimą, atidėdamos planines hospitalizacijas ir pan. kaip priemonę kovoje su koronaviruso plitimu. Tačiau pastebėtina, kad tos valstybės (Lietuva, Latvija ir Estija) apribojo naudojamą sveikatos paslaugų teikimu teisėtai, t. y. arba savo nacionalinėje teisėje turėdamos įstatymą, numatantį tokią galimybę, arba pasinaudodamos Konvencijos 15 straipsniu ir pasiskelbdamos nepaprastąją padėtį šalies viduje kaip atsaką į koronavirusą.

Vertinant sveikatos priežiūros paslaugų apribojimo koronaviruso pandemijos metu pagrįstumą pastebėtina, kad ši priemonė buvo taikyta ir nukrypimas nuo įsipareigojimo pagal Konvencijos 2 straipsnyje reglamentuotą „Teisę į gyvybę“ buvo taikytas siekiant apsaugoti valstybių jurisdikcijoje esančių asmenų sveikatą koronaviruso metu bei mažinti užsikrėtimo COVID-19 virusu galimybę. Tačiau pastebėtina, kad šios priemonės taikymas valstybėse buvo įtvirtintas neatsižvelgiant į tai, ar visose įstaigose buvo fiksuotas viruso plitimas ir to, kad būtent šia priemone buvo skiriamas didžiausias dėmesys koronavirusu užsikrėtusiems pacientams, taip siekiant apsaugoti jų sveikatą, bet paliekant „likimo valiai“ asmenis, kuriems reikalinga bet kokia kita sveikatos paslauga, kuri pandemijos metu buvo apribota ir neorganizuojama ir taip neužtikrinant šių asmenų sveikatos apsaugos. Sveikatos paslaugų taikymo apribojimo priemonė yra dviprasmiška ir vertintina kaip pernelyg ribojanti valstybių konstitucijose įtvirtintą teisę į sveikatą ir kartu teisę į gyvybę.

Pastebėtina ir tai, kad valstybės negali nustatyti tokio teisinio reguliavimo, „pagal kurį tam tikroms grupėms asmenų, kuriems reikalinga medicininė pagalba, apskritai negalima būtų ja pasinaudoti ar būtų itin apsunkintas naudojimas valstybės garantuojamomis medicininėmis paslaugomis (išskyrus būtinąją medicininę pagalbą) visoje valstybės teritorijoje“¹⁶⁶. Be to, valstybių tvirtintas teisinis reguliavimas dėl sveikatos priežiūros paslaugų apribojimo koronaviruso pandemijos metu iš esmės „paneigė galimybę įgyvendinti asmenų, sergančių kitomis ligomis, teisę į tinkamą sveikatos priežiūros paslaugų teikimą, teisę į kuo geresnės sveikatos užtikrinimą, ir negali būti vertinamas kaip teisėtas ar proporcingas ir atitinkantis Konstituciją“¹⁶⁷. Asmenims, kuriems buvo apribota galimybė į sveikatos priežiūros paslaugų teikimą iškilo grėsmė jų gyvybei ir tokiu būdu buvo pažeista jų absoliuti teisė į gyvybę pagal Konvencijos 2 straipsnį, o toks nukrypimas nuo

---

¹⁶⁵ „Zooming in on French Healthcare“, Institut Montaigne, žiūrėta 2022 m. sausio 26 d., <https://www.institutmontaigne.org/en/blog/5-years-macron-zooming-french-healthcare>;

¹⁶⁶ Lyra Jakulevičienė ir kt., „COVID-19 pandemijos metu priimtų sprendimų vertinimas teisiniu, vadybiniu ir ekonominiu požiūriu“, MRU, žiūrėta 2022 m. sausio 26 d., https://www.mruni.eu/wp-content/uploads/2021/01/COVID_sprendimu_tyrimo_isvados.pdf;

¹⁶⁷ *Ibid*;

Konvencijos 2 straipsnio, kaip ir buvo minėta, nėra galimas, net ir taikos metu pagal Konvencijos 15 straipsnį. Pastebėtina, kad šie valstybių apribojimai sveikatos priežiūros srityje koronaviruso pandemijos metu, ne tik kad pažeidžia Konvencijos 2 straipsnį, bet ir prieštarauja Europos Žmogaus Teisių Teismo suformuotai praktikai. Be to, valstybių priimti teisės aktai, kuriais buvo sustabdytas planinių ir nebūtinų sveikatos priežiūros paslaugų teikimas koronaviruso pandemijos metu, prieštarauja Teismo 2017 m. gruodžio 19 d. sprendime byloje *Lopes de Sousa Fernandes prieš Portugaliją* (peticijos Nr. 56080/13)¹⁶⁸ pateiktai išvadai, kad valstybės turi priimti teisės aktus, įpareigojančius privačias ar valstybines ligonines imtis tinkamų priemonių pacientų gyvybei apsaugoti. Be kita ko, valstybių planinių paslaugų ir nebūtinų medicininių paslaugų teikimo apribojimas akivaizdžiai prieštarauja Europos Žmogaus Teisių Teismo praktikai, suformuotai 2013 m. balandžio 29 d. byloje *Hristozov ir kiti prieš Bulgariją* (peticijos Nr. 47039/11 ir 358/12)¹⁶⁹, kurioje Teismas konstatavo, kad Susitariančiosios Valstybės institucijos atsisakymas suteikti sveikatos priežiūros paslaugas, kurias jos įsipareigoja suteikti gyventojams apskritai, sukėlė pavojų asmens gyvybei ir taip pažeidė Konvencijos 2 straipsnį.

Taigi, valstybių įsivestas sveikatos paslaugų teikimo apribojimas koronaviruso pandemijos metu yra neproporcingas, pernelyg ribojantis žmogaus teisę į sveikatą, kurią užtikrina valstybių konstitucijos, bei kuri išplaukia iš absoliučios žmogaus teisės į gyvybę, reglamentuotos Konvencijos 2 straipsnyje ir apribojantis naudojimąsi būtent pastarąja teise.

Pastebėtina, kad Europos Žmogaus Teisių Teisme dar nėra susiformavusios gausios praktikos apie valstybių taikytus sveikatos priežiūros paslaugų apribojimus koronaviruso pandemijos metu ir šių priemonės atitiktį Konvencijos 2 straipsniui.

Vis dėlto, Teismas 2020 m. gruodžio 3 d. nutarimu byloje *Le Mailloux prieš Prancūziją* (peticijos Nr. 18108/20)¹⁷⁰, atsisakė priimti individualią pareiškėjo peticiją motyvuojant tuo, kad kad pareiškėjas nenurodė, kaip asmeniškai valstybės taikytos priemonės paveikė pareiškėjo sveikatą ir privatų gyvenimą, nes pareiškėjas savo individualioje peticijoje rėmėsi Konvencijos 2 straipsniu „Teisė į gyvybę“, 3 straipsniu „Nežmoniško ir žeminančio elgesio draudimas“, 8 straipsniu „Teisė į privataus ir šeimos gyvenimo gerbimą“ ir 10 straipsniu „Saviraiškos laisvė“. Pareiškėjo prašymas buvo susijęs su pareiškėjo prieštaravimais dėl Prancūzijoje taikomų priemonių, valstybei siekiant susitvarkyti su koronaviruso sukelta sveikatos krize ir kuriomis buvo siekiama apsaugoti visuomenės sveikatą bei sušvelninti galimą neigiamą poveikį.

---

¹⁶⁸ „Case of Lopes De Sousa Fernandes v. Portugal“, *supra note*, 154;

¹⁶⁹ „Case of Hristozov and others v. Bulgaria“, *supra note*, 155;

¹⁷⁰ „Case of Le Mailloux v. France“, HUDOC.ECHR.COE, žiūrėta 2022 m. sausio 26 d., <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=003-6873639-9217556>;

Tačiau pastebėtina, kad Europos Žmogaus Teisių Teismas nurodė, kad jei pareiškėjui būtų buvę atsisakyta teikti pagalbą ar priežiūrą bendrųjų sveikatos priemonių, kurias jis ginčijo, kontekste, tuomet jis būtų galėjęs ginčyti tokio atsisakymo suderinamumą su Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos reikalavimais nacionaliniuose teismuose. Taigi, kaip galima pastebėti, Europos Žmogaus Teisių Teismo požiūris į privalomų sveikatos paslaugų apribojimą yra aiškus – Teismas sutinka, kad sveikatos paslaugų nesuteikimas arba atsisakymas jas suteikti prieštarauja Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijai, o ypač Konvencijos 2 straipsnyje numatyta „Teisei į gyvybę“.

Apibendrinant galima teigti, kad valstybės apribodamos sveikatos paslaugų prieinamumą COVID-19 pandemijos metu nepagrįstai apribojo naudojimąsi Konvencijos 2 straipsnyje reglamentuota „Teise į gyvybę“ ir tokiu būdu neužtikrino Konvencijos 2 straipsnyje reglamentuotos teisės, kuri be kita ko yra absoliuti, jų jurisdikcijoje esantiems asmenims.

2.2. Konvencijos 5 straipsnyje reglamentuotos teisės į laisvę ir saugumą užtikrinimas koronaviruso pandemijos metu

Teisė į laisvę ir saugumą yra reglamentuota Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 5 straipsnyje. Šio straipsnio 1 dalyje numatyta, kad kiekvienas asmuo turi teisę į laisvę ir saugumą. Laisvė negali būti niekam atimta kitaip, kaip Konvencijos 1 straipsnyje numatytais atvejais įskaitant, bet neapsiribojant, Konvencijos 5 straipsnio 1 dalies e) punktu, numatančiu, kad „teisėtai sulaikomi asmenys, galintys platinti užkrečiamąsias ligas, psichiškai nesveiki asmenys, alkoholikai, narkomanai ar valkatos“¹⁷¹. Pastebėtina, kad Europos Žmogaus Teisių Teismas 2017 m. vasario 23 d. sprendime byloje *De Tommaso prieš Italiją* (peticijos Nr. 43395/09)¹⁷² pažymėjo, kad Konvencijos 5 straipsnyje reglamentuota „Teisė į laisvę“ yra nesusijusi su judėjimo laisve, reglamentuota Konvencijos Protokolo Nr. 4 2 straipsnyje. Atsižvelgiant į tai, teisė į laisvę ir saugumą, reglamentuota Konvencijos 5 straipsnyje ir judėjimo laisvė, reglamentuota Konvencijos Protokolo Nr. 4 2 straipsnyje koronaviruso pandemijos kontekste bus aiškinamos atskirai.

Atkreiptinas dėmesys, kad būtent Konvencijos 5 straipsnio 1 dalies e) punktas numato galimybę valstybėms, individualiai įvertinus situaciją ir norint užtikrinti visuomenės saugumą bei tinkamą reakciją į koronaviruso pandemiją, imtis priemonių, kurios yra būtinos kovai su šiuo virusu ir neįsivedant specialaus teisinio režimo – nepaprastosios padėties, pagal Konvencijos 15 straipsnį. Taigi būtent Konvencijos 5 straipsnio 1 dalies e) punkte yra reglamentuota nukrypimo nuo

¹⁷¹ „Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija“, *supra note*, 8;

¹⁷² „Case of De Tommaso v. Italy“, HUDOC.ECHR.COE, žiūrėta 2022 m. sausio 26 d., <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22%3A%5B%22001-171804%22%5D%7D>;

Konvencijos 5 straipsnio 1 dalies nuostata. Tačiau pastebėtina, kad valstybės taikydamos priemonės kovai su koronavirusu ir pasinaudojančios klasikiniiais žmogaus teisių ribojimo pagrindais, reglamentuotais atitinkamų Konvencijos straipsnių atitinkamose dalyse, taip pat turi taikyti tik teisėtą, pagrįstą ir proporcingą priemones.

Europos Žmogaus Teisių Teismas 2005 m. sausio 25 d. sprendime byloje *Enhorn prieš Švediją* (peticijos Nr. 56529/00)¹⁷³ nustatė šiuos esminius kriterijus, vertinant asmens sulaikymo būtinumą siekiant užkirsti kelią infekcinių ligų plitimui teisėtumą:

1) visų pirmą prieš sulaikant asmenį būtina įvertinti, ar infekcinės ligos plitimas yra pavojingas visuomenės sveikatai ar saugumui; ir

2) ar užsikrėtusio asmens sulaikymas yra kraštutinė priemonė, siekiant užkirsti kelią ligos plitimui, nes apsvarsčius švelnesnes priemones nustatyta, kad jų nepakanka viešajam interesui apsaugoti.

Teismas taip pat nurodė, kad kai šie kriterijai nebetenkinami, išnyksta laisvės atėmimo pagrindas pagal Konvencijos 5 straipsnio 1 dalies e) punktą.

Pastebėtina, kad koronaviruso pandemijos akivaizdoje valstybės, atsižvelgdamos į Konvencijos 5 straipsnio 1 dalies e) punktą, savo jurisdikcijoje taikė priverstinės saviizoliacijos priemones. Štai, pavyzdžiui, Lietuvoje saviizoliacijos taisyklės koronaviruso pandemijos metu keitėsi itin dažnai. Lietuvos Respublikos Vyriausybė 2020 m. kovo 14 d. priimto nutarimo dėl karantino Lietuvos Respublikoje paskelbimo Nr. 207¹⁷⁴ 3.1.5. dalimi asmenims, grįžusiems iš užsienio valstybių, numatė privalomą 14 dienų izoliaciją, o 2020 m. kovo 25 d. nutarimu Nr. 264¹⁷⁵ dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2020 m. kovo 14 d. nutarimo Nr. 207 m. „dėl karantino Lietuvos Respublikos teritorijoje paskelbimo“ pakeitimo pakeitė 2020 m. kovo 14 d. nutarimo Nr. 207 3.1.5. dalį ir nurodė, kad, ekipažų ir įgulų nariams, dirbantiems tarptautinius komercinius vežimus vykdančiose Lietuvos įmonėse, oficialių delegacijų nariams, diplomatom, užsienio valstybių piliečiams, tranzitu vykstantiems per Lietuvą su privaloma palyda į savo gyvenamosios vietos valstybę ir neturintiems COVID-19 simptomų, grįžtant iš užsienio valstybių nėra taikoma 14 dienų saviizoliacija. Saviizoliacijos taisyklės koronaviruso pandemijos metu Lietuvoje nuolat skelbė ir atnaujino Sveikatos apsaugos ministerija. Štai, pavyzdžiui, Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministras 2020 m. kovo 12 d. įsakymu Nr. V-352, įsigaliojusiu 2020 m. kovo 14 d., paskelbė taisyklės „dėl asmenų, sergančių COVID-19 liga (koronaviruso

¹⁷³ „Case of Enhorn v. Sweden“, HUDOC.ECHR.COE, žiūrėta 2022 m. sausio 26 d., [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-68077%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-68077%22]});

¹⁷⁴ „Lietuvos Respublikos vyriausybės nutarimas dėl karantino Lietuvos Respublikos teritorijoje paskelbimo“, LRS, žiūrėta 2022 m. sausio 26 d., *supra note*, 48;

¹⁷⁵ „Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2020 m. kovo 14 d. nutarimo Nr. 207 „Dėl karantino Lietuvos Respublikos teritorijoje paskelbimo“ pakeitimo“, LRS, žiūrėta 2022 m. sausio 26 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/931eb6116eb911eaa38ed97835ec4df6>;

infekcija), asmenų, įtariamų, kad serga COVID-19 liga (koronaviruso infekcija), ar turėjusių sąlytį su sergančiuoju COVID-19 liga (koronaviruso infekcija), izoliavimo namuose ar kitoje gyvenamojoje vietoje“, kuriomis nustatė kam yra privalomos šios taisyklės, kokios yra sveikatos priežiūros įstaigų pareigos bei ligonio, asmens, įtariamo, kad serga, sąlytį turėjusio asmens ir jų šeimos narių pareigos ir būtinas izoliavimo namuose ar kitose gyvenamosiose patalpose sąlygas. Pastebėtina, kad Sveikatos apsaugos ministerija šias taisykles keitė mažiausiai 69 kartus¹⁷⁶.

Estijoje saviizoliacijos taisyklės keitės žymiai rečiau, nei Lietuvoje. Štai, pavyzdžiui, 2021 m. lapkričio 11 d. Estijos Vyriausybė pateikė rekomendacijas žmonėms, kurie buvo pasiskiepiję nuo koronaviruso ar yra persirgę COVID-19 privalo izoliotis, jeigu su juo gyvena koronavirusu užsikrėtęs asmuo ir šios izoliacijos terminas turi būti mažiausiai penkios dienos¹⁷⁷, na, o Estijos Vyriausybė 2022 m. sausio 6 d. nusprendė, kad nuo 2022 m. sausio 10 d. žmonėms, kurie yra neskiepyti arba per pastaruosius 6 mėnesius nesirgo ir nepasveiko nuo COVID-19 karantine reikės išbūti ne 10 dienų, o tik 7 dienas¹⁷⁸.

Latvijoje 2021 m. kovo 12 d. Vyriausybė patvirtino taisykles, kurios numato, kad asmuo, grįžtantis iš ne pirmos būtinybės kelionės iš trečiųjų šalių, privalo saviizoliotis 10 dienų savo gyvenamojoje vietoje arba turistų apgyvendinimo vietoje tam, kad išvengtų COVID-19 viruso platinimo ir rizikos užkrėsti kitus asmenis¹⁷⁹.

Lenkijoje sveikatos apsaugos ministras 2022 m. vasario 10 d. paskelbė taisyklės, iš dalies keičiančias taisykles dėl užkrečiamųjų ligų, dėl kurių privaloma hospitalizacija, izoliavimas ar izoliavimas namuose ir karantino ar epidemiologinės priežiūros¹⁸⁰. Taigi, nuo 2022 m. vasario 15

---

¹⁷⁶ „Asmenų, sergančių covid-19 liga (koronaviruso infekcija), asmenų, įtariamų, kad serga covid-19 liga (koronaviruso infekcija), ar turėjusių sąlytį su sergančiuoju covid-19 liga (koronaviruso infekcija), izoliavimo namuose ar kitoje gyvenamojoje vietoje taisyklės“, LRS, žiūrėta 2022 m. sausio 26 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/ea60cec0650b11eaa02cacf2a861120c>;

¹⁷⁷ „Vaccinated people are advised to self-isolate if they have been in close contact with a family member who has been diagnosed with COVID-19“, KRIIS, žiūrėta 2022 m. sausio 26 d., <https://kriis.ee/en/news/vaccinated-people-are-advised-self-isolate-if-they-have-been-close-contact-family-member-who>;

¹⁷⁸ „Government to shorten quarantine and isolation period to seven days“, KRIIS, žiūrėta 2022 m. sausio 26 d., <https://kriis.ee/en/news/government-shorten-quarantine-and-isolation-period-seven-days>;

¹⁷⁹ „Government sets regulation for self-isolation, returning from non-essential trips from third countries“, EM.GOV.LV., žiūrėta 2022 m. sausio 26 d., https://www.em.gov.lv/en/article/government-sets-regulation-self-isolation-returning-non-essential-trips-third-countries?utm_source=https%3A%2F%2Fwww.google.com%2F;

¹⁸⁰ „ROZPORZĄDZENIE MINISTRA ZDROWIA1) z dnia 10 lutego 2022 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie chorób zakaźnych powodujących powstanie obowiązku hospitalizacji, izolacji lub izolacji w warunkach domowych oraz obowiązku kwarantanny lub nadzoru epidemiologicznego“, INFOR.PL., žiūrėta 2022 m. sausio 26 d., <https://www.infor.pl/akt-prawny/DZU.2022.041.0000354,metryka,rozporzadzenie-ministra-zdrowia-zmieniajace-rozporzadzenie-w-sprawie-chorob-zakaznych-powodujacych-powstanie-obowiazku-hospitalizacji-izolacji-lub-izolacji-w-warunkach-domowych-oraz-obowiazku-kwaranta.html>;

d. Lenkijoje vietoj 10 dienų pradėtas taikyti sutrumpintas 7 dienų izoliavimosi terminas COVID-19 virusu užsikrėtusiems asmenims¹⁸¹.

Prancūzijos Vyriausybė nusprendė nuo 2022 m. sausio 3 d., kad teigiamą COVID-19 testo atsakymą turintys asmenys, be kita ko pasiskiepiję pilna vakcinacijos programa, griežtai turi izoliuotis 7 visas dienas, o žmonės, kurie yra nepasiskiepiję arba nepilnai pasiskiepiję nuo COVID-19 viruso ir yra gavę teigiamą testo rezultatą, privalo izoliuotis 10 dienų¹⁸².

Taigi, kaip galima matyti, visos šios valstybės teisėtai apribojo naudojimąsi Konvencijos 5 straipsnyje reglamentuota teise į laisvę ir saugumą, nes pasinaudamos šio straipsnio 1 e) dalyje reglamentuotu klasikiniu žmogaus teisių ribojimo pagrindu, savo šalies viduje priėmė teisės aktus, kuriais įvedė priverstinę asmenų izoliaciją koronaviruso pandemijos metu.

Pastebėtina, jog valstybių taikytos asmenų saviizoliacijos priemonės yra pagrįstos, t. y. jomis valstybės siekė teisėtų tikslų, numatytų tuose įstatymuose. Taikydamos izoliacijos priemonę valstybės siekė užkirsti kelią platinti užkrečiamąją ligą – koronavirusą ir taip mažinti ne tik užsikrėtimų šiuo virusu skaičių, bet ir mirštamumo skaičių nuo šio viruso.

Europos Žmogaus Teisių Teisme dėl saviizoliacijos teisėtumo koronaviruso pandemijos metu buvo nagrinėjamos dvi bylos: 2021 m. balandžio 13 d. byla *Terheş prieš Rumuniją* (peticijos Nr. 49933/20)¹⁸³ ir 2021 m. birželio 11 d. byla *Feilazoo prieš Maltą* (peticijos Nr. 6865/19)¹⁸⁴.

2021 m. balandžio 13 d. byla *Terheş prieš Rumuniją* (peticijos Nr. 49933/20)¹⁸⁵, susijusi su 52 dienų nuo 2020 m. kovo 24 d. iki gegužės 14 d. pareiškėjo laisvės apribojimu uždarančią jo paties namuose. Pastebėtina, kad tokią saviizoliacijos priemonę Rumunijos valdžios institucijos taikė, siekdamos įveikti koronaviruso pandemiją, kuomet daliai Rumunijos gyventojų 2020 m. kovo 16 d. Rumunijos prezidento dekretu, buvo nustatyti griežti apribojimai išvykti iš namų nesant konkrečioms ir detaliam nurodytoms aplinkybėms, suteikiančioms teisę išvykti iš namų. Taigi, pareiškėjas, remdamasis Konvencijos 5 straipsnio „Teisė į laisvę ir saugumą“ 1 dalimi, kreipėsi į Europos Žmogaus Teisių Teismą nurodydamas, kad būtent toks 52 dienų pareiškėjo izoliavimas, kuriam pareiškėjas turėjo paklusti, prilygo laisvės atėmimui. Pastebėtina, kad pareiškėjas nesirėmė Konvencijos Protokolo Nr. 4 2 straipsniu „Judėjimo laisvė“. Europos Žmogaus Teisių Teismas

---

¹⁸¹ „Nowe zasady dotyczące kwarantanny i izolacji od 15 lutego 2022 r. zapowiedzial minister zdrowia Adam Niedzielski. Co się zmieni?“, INFOR.PL., žiūrėta 2022 m. sausio 26 d., <https://www.infor.pl/prawo/nawosci-prawne/5413130,Kwarantanna-i-izolacja-nowe-zasady-od-15-lutego-2022-r.html>;

¹⁸² „Coming to France? Your Covid-19 questions answered“, DIPLOMATIE.GOUV, žiūrėta 2022 m. sausio 26 d., <https://www.diplomatie.gouv.fr/en/coming-to-france/coming-to-france-your-covid-19-questions-answered/article/coming-to-france-your-covid-19-questions-answered>;

¹⁸³ „Case of *Terheş v. Romania*“, HUDOC.ECHR.COE, žiūrėta 2022 m. sausio 26 d., <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-210026>;

¹⁸⁴ „*Feilazoo v. Malta*“, HUDOC.ECHR.COE, žiūrėta 2022 m. sausio 26 d., <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-208447>;

¹⁸⁵ „Case of *Terheş v. Romania*“, *supra note*, 183;

nusprendė, kad pareiškėjo peticija yra nepriimtina, nes ji nėra suderinama su Konvencijos nuostatomis ir konstatavo, kad pareiškėjo judėjimo laisvės, numatytos Konvencijos Protokolo Nr. 4 2 straipsnyje „Judėjimo laisvė“ apribojimas nebuvo tokio aukšto lygio, kad bendrasis Rumunijos valdžios institucijų nustatytas izoliavimas galėtų prilygti pareiškėjo laisvės atėmimui. Pasak Teismo, pareiškėjas galėjo ne tik, kad laisvai palikti savo namus esant pateisinamoms priežastims, bet ir valdžios institucijos jo individualiai nepersekiojo, jis nebuvo priverstas gyventi mažoje patalpoje ir jam nebuvo apriboti socialiniai kontaktai. Be to, Teismas pripažino, kad pareiškėjas nepaaiškino, kaip priverstinės izoliacijos priemonė paveikė jo asmeninę situaciją ir netvirtino, kad jis buvo uždarytas patalpose visą nepaprastosios padėties trukmės laiką, nepateikė jokios informacijos, apibūdinančios jo patirtį (išgyvenimus) minėtos priemonės (uždarymo) taikymo metu. Atsižvelgiant į tai, Teismas nurodė, kad nėra pagrindo manyti, kad pareiškėjui buvo atimta laisvė Konvencijos 5 straipsnio 1 dalies prasme.

Europos Žmogaus Teisių Teismas 2021 m. birželio 11 d. bylą *Feilazoo prieš Maltą* (peticijos Nr. 6865/19)¹⁸⁶ išnagrinėjo iš esmės. Šioje byloje buvo nustatyta įvairių Konvencijoje garantuojamų teisių ir pagrindinių laisvių pažeidimų, o vienas iš jų – 5 straipsnio „Teisė į laisvę ir saugumą“ 1 dalies pažeidimas. Pareiškėjas individualioje peticijoje kėlė šiuos klausimus: Nigerijos piliečio imigracinio sulaikymo klausimą, korespondencijos susirašinėjant su Teismu neliečiamumo ir atstovavimo pareiškėjui teikiant teisinę pagalbą klausimus. Europos Žmogaus Teisių Teismas nagrinėdamas visus Nigerijos piliečio sulaikymo aspektus, atsižvelgė ir į laiką, praleistą *de facto* izoliacijoje, ir laiką po izoliacijos, kuomet pareiškėjas buvo priverstinai karantinuotas su naujai atvykusiais žmonėmis koronaviruso pandemijos metu. Europos Žmogaus Teisių Teismas ypatingai akcentavo aplinkybę, kad pareiškėjas buvo paliktas vienas konteineryje beveik 75 dienas be natūralios šviesos ir šviežio oro ir per šio laikotarpio pirmąsias 40 dienų pareiškėjui nebuvo suteiktos galimybės mankštintis. Be to, minėtas pirmąsias 40 dienų pareiškėjas taip pat buvo *de facto* izoliuotas. Nors jis prašė būti izoliuotas dėl jo paties apsaugos, tačiau Europos Žmogaus Teisių Teismas pastebėjo, kad pagrindinis principas yra tas, kad joks savavališkas laisvės atėmimas negali būti suderinamas su 5 straipsnio „Teisė į laisvę ir saugumą“ 1 dalimi, o 5 straipsnio „Teisė į laisvę ir saugumą“ 1 dalyje pateikta „savavališkumo“ sąvoka neapsiriboja tik neatitikimu nacionalinei teisei, todėl laisvės atėmimas gali būti teisėtas pagal vidaus teisę, bet vis tiek savavališkas ir todėl prieštaraujantis Konvencijai. Kad nebūtų įvardytas kaip savavališkas, sulaikymas pagal 5 straipsnio „Teisė į laisvę ir saugumą“ 1 dalies f) punktą turi būti vykdomas sąžiningai; jis turi būti glaudžiai susijęs su Vyriausybės nurodytu sulaikymo pagrindu; sulaikymo vieta ir sąlygos turi būti tinkamos; sulaikymo trukmė neturi viršyti pagrįstai reikalaujamos trukmės siekiamam tikslui. Taigi, Europos

---

¹⁸⁶ „Feilazoo v. Malta“, *supra note*, 184;

Žmogaus Teisių Teismas padarė išvadą, kad pareiškėjo sulaikymo pagrindas - veiksmai, kurių buvo imtasi siekiant jį deportuoti - nebuvo galiojantis visą jo laisvės atėmimo laikotarpį. Todėl buvo pažeista Konvencijos 5 straipsnio „Teisė į laisvę ir saugumą“ 1 dalis.

Palyginus šias dvi bylas galima matyti akivaizdų skirtumą, jog 2021 m. balandžio 13 d. sprendime byloje *Terheş prieš Rumuniją* (peticijos Nr. 49933/20)¹⁸⁷ pareiškėjui apribojus jo laisvę nebuvo padarytas Konvencijos 5 straipsnio 1 dalies pažeidimas, nes visų pirma, ši priemonė buvo taikyta siekiant užkirsti kelią ligos (COVID-19 viruso) plitimui, o visų antra šio asmens izoliacija nebuvo griežta, t. y. asmuo galėjo gyventi didelėje erdvėje (savo namuose) ir turėdamas svarių argumentų, galėjo palikti izoliacijos vietą. Skirtingai nei sprendime byloje *Terheş prieš Rumuniją* (peticijos Nr. 49933/20)¹⁸⁸, 2021 m. kovo 11 d. sprendime byloje *Feilazoo prieš Maltą* (peticijos Nr. 6865/19)¹⁸⁹ Teismas nustatė Konvencijos 5 straipsnio 1 dalies pažeidimą, nes pareiškėjo laisvė buvo apribota savavališkai, t. y. pareiškėjas buvo laikomas konteineryje, o tai reiškia, kad jam buvo skirta labai ankšta erdvė gyvenimui, o taip pat pareiškėjas neturėjo galimybės mankštintis ar palikti izoliacijos vietą esant svariems argumentams ir jo sulaikymo terminas viršijo pagrįstai reikalaujamos trukmės (40 dienų) siekiamam tikslui, o tai reiškia, kad jo sulaikymo sąlygos buvo netinkamos. Taigi pastebėtina, kad 2021 m. balandžio 13 d. sprendime byloje *Terheş prieš Rumuniją* (peticijos Nr. 49933/20)¹⁹⁰ pareiškėjui taikyta priverstinė saviizoliacija atitinka 2005 m. sausio 25 d. sprendime byloje *Enhorn prieš Švediją* (peticijos Nr. 56529/00)¹⁹¹ nustatytus kriterijus, nes asmuo buvo sulaikytas siekiant užkirsti COVID-19 viruso plitimą, o švelnesnių priemonių, kaip sulaikyti asmenį jo paties namuose, su galimybe esant svarioms aplinkybėms palikti saviizoliacijos vietą, nebuvo. Atsižvelgiant į Europos Žmogaus Teisių Teismo 2005 m. sausio 25 d. sprendime byloje *Enhorn prieš Švediją* (peticijos Nr. 56529/00)¹⁹² nustatytus esminius kriterijus darytina išvada, kad sprendime byloje *Terheş prieš Rumuniją* (peticijos Nr. 49933/20)¹⁹³ pareiškėjo sulaikymas buvo teisėtas. Tačiau atsižvelgiant į 2021 m. kovo 11 d. sprendimą byloje *Feilazoo prieš Maltą* (peticijos Nr. 6865/19)¹⁹⁴ galima pastebėti, kad nors ir nustatėms, kad asmuo buvo izoliuotas siekiant užkirsti kelias infekcinės ligos – COVID-19 plitimui, vis dėlto buvo galima matyti, kad pareiškėjo sulaikymas sprendime byloje *Feilazoo prieš Maltą* (peticijos Nr. 6865/19)¹⁹⁵ buvo neteisėtas, nes asmuo buvo sulaikytas nehumaniškomis sąlygomis, t. y. ne tik kad pareiškėjas buvo

---

¹⁸⁷ „Case of Terheş v. Romania“, *supra note*, 183;

¹⁸⁸ *Ibid*;

¹⁸⁹ *Ibid*;

¹⁹⁰ *Ibid*;

¹⁹¹ „Case of Enhorn v. Sweden“, *supra note*, 173;

¹⁹² „Case of Enhorn v. Sweden“, *supra note*, 173;

¹⁹³ „Case of Terheş v. Romania“, *supra note*, 183;

¹⁹⁴ „Feilazoo v. Malta“, *supra note*, 184;

¹⁹⁵ *Ibid*;

paliktas vienas konteineryje beveik 75 dienoms be natūralios šviesos ir šviežio oro, bet ir per šio laikotarpio pirmąsias 40 dienų jis neturėjo jokių galimybių mankštintis. Taigi, pareiškėjo atžvilgiu buvo galima taikyti švelnesnes priemones, siekiant apsaugoti viešąjį interesą užtikrinant infekcinės ligos – COVID-19 viruso plitimo mažinimą.

Taigi, kaip galima matyti, Europos Žmogaus Teisių Teismo požiūris į valstybių taikytą izoliacijos priemonę kovoje su koronaviruso pandemija yra teigiamas ir neapribojantis naudojimosi Konvencijos 5 straipsnyje reglamentuota „Teise į laisvę ir saugumą“, jeigu šios priemonės nėra savavališkos, yra teisėtos, pagrįstos ir proporcingos.

2.3. Konvencijos Protokolo Nr. 4 2 straipsnyje reglamentuotos Judėjimo laisvės užtikrinimas koronaviruso pandemijos metu

Judėjimo laisvė yra reglamentuota Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos Protokolo Nr. 4 2 straipsnyje¹⁹⁶. Šio straipsnio 1 dalyje numatyta, kad „kiekvienas asmuo, teisėtai esantis valstybės teritorijoje, turi teisę joje laisvai judėti ir laisvę pasirinkti gyvenamąją vietą“¹⁹⁷. Be to, Konvencijos Protokolo Nr. 4 2 straipsnio 2 dalyje numatyta, kad „kiekvienas asmuo turi teisę išvažiuoti iš bet kurios šalies, taip pat ir iš savosios“¹⁹⁸.

Pastebėtina, kad Konvencijos Protokolo Nr. 4 2 straipsnio „Judėjimo laisvė“ 3 dalyje yra reglamentuotas klasikinis žmogaus teisių ribojimo pagrindas, leidžiantis apriboti naudojimąsi šiame straipsnyje reglamentuota judėjimo laisve. Taigi, asmens teisėms, numatytoms Konvencijos Protokolo Nr. 4 2 straipsnio 1 ir 2 dalyse įgyvendinti „negali būti taikomi jokie apribojimai, išskyrus tuos, kuriuos numato įstatymas ir, kurių demokratinėje visuomenėje reikia valstybės ar visuomenės saugai, viešai tvarkai palaikyti, užkirsti kelią nusikalstamumui, apsaugoti žmonių sveikatą ar moralę arba kitų asmenų teises ir laisves“¹⁹⁹.

„Daugelyje pasaulio šalių COVID-19 pandemijos metu taikyti judėjimo laisvės ribojimai buvo itin griežti ir apėmė užsieniečių atvykimo į šalį uždraudimą, savo piliečių išvykimo uždraudimą, judėjimo šalies viduje ir kitus suvaržymus“²⁰⁰.

Lietuvos Respublikos Vyriausybė 2020 m. kovo 15 d. nutarimu Nr. 207, 3.1. punktu įvedė judėjimo laisvės apribojimus dviejose srityse – judėjimo per sieną ir šalies viduje²⁰¹. Vyriausybės

---

¹⁹⁶ „Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija“, *supra note*, 8;

¹⁹⁷ *Ibid*;

¹⁹⁸ *Ibid*;

¹⁹⁹ *Ibid*;

²⁰⁰ Lyra Jakulevičienė, *Judėjimo laisvės suvaržymai Lietuvoje per COVID-19 pandemiją tarptautinės teisės požiūriu* (Vilnius: Mykolo Romerio universiteto Teisės mokyklos Tarptautinės ir Europos Sąjungos teisės institutas, 2020), 67;

²⁰¹ *Ibid*;

nutarimu Nr. 207 ir jo vėlesniais pakeitimais bei papildymais nustatyti tokie svarbiausi judėjimo per sieną ir šalies viduje laisvės ribojimai, kaip:

1) uždraudimas užsieniečiams atvykti į Lietuvą, išskyrus tam tikras išimtis (3.1.1 punktas), (vėliau buvo sušvelnintos atvykimo į Lietuvos Respubliką sąlygos kaimyninių šalių piliečiams ir gyventojams)²⁰²;

2) uždraudimas Lietuvos Respublikos piliečiams išvykti iš Lietuvos, išskyrus tam tikras numatytas išimtis (3.1.4 punktas) (draudimas galiojo iki gegužės 4 d.)²⁰³;

3) judėjimo šalies viduje apribojimas Velykų laikotarpiu (2020 m. balandžio 10–13 d.) ir į Nemenčinės miestą ir mieste bei iš jo (2020 m. balandžio 16–23 d.) su tam tikromis išimtimis²⁰⁴.

Latvijoje Vyriausybė 2020 m. kovo 12 d. priėmė nutarimą Nr. 103, su pakeitimais, padarytais 2020 m. balandžio 23 d., dėl nepaprastosios padėties paskelbimo²⁰⁵. Tiek Nutarime Nr. 103, tiek ir šio nutarimo 2020 m. birželio 23 d. pakeitimuose 4.17 punktu buvo reglamentuoti judėjimo laisvės apribojimai COVID-19 pandemijos metu Latvijos Respublikoje. Latvijos Respublikoje judėjimo laisvės apribojimai buvo susiję su asmenų ir transporto priemonių judėjimo per oro uostus, uostus, geležinkelius ir kelius Europos Sąjungos išorės sienos kirtimo punktuose, taip pat sienos perėjimo punktuose uždraudimu, išskyrus krovinių vežimą.

Estijos Respublikos ministras pirmininkas 2020 m. kovo 26 d. priėmė įsakymą Nr. 32 „dėl judėjimo apribojimo kirtus valstybės sieną“²⁰⁶, kurio 1 punktu nustatė, kad pagal Nepaprastosios padėties įstatymo 1 straipsnio 3 dalį, asmenims, kuriems leidžiama atvykti į Estijos Respubliką prie Estijos Respublikos sienos, taikomas 14 dienų judėjimo laisvės apribojimas. Tokiems asmenims 14 dienų laikotarpyje draudžiama išvykti iš savo gyvenamosios vietos ar nuolatinės buvimo vietos ir judėti Estijos teritorijoje. Šio įsakymo 2 punkte numatytos išimties, jog asmenys galėjo išvykti iš savo gyvenamosios ar nuolatinės buvimo vietos esant sveikatos priežiūros specialisto ar policijos pareigūno nurodymui arba nelaimės atveju, kuomet gresia pavojus asmens gyvybei ar sveikatai.

Lenkijoje 2020 m. kovo 24 d. sveikatos apsaugos ministras priėmė nutarimą Nr. 522, kurio 3a punktu nustatė, kad laikotarpiu nuo 2020 m. kovo 25 d. iki 2020 m. balandžio 11 d. asmenų judėjimas Lenkijos Respublikos teritorijoje yra draudžiamas, išskyrus asmenų judėjimą darbo,

---

²⁰² *Ibid*, 68;

²⁰³ *Ibid*;

²⁰⁴ *Ibid*;

²⁰⁵ „Par Ministru kabineta 2020. gada 21. aprīļa rīkojumu Nr. 202 un 2020. gada 23. aprīļa rīkojumu Nr. 218, ar kuriem grozīts 2020. gada 12. marta rīkojums Nr. 103 "Par ārkārtējās situācijas izsludināšanu“, LIKUMI, žiūrēta 2022 m. sausio 26 d., <https://likumi.lv/ta/id/314421-par-ministru-kabineta-2020-gada-21-aprila-rikojumu-nr-202-un-2020-gada-23-aprila-rikojumu-nr-218-ar-kuriem-grozits-2020-gada-12>;

²⁰⁶ „Order of the person in charge of emergency situation for imposing a restriction on movement after crossing the state border“, RIIGITEATAJA, žiūrēta 2022 m. sausio 26 d., <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/527032020003/consolide/>;

sveikatos priežiūros, savanorystės paslaugų teikimo, susijusių su COVID-19 viruso poveikiu, religinių apeigų atlikimo arba dalyvavimo jose tikslais²⁰⁷.

Prancūzijos Respublikos Seimas 2020 m. kovo 22 d. priėmė įstatymą Nr. 2020-290, kurio straipsniu 3131-15 nustatė draudimą asmenims teritorijose, kuriose paskelbta ekstremalioji sveikatos būklė, judėti numatytose vietose ir nustatytu laiku, išskyrus sveikatos priežiūros atvejus²⁰⁸.

Taigi, kaip galima matyti, valstybės Lietuva, Latvija, Estija, Lenkija ir Prancūzija apribojamos naudojimąsi Konvencijos Protokolo Nr. 4 2 straipsnyje reglamentuota „Judėjimo laisve“ tai darė teisėtai, savo nacionalinėje teisėje turėdamos teisės aktą, suteikiantį šioms valstybėms teisę apriboti naudojimąsi judėjimo laisve.

Pastebėtina, jog valstybių taikyti judėjimo laisvės apribojimai buvo pagrįsti ir atitiko Konvencijos Protokolo Nr. 4 2 straipsnio 3 dalyje numatytą tikslą apsaugoti žmonių sveikatą, nes visi šie apribojimai buvo susiję su asmenų judėjimu dėl koronaviruso viruso plitimo sumažinimo.

Judėjimo laisvės apribojimas kovojant su koronaviruso plitimu yra būtina ir proporcinga priemonė, nes būtent nuolatinis asmenų judėjimas tarp valstybių ir valstybių viduje, nuolatinis tarpusavio kontaktas skatina šio viruso plitimą. Tai akivaizdu, nes COVID-19 virusas pirmą kartą buvo užfiksuotas 2019 m. gruodžio pabaigoje Kinijoje, Uhano provincijoje, tačiau dėka nuolatos tarp šalių keliaujančių žmonių, šis virusas vos per kelias dienas išplito visame pasaulyje.

Europos Žmogaus Teisių Teismas dar nėra išnagrinėjęs nei vienos bylos, susijusios su judėjimo laisvės, reglamentuotos Konvencijos Protokolo Nr. 4 2 straipsnyje, apribojimo teisėtumu, pagrįstumu ir proporcingumu. Tačiau pastebėtina, kad Europos Žmogaus Teisių Teisme yra laukiamas nagrinėjimas 2020 m. balandžio 14 d. pareiškėjo Dalibor Magdic prašymo nagrinėjimas byloje *Magdić prieš Kroatiją* (peticijos Nr. 17578/20)²⁰⁹. Prašymas susijęs su Kroatijos valdžios institucijų priimtomis priemonėmis, kuriomis siekiama užkirsti kelią COVID-19 viruso plitimui. Pastebėtina, kad Kroatijoje atitinkamos institucijos buvo priimtas sprendimas uždrausti išvykti iš nuolatinės gyvenamosios vietos ir gyvenamosios vietos, išskyrus išimtines aplinkybes ir gavus jos leidimą. Pareiškėjas prašyme teigė, kad aptariamoms priemonėms pažeidė jo judėjimo laisvę, reglamentuotą Konvencijos Protokolo Nr. 4 2 straipsnyje. Europos Žmogaus Teisių Teismas 2021 m. gegužės 11 d. Teismas komunikavo šį pareiškėjo prašymą Kroatijos Vyriausybei pasiteiraudamas, ar buvo pažeista pareiškėjo teisė laisvai judėti, garantuojama Konvencijos

²⁰⁷ „Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 24 marca 2020 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie ogłoszenia na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej stanu epidemii“, ISAP.SEJM.GOV.PL., žiūrėta 2022 m. sausio 26 d., <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20200000522>;

²⁰⁸ „LOI n° 2020-290 du 23 mars 2020 d'urgence pour faire face à l'épidémie de covid-19“, LEGIFRANCE, žiūrėta 2022 m. sausio 26 d., <https://www.legifrance.gouv.fr/jorf/id/JORFTEXT000041746313/>;

²⁰⁹ „Dalibor MAGDIĆ v. Croatia“, HUDOC.ECHR.CO.E., žiūrėta 2022 m. sausio 26 d., <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-210389%22%5D%7D>;

Protokolo Nr. 4 2 straipsnyje ir ar pareiškėjas turėjo veiksmingą vidaus teisės gynimo priemonę savo skundams pagal Konvencijos Protokolo Nr. 4 2 straipsnio 1 dalį? Jei taip, ar jis išnaudojo tas teisių gynimo priemones, kad atitiktų Konvencijos 35 straipsnio „Priimtimumo sąlygos“ 1 dalies reikalavimus?

Taigi, kaip galima matyti, Europos Žmogaus Teisių Teismo bylų eilėje laukia itin reikšmingas valstybėms pareiškėjo prašymas, kurio išsprendimo rezultatas atsakys į klausimą: ar daugumos valstybių taikytos judėjimo laisvės apribojimo priemonės, susijusios su draudimu palikti nuolatinę gyvenamą vietą, išskyrus išimtines aplinkybes, nepažeidė judėjimo laisvės, reglamentuotos Konvencijos Protokolo Nr. 4 2 straipsnyje.

2.4. Konvencijos 8 straipsnyje reglamentuotos teisės į privatus ir šeimos gyvenimo gerbimą užtikrinimas koronaviruso pandemijos metu

Teisė į privataus ir šeimos gyvenimo gerbimą yra reglamentuota Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 8 straipsnyje. Šio straipsnio pirmoje dalyje numatyta, kad „kiekvienas turi teisę į tai, kad būtų gerbiamas jo privatus ir šeimos gyvenimas, būsto neliečiamybė ir susirašinėjimo slaptumas“²¹⁰. Antroje šio straipsnio dalyje yra reglamentuotas klasikinis žmogaus teisių ribojimo pagrindas, leidžiantis valstybėms, Konvencijos dalyvėms, nukrypti nuo Konvencijos 8 straipsnio nepasinaudojus Konvencijos 15 straipsniu ir neįsivedus savo nacionalinėje teisėje specialaus teisinio režimo – nepaprastosios padėties. Taigi, valstybės, neturi teisės apriboti naudojimosi 8 straipsnyje reglamentuota teise į privataus ir šeimos gyvenimo gerbimą, „išskyrus įstatymų nustatytus atvejus ir, kai tai būtina demokratinėje visuomenėje valstybės saugumo, visuomenės saugos ar šalies ekonominės gerovės interesams, siekiant užkirsti kelią viešos tvarkos pažeidimams ar nusikaltimams, taip pat žmonių sveikatai ar moralei arba kitų asmenų teisėms ir laisvėms apsaugoti“²¹¹. Kaip galima matyti, viena iš apribojimo galimybių – žmonių sveikatos apsauga, kuri aktuali ypač koronaviruso pandemijos metu.

Privataus gyvenimo sampratą taip pat yra aptaręs ir Europos Žmogaus Teisių Teismas. Teismas 1992 m. gruodžio 16 d. sprendime byloje *Niemietz prieš Vokietiją* (peticijos Nr. 13710/88)²¹² nurodė, kad privataus gyvenimo sąvoka yra plati, o tai reiškia, kad nėra įmanoma išsamiai apibrėžti šios sąvokos reikšmės. Be kita ko, Teismas 2008 m. gruodžio 4 d. sprendime byloje *S. ir Marper prieš Jungtinę Karalystę* (peticijos Nr. 30562/04 ir 30566/04)²¹³ nurodė, kad

²¹⁰ „Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija“, *supra note*, 8;

²¹¹ *Ibid*;

²¹² „Case of Niemietz v. Germany“, HUDOC.ECHR.CO.E., žiūrėta 2022 m. sausio 26 d., [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%2200157887-%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%2200157887-%22]});

²¹³ „Case of S. and Marper v. The United Kingdom“, HUDOC.ECHR.CO.E., žiūrėta 2022 m. sausio 26 d., [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-90051%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-90051%22]});

privataus gyvenimo samprata apima fizinį ir psichologinį asmens vientisumą ir gali „apimti daugybę asmens fizinės ir socialinės tapatybės aspektų“.

Koronaviruso pandemijos kontekste reikia prisiminti Europos Žmogaus Teisių Teismo 2016 m. liepos 4 d. sprendimą byloje *Y. Y. prieš Rusiją* (peticija Nr. 40378/06)²¹⁴, kurioje Teismas nustatė, kad su pacientu susijusi asmeninė informacija priklauso jo asmeniniam gyvenimui, o asmens duomenų, ypač medicininių duomenų, apsauga yra labai svarbi, kad asmuo galėtų naudotis savo teise į privataus ir šeimos gyvenimo gerbimą, kurią garantuoja Konvencijos 8 straipsnis. Be kita ko, vidaus teisėje turi būti numatytos tinkamos apsaugos priemonės, kad būtų užkirstas kelias tokiam asmens sveikatos duomenų perdavimui ar atskleidimui, kuris gali būti nesuderinamas su Konvencijos 8 straipsnio garantijomis. Taigi, kaip galima pastebėti, Europos Žmogaus Teisių Teismas asmens sveikatos duomenis priskiria asmens privačiam gyvenimui ir kritiškai žiūri į šios informacijos perdavimą ar atskleidimą tretiesiems asmenims.

Vis dėlto, Konvencijos 8 straipsnio „Teisė į privatą ir šeimos gyvenimo gerbimą“ 2 dalyje numatyta, jog apriboti naudojimąsi Konvencijos 8 straipsnyje reglamentuota teise galima siekiant apsaugoti žmonių sveikatą. Taigi, kaip galima suprasti, Konvencijos 8 straipsnyje reglamentuota „Teisė į privatą ir šeimos gyvenimo gerbimą“ nėra absoliuti teisė, o tai reiškia, kad naudojimąsi šia teise galima apriboti siekiant 8 straipsnio 2 dalyje numatytų tikslų.

Valstybės reaguodamos į COVID-19 pandemiją ėmėsi priemonių, apribojančių naudojimąsi Konvencijos 8 straipsnyje reglamentuota teise į privatą ir šeimos gyvenimo gerbimą, su tikslu apsaugoti žmonių gyvybes ir sveikatą. Pastebėtina, jog pagrindinės dvi valstybių taikytos priemonės, kurios iš pirmo žvilgsnio labiausiai apribojo naudojimąsi Konvencijos 8 straipsnyje reglamentuota teise yra:

- 1) vakcinavimas nuo COVID-19 viruso;
- 2) skaitmeninio COVID-19 pažymėjimo taikymas visose kasdieninėse srityse (tiek Europos Sąjungos skaitmeninio COVID-19 pažymėjimo taikymas, tiek valstybių narių nacionaliniais įstatymais įgyvendintų skaitmeninių COVID-19 pažymėjimų taikymas).

Vakcinavimas nuo COVID-19. 2020 m. pabaigoje kovoje su koronavirusu valstybės pradėjo taikyti vakcinavimosi priemones. Pasaulio sveikatos organizacijai nurodžius, kad siekiant sustabdyti COVID-19 viruso plitimą yra labai svarbu užtikrinti lygias galimybes gauti saugias ir veiksmingas vakcinas²¹⁵ bei pateikus globalios COVID-19 vakcinacijos strategiją²¹⁶, pagal kurią,

²¹⁴ „Case of Y.Y. v. Russia“, HUDOC.ECHR.COE., žiūrėta 2022 m. sausio 26 d., <https://hudoc.echr.coe.int/fre#%7B%22itemid%22:%5B%22001-161048%22%5D%7D>;

²¹⁵ „COVID-19 vaccines“, World Health Organization, žiūrėta 2022 m. sausio 26 d., <https://www.who.int/emergencies/diseases/novel-coronavirus-2019/covid-19-vaccines>;

²¹⁶ „Strategy to Achieve Global COVID-19 Vaccination by mid-2022“, World Health Organization, žiūrėta 2022 m. sausio 26 d., <https://www.who.int/publications/m/item/strategy-to-achieve-global-covid-19-vaccination-by-mid-2022>;

siekiant iki 2022 m. vidurio vakcinuoti 77 proc. visų pasaulio gyventojų reikia visų pirma vakcinuoti senyvo amžiaus ir rizikos grupei priklausančius asmenis, vėliau visus suaugusius asmenis, o vaikus ir paauglius vakcinuoti paskiausiai.

Pastebėtina ir tai, kad ilgainiui valstybės nustatė įvairiausių apribojimus nuo COVID-19 nepasiskiepijusiems asmenims naudotis Konvencijoje garantuojamomis teisėmis ir pagrindinėmis laisvėmis. Vienas iš tų apribojimų – nepasiskiepijusiems asmenims arba nepersirgusiems COVID-19 virusu buvo neišduodamas skaitmeninis COVID-19 pažymėjimas, leidžiantis naudotis visomis Konvencijoje garantuojamomis teisėmis ir laisvėmis be jokių apribojimų (*aut. past. apie skaitmeninio COVID-19 pažymėjimo teisėtumą, pagrįstumą ir proporcingumą bus aptariama tolesnėje šio darbo dalyje*). Tokie valstybių veiksmai iškėlė du klausimus: visų pirma, ar nuo COVID-19 nepasiskiepijusieji asmenys nėra diskriminuojami pasiskiepijusiu asmenų atžvilgiu, motyvuojant tuo, kad pastariesiems yra suteikiama galimybė be apribojimų naudotis visomis paslaugomis, taip užtikrinant Konvencijoje reglamentuotų teisių ir pagrindinių laisvių garantiją? Antra, ar Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijoje garantuojamų teisių ir pagrindinių laisvių užtikrinimas koronaviruso pandemijos metu asmenims, pasiskiepijusiems nuo COVID-19 viruso ir turintiems šį pažymėjimą, nereikia priverstinės vakcinacijos poreikio ir organizavimo nuo COVID-19 viruso taikymo nevakcinuotiems asmenims.

Vakcinacijos nuo COVID-19 viruso teisėtumas. Valstybės, savo nacionalinėje teisėje teisės aktais, įgyvendino skiepijimo nuo COVID-19 viruso paslaugų teikimo tvarką. Lietuvoje ši tvarka įgyvendinta 2020 m. gruodžio 23 d. Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro įsakymu dėl gyventojų skiepijimo valstybės biudžeto lėšomis įsigyjama COVID-19 ligos (koronaviruso infekcijos) vakcina organizavimo tvarkos aprašu²¹⁷. Latvijoje vakcinacijos nuo COVID-19 viruso tvarka buvo įvesta 2020 m. birželio 5 d. priėmus COVID-19 infekcijos kontrolės įstatymą²¹⁸, Estijoje – 2021 m. rugpjūčio 23 d. priėmus įsakymą dėl priemonių ir apribojimų, būtinų siekiant užkirsti kelią COVID-19 viruso plitimui²¹⁹. Lenkijoje vakcinacijos nuo COVID-19 viruso tvarka įgyvendinta 2020 m. gruodžio 21 d. ministrų tarybos įsakymu „dėl tam tikrų apribojimų, įsakymų ir draudimų, susijusių su epidemija, nustatymo“²²⁰, na o Prancūzijoje 2021 m. gegužės 5 d.

---

²¹⁷ „Gyventojų skiepijimo valstybės biudžeto lėšomis įsigyjama covid-19 ligos (koronaviruso infekcijos) vakcina organizavimo tvarkos aprašas“, LRS, žiūrėta 2022 m. sausio 26 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/f735b430469711ebb394e1efb98d3e67/asr>;

²¹⁸ „Law on the Management of the Spread of COVID-19 Infection“, LIKUMI, žiūrėta 2022 m. sausio 26 d., <https://likumi.lv/ta/en/en/id/315278-law-on-the-management-of-the-spread-of-covid-19-infection>;

²¹⁹ „Measures and Restrictions Necessary for Preventing Spread of COVID-19“, RIIGITEATAJA, žiūrėta 2022 m. sausio 26 d., <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/ee/517122021004/consolide>;

²²⁰ „Rozporządzenie rady ministrów z dnia 21 grudnia 2020 r. w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii“, SIP.LEX.PL., žiūrėta 2022 m. sausio 26 d., <https://sip.lex.pl/akty-prawne/dzu-dziennik-ustaw/ustanowienie-okreslonych-ograniczen-nakazow-i-zakazow-w-zwiazku-z-19061976>;

buvo priimtas įstatymas, kurio 2 skyriuje numatyti asmenis, kuriems keliamas priverstinės vakcinacijos nuo COVID-19 viruso reikalavimas²²¹. Taigi, kaip galima matyti, valstybės skiepijimo nuo COVID-19 viruso praktika buvo taikyta teisėtai, t. y. pagal nacionalinėje teisėje priimtą teisėtumą įgyvendino įstatymais arba kitą teisės aktą.

Vakcinacijos nuo COVID-19 viruso pagrįstumas. Akivaizdu, jog taikant priverstinės vakcinacijos nuo COVID-19 viruso reikalavimą ir nepasiskiepijusiems asmenims apribojant naudojimąsi Konvencijoje reglamentuotomis teisėmis ir pagrindinėmis laisvėmis yra siekiama teisėto tikslo, numatyto pačioje Konvencijoje, t. y. apsaugoti žmonių sveikatą. Tačiau kaip galima pastebėti, šios priemonės įgyvendinimas iš pirmo žvilgsnio yra diskriminuojantis tų asmenų, kurie yra nepasiskiepiję nuo COVID-19 viruso atžvilgiu, nes pasiskiepijusiems nuo koronaviruso asmenims yra suteikiama galimybė be apribojimu naudotis visomis paslaugomis taip užtikrinant Konvencijoje reglamentuotų teisių ir pagrindinių laisvių garantiją.

Pastebėtina, kad Europos Žmogaus Teisių Teismas 2018 m. gruodžio 19 d. byloje *Molla Sali prieš. Graikiją* (peticijos Nr. 20452/14)²²², konstatavo, kad ne kiekvienas skirtingas elgesys su asmenimis, esančiais panašiose situacijose, yra laikomas diskriminuojančiu, nebent toks skirtingas elgesys neturi objektyvaus ir pagrįsto pagrindo. Pastebėtina, jog Europos Žmogaus Teisių Teismo pateiktame 2021 m. rugpjūčio 21 d. vadove dėl Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 14 straipsnio ir dėl Konvencijos 12 protokolo 1 straipsnio²²³ numatyta, kad Teismas, spręsdamas bylas, susijusias su diskriminacijos buvimu ar nebuvimu, vertina:

1) ar buvo skirtingai elgiama su asmenimis tapačiose ar atitinkamai panašiose situacijose arba ar nebuvo skirtingai elgiama su asmenimis atitinkamai skirtingose situacijose?

2) jei taip, ar toks skirtingas elgesys arba tokio skirtingo elgesio nebuvimas yra objektyviai pateisinamas? Visų pirma:

1. ar juo siekiama teisėto tikslo?

2. ar naudojamos priemonės yra pagrįstai proporcingos siekiamam tikslui?

Taigi, koronaviruso pandemijos kontekste galima pastebėti, kad valstybės skirtingai elgėsi su asmenimis tapačioje, koronaviruso pandemijos situacijoje, nes tiems asmenims, kurie pasiskiepiję nuo COVID-19 viruso, užtikrino naudojimąsi visomis Konvencijos garantuojamomis teisėmis ir pagrindinėmis laisvėmis. Tačiau tiems asmenims kurie buvo nepasiskiepiję nuo COVID-19 viruso, o taip pat nepersirgę koronavirusu, vis dar taikė apribojimus, kurie vienaip ar kitaip ribojo naudojimąsi Konvencijoje reglamentuotomis teisėmis ir pagrindinėmis laisvėmis. Tačiau

²²¹ „LOI n° 2021-1040 du 5 août 2021 relative à la gestion de la crise sanitaire“, LEGIFRANCE, žiūrėta 2022 m. sausio 26 d., <https://www.legifrance.gouv.fr/jorf/id/JORFTEXT000043909676>;

²²² „Case of Molla Sali v. Greece“, *supra note*, 133;

²²³ „Guide on Article 14 of the European Convention on Human Rights“, *supra note*, 134;

pastebėtina, kad toks skirtingas elgesys yra objektyviai pateisinamas visų pirma dėl to, kad juo siekiama teisėto, Konvencijoje reglamentuoto, tikslo – apsaugoti žmonių sveikatą. Pastebėtina, kad ši priemonė yra proporcinga siekiamam tikslui, nes apribojant naudojimąsi Konvencijoje reglamentuotomis žmogaus teisėmis ir pagrindinėmis laisvėmis, nepasiskiepiję nuo COVID-19 viruso žmonės yra skatinami vakcinuotis, o kuo daugiau vakcinuotų žmonių, tuo didesnės galimybės pažaboti viruso plitimą ir sumažinti mirstančių žmonių skaičių.

Europos Žmogaus Teisių Teismas dar nėra išnagrinėjęs nei vienos bylos, susijusios su valstybių taikyta priverstinės vakcinacijos nuo COVID-19 viruso praktika. Tačiau koronaviruso pandemijos metu Teismas priėmė bylą, kuri galimai padės sprendžiant dėl galimos priverstinės vakcinacijos COVID-19 pandemijos atveju. Europos Žmogaus Teisių Teismas 2021 m. balandžio 8 d. priėmė sprendimą byloje *Vavříčka ir kiti prieš Čekijos Respubliką* (peticijos Nr. 47621/13 ir kitos 5)²²⁴. Šioje byloje Teismas nustatė, kad valstybės, nustatydamos privalomą ikimokyklinio amžiaus vaikų skiepijimą nuo tam tikrų ligų, nepažeidžia Konvencijos 8 straipsnyje reglamentuotos „Teisės į privataus ir šeimos gyvenimo gerbimą“, nes valstybė turi plačią nuožiūros laisvę ir gali taikyti priemones, kurios, atsižvelgiant į nacionalinę sistemą, įvertintos kaip proporcingos valstybės siekiamiems teisėtiems tikslams. Šioje byloje Europos Žmogaus Teisių Teismui buvo pateiktos šešios peticijos, dėl privalomos ikimokyklinio amžiaus vaikų vakcinacijos. Viena peticija buvo pateikta vieno iš tėvų vardu ir buvo susijusi su pareiškėjo gauta bauda dėl nepaskiepyto nepilnamečio vaiko. Kitos peticijos buvo pateiktos vaikų vardu, o pareiškėjai skundėsi dėl to, kad jiems nebuvo leista užrašyti vaikų į ikimokyklinio ugdymo įstaigas dėl to, kad šie vaikai nėra paskiepyti privalomosiomis vakcinomis. Pareiškėjai savo peticijose nurodė, kad toks elgesys jų atžvilgiu akivaizdžiai pažeidžia Konvencijos 8 straipsnį „Teisė į privataus ir šeimos gyvenimo gerbimą, 9 straipsnį „Minties, sąžinės ir religijos laisvė“, bei Pirmojo protokolo 2 straipsnį „Teisė į mokslą“. Pastebėtina, kad Europos Žmogaus Teisių Teismo nuomone toks nustatytas apribojimas buvo teisėtas ir juo buvo siekiama teisėto tikslo – apsaugoti kitų asmenų sveikatą ir teises.

Skaitmeninio COVID-19 pažymėjimo taikymas praktikoje. Įsibėgėjus koronaviruso pandemijai, dauguma pasaulio valstybių savo praktikoje pradėjo taikyti skaitmeninius COVID-19 pažymėjimus, kaip priemonę „išfiltruoti“ vakcinuotus arba persirgusius nuo COVID-19 viruso asmenis nuo tų, kurie nėra pasiskiepiję nuo koronaviruso arba nėra persirgę COVID-19 virusu. Šių pažymėjimų dėka žmonės galėjo pradėti naudotis visomis paslaugomis, kuriomis be apribojimų naudojosi iki prasidedant koronaviruso pandemijai. Pastebėtina tai, kad šis pažymėjimas buvo išduodamas tik skiepytiems nuo COVID-19 viruso arba persirgusiems šiuo virusu.

---

²²⁴ „Case of Vavříčka and others v. The Czech Republic“, HUDOC.ECHR.COE., žiūrėta 2022 m. sausio 26 d., <https://hudoc.echr.coe.int/fre#%7B%22itemid%22:%5B%22001-209039%22%5D%7D>;

Atkreiptinas dėmesys į tai, kad skirtingos šalys taikė skirtingas programas, generuojančias COVID-19 skaitmeninius pažymėjimus. Pavyzdžiui, Anglijoje buvo pradėta taikyti „NHS COVID Pass“ programėlė, kurios dėka, pilnai pasiskiepijusiems asmenims yra leidžiama nesikarantinuoti grįžus iš daugumos COVID-19 paveiktų šalių, išskyrus Prancūzija²²⁵. Vakcinacijos pažymėjimus pradėjo taikyti ir kitos pasaulio valstybės, tokios kaip, Izraelis, kuris taikė „žaliąjį pasą“, Kinija – „QR“ kodų sistemą, kuri suskirstė asmenis pagal spalvas: žalia spalva leido asmenims judėti šalyje be jokių apribojimų, kai tuo tarpų geltona spalva pažymėtiems asmenims reikėjo karantinuotis namuose 7 dienas²²⁶. Jungtinėse Amerikos Valstijose pradėtas taikyti „COVID vakcinacijos pasas“.

2021 m. birželio 14 d. Europos Parlamentas ir Europos Sąjungos Taryba priėmė reglamentą „dėl sąveikiųjų COVID-19 skiepijimo, tyrimo ir persirgimo pažymėjimų (ES skaitmeninio COVID pažymėjimo) išdavimo, tikrinimo ir pripažinimo sistemos, kuria siekiama sudaryti palankesnes sąlygas asmenims laisvai judėti COVID-19 pandemijos metu“²²⁷ (toliau – Reglamentas), kuriuo nustatė sąveikiųjų COVID-19 skiepijimo, tyrimo ir persirgimo pažymėjimų (ES skaitmeninio COVID pažymėjimo) išdavimo, tikrinimo ir pripažinimo sistemą siekiant sudaryti palankesnes sąlygas tokių pažymėjimų turėtojams naudotis savo teise laisvai judėti COVID-19 pandemijos metu (Reglamento 1 straipsnis)²²⁸. Šis reglamentas buvo atnaujintas 2022 m. vasario 1 d. Pastebėtina, kad šis reglamentas tapo privalomas visose 27 Europos Sąjungos valstybėse narėse bei Šveicarijoje, Islandijoje, Norvegijoje ir Lichtenšteine, kurios be kita ko yra ir Europos Tarybos valstybės narės. Taigi, taip pat ir Lietuvoje, Latvijoje, Estijoje, Lenkijoje ir Prancūzijoje 2021 m. birželio 14 d. Reglamentas buvo pradėtas taikyti Europos Sąjungos skaitmeninis COVID-19 pažymėjimas. Atsižvelgiant į tai, kad pagal Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 288 straipsnio 2 dalį, „reglamentas yra taikomas visuotinai. Jis privalomas visas ir tiesiogiai taikomas visose valstybėse narėse“²²⁹, tai reiškia, kad reglamentuose įtvirtintų normų galiojimui valstybės narės teritorijoje nereikalingos papildomos nacionalinės teisinės priemonės, kuriomis reglamento nuostatos būtų perkeltos į valstybės narės teisinę sistemą²³⁰. Taigi, darytina išvada, kad Lietuvoje, Latvijoje,

---

²²⁵ „Covid passports: How do they work around the world?“, BBC, žiūrėta 2022 m. sausio 26 d., <https://www.bbc.com/news/world-europe-56522408>;

²²⁶ *Ibid*;

²²⁷ „Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2021/953 dėl sąveikiųjų COVID-19 skiepijimo, tyrimo ir persirgimo pažymėjimų (ES skaitmeninio COVID pažymėjimo) išdavimo, tikrinimo ir pripažinimo sistemos, kuria siekiama sudaryti palankesnes sąlygas asmenims laisvai judėti COVID-19 pandemijos metu“, EUR-LEX, žiūrėta 2022 m. sausio 26 d., <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2021/953/oj?locale=lt>;

²²⁸ *Ibid*;

²²⁹ „Sutartis dėl Europos Sąjungos veikimo“, EUR-LEX, žiūrėta 2022 m. sausio 26 d., <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/ALL/?uri=CELEX%3A12012E%2FTXT>;

²³⁰ „Fratelli Variola Spa v. Amministrazione delle finanze dello Stato“, EUR-LEX, žiūrėta 2022 m. sausio 26 d., <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX%3A61973CJ0034>;

Estijoje, Lenkijoje ir Prancūzijoje Reglamentas yra taikomas tiesiogiai, o juo įgyvendinama priemonė skaitmeninis COVID-19 pažymėjimas yra taikomas šiose šalyse teisėtai.

Skaitmeninio COVID-19 pažymėjimo taikymo tikslas yra patvirtinti, kad šio dokumento savininkas arba buvo paskiepytas nuo COVID-19 viruso, arba yra persirgęs COVID-19, arba turi neigiamą COVID-19 tyrimo rezultatą²³¹. Turint šį pažymėjimą asmeniui yra suteikiama galimybė ne tik naudotis visomis paslaugomis šalyje, kurioje šios paslaugos yra ribojamos šio pažymėjimo neturintiems asmenims, pavyzdžiui, galimybe lankytis prekybos centruose, medicinos įstaigose be skubios pagalbos poreikio, švietimo įstaigose (universitetuose, kolegijose), kultūros įstaigose (muziejuose, įvairiuose renginiuose), bet ir saugiai keliauti visoje Europos Sąjungoje. Kaip matyti, turintiems skaitmeninį COVID-19 pažymėjimą yra užtikrinamas naudojimas Konvencijoje reglamentuotomis teisėmis ir pagrindinėmis laisvėmis, pavyzdžiui, Konvencijos 8 straipsnyje reglamentuota „Teise į privataus ir šeimos gyvenimą gerbimą“, Konvencijos Protokolo Nr. 4 2 straipsnyje reglamentuota „Judėjimo laisvė“. Taigi, kaip galima matyti, skaitmeninio COVID-19 pažymėjimo taikymas yra pagrįstas, nes jo tikslas yra garantuoti visų Konvencijoje reglamentuotų žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių užtikrinimą koronaviruso pandemijos metu ir kuo mažiau apriboti naudojimąsi šiomis žmogaus teisėmis ir pagrindinėmis laisvėmis siekiant apsaugoti žmonių sveikatą.

Vis dėlto, skaitmeninio COVID-19 pažymėjimo taikymas nėra proporcingas, o tai patvirtino ir pati Europos Taryba. Pastebėtina, jog skaitmeninis COVID-19 pažymėjimas, kaip priemonė, savaime apriboja tam tikras žmogaus teises, garantuojamas Konvencijos. Visų pirma, šio pažymėjimo taikymas akivaizdžiai apriboja naudojimąsi Konvencijos 8 straipsnyje reglamentuota „Teise į privataus ir šeimos gyvenimo gerbimą“. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad skaitmeniniame COVID-19 pažymėjime, be tokių asmens duomenų kaip vardas, pavardė ir gimimo data, taip pat yra nurodyta informacija apie persirgimą koronavirusu arba vakcinacijų nuo šio viruso skaičius, bei skaitmeninio COVID-19 pažymėjimo galiojimo laikas. Be kita ko, šiame pažymėjime yra pateikiamas „QR“ kodas, kurį nuskenavus asmuo gali susipažinti su visais šiais asmens duomenimis.

Pastebėtina, kad Lietuvoje paraleliai skaitmeniniam COVID-19 pažymėjimui koronaviruso pandemijos metu buvo taikomas ir galimybių pasas, kuris, be kita ko, sukėlė daug klausimų, susijusių su asmens duomenų apsauga jo taikymo metu. Galima pastebėti, jog galimybių paso ir skaitmeninio COVID-19 pažymėjimo taikymo principas yra tas pats: „QR“ kodas, kurį iššifravęs

---

²³¹ „ES skaitmeninis COVID pažymėjimas“, COVID.LT, žiūrėta 2022 m. sausio 26 d., <https://covid.lt/es-skaitmeninis-covid-pazymejimas/>;

asmuo gali pamatyti pažymėjimo savininko asmens duomenis: vardą, pavardę, gimimo datą, pažymėjimo galiojimo laiką net ir vakcinų pavadinimą, kuria asmuo yra pasiskiepijęs²³².

Atsižvelgiant į Teismo 2016 m. liepos 4 d. sprendimą byloje Y. Y. prieš Rusiją (peticija Nr. 40378/06)²³³ atkreiptinas dėmesys į tai, kad su pacientu susijusi asmeninė informacija priklauso jo asmeniniam gyvenimui, o jo asmens duomenų, ypač tų, kurie susiję su asmens medicinine istorija, apsauga yra labai svarbi tam, kad galėtų asmuo pasinaudoti Konvencijos 8 straipsnyje reglamentuota teise į privataus ir šeimos gyvenimo gerbimą. Akivaizdu, kad tokios informacijos atskleidimas nors ir teisėtas ir pagrįstas siekiamam tikslui, visgi yra neproporcingas, nes pernelyg riboja asmens teisę į privataus ir šeimos gyvenimo gerbimą.

Europos Tarybas aiškindama skaitmeninių COVID-19 pažymėjimų atitikimą Konvencijai pažymėjo, kad skaitmeninis COVID-19 pažymėjimas yra aktualus kovoje su COVID-19 virusu, kai jis taikomas medicininiais tikslais ir siekiant sustabdyti šio viruso plitimą keliaujant²³⁴ Vis dėlto Europos Taryba išvelgė ir skaitmeninio COVID-19 pažymėjimo minusus. Europos Taryba nurodė, kad skaitmeninio COVID-19 pažymėjimo naudojimas ne medicininiais tikslais kelia daug ir itin svarbių žmogaus teisių užtikinimo klausimų. Tai ypač aktualu, kai skaitmeninis COVID-19 pažymėjimas yra naudojamas siekiant suteikti išskirtinę galimybę naudotis paslaugomis ar patekti į tam tikras teritorijas, arba kaip reikalavimas atvykti į šalį, t. y. panaikinant apribojimus tiems asmenims, kurie gali pateikti skiepijimo pažymėjimą arba įrodyti, kad yra persirgę COVID-19 virusu. Asmenims, kurie neturi tokio pažymėjimo arba negali įrodyti, kad anksčiau buvo užsikrėtę, toks naudojimosi pagrindinėmis teisėmis apribojimų panaikinimas nebūtų taikomas²³⁵. Be kita ko, skaitmeninių COVID-19 pažymėjimų taikymas ne medicininiais tikslais akivaizdžiai pažeidžia Konvencijos 8 straipsnyje garantuojamą teisę į privataus ir šeimos gyvenimo gerbimą visų pirma dėl to, kad šiuose pažymėjimuose yra pateikiama labai daug asmens duomenų, kurių atskleidimas tretiesiems asmenims yra asmens pasirinkimo teisė ir laisvė. Šio pažymėjimo privalomas taikymas siekiant gauti kitokias nei medicininės paslaugas pažeidžia asmeniui galimybę pasirinkti ar atskleisti savo asmens duomenis, ar ne tretiesiems asmenims. Be kita ko, privalomas šių skaitmeninių COVID-19 pažymėjimų pateikimas siekiant gauti ne medicininės paslaugas, apriboja naudojimąsi Konvencijos 8 straipsnyje garantuota teise į privataus ir šeimos gyvenimo gerbimą, todėl, kad skaitmeninių COVID-19 pažymėjimų „QR“ kodų iššifravimas elektroniniais prietaisais, pavyzdžiui, skaitytuvais, mobilieisiais telefonais su programėle, gali savyje išsaugoti visus asmens

---

²³² „Kilus šaršalui dėl asmens duomenų apsaugos, ekspertai prakalbo apie galimybių paso spragą“, KAUNO.DIENA, žiūrėta 2022 m. sausio 26 d., <https://m.kauno.diena.lt/naujienos/verslas/ekonomika/kilus-sarsalui-del-asmens-duomenu-apsaugos-ekspertai-prakalbo-apie-galimybiu-paso-spraga-1043408>;

²³³ „Case of Y.Y. v. Russia“, *supra note*, 213;

²³⁴ „Statement on human rights considerations relevant to vaccine pass and similar documents“, Council of Europe Committee on Bioethics (DH-BIO), žiūrėta 2022 m. sausio 26 d., <http://rm.coe.int/0900001680a259dd>;

²³⁵ *Ibid*;

duomenis, užšifruotus būtent po šiuo „QR“ kodu. Praktikoje asmenims nėra užtikrinama, kad nuskenavus šiuos „QR“ kodus jų asmens duomenys yra nekaupiami ir apsaugomi laikantis BDAR. Be kita ko, Europos Taryba nurodė, kad tokiems duomenims ir informacijai tvarkyti reikia ypač aukšto lygio duomenų apsaugos ir duomenų saugumo standartų.²³⁶ Taigi, atsižvelgiant į tai, kad skaitmeniniuose COVID-19 pažymėjimuose yra kaupiami itin jautrūs asmens duomenys – medicininė informacija susijusi su COVID-19, o medicininių duomenų atskleidimas, kaip nustatė Europos Žmogaus Teisių Teismas 2016 m. liepos 4 d. sprendime byloje *Y. Y. prieš Rusiją* (peticija Nr. 40378/06)²³⁷ apsauga yra labai svarbi, nes šie duomenys yra dalis asmens asmeninio gyvenimo, darytina išvada, kad šių COVID-19 pažymėjimų taikymas ne medicininiais tikslais yra neproporcingas.

Europos Žmogaus Teisių Teismas dar nėra išnagrinėjęs nei vienos bylos, susijusios su skaitmeninio COVID-19 pažymėjimo taikymu koronaviruso pandemijos metu ir jo atitikimu Konvencijos 8 straipsniui. Vis dėlto Europos Žmogaus Teisių Teismas 2021 m. rugsėjo 21 d. priėmė sprendimą byloje *Zambrano prieš Prancūziją* (peticijos Nr. 41994/21)²³⁸, kuriuo atmetė pareiškėjo prašymą. Pareiškėjas savo prašyme skundėsi dėl Prancūzijoje 2021 m. įvesto „sveikatos paso“. Pareiškėjas atsižvelgdamas į „sveikatos paso“ taikymą įkūrė judėjimą, protestuoti prieš šio paso taikymą praktikoje ir siekiant paskatinti kitus asmenis šiuo klausimu kreiptis į Europos Žmogaus Teisių Teismą su tikslu paralyžiuoti Teismo tinkamą funkcionavimą. Atsižvelgiant į tai, Teismas gavo net 18.000 individualių peticijų dėl „sveikatos paso“ taikymo Prancūzijoje. Pareiškėjas savo peticijoje skundėsi dėl nacionalinių įstatymų, kuriais jo nuomone, buvo siekiama priverstinai vakcinuoti asmenis. Savo peticija pareiškėjas grindė Konvencijos 8, 14 straipsniais bei 12 protokolo 1 straipsniu. Pareiškėjas teigė, kad 2021 m. gegužės 31 d. įstatymas Nr. 2021-689 įvedė ne tik nepaprastąją padėtį Prancūzijoje, bet kartu leido Ministrui Pirmininkui riboti keliones ir nustatyti tam tikrus ribojimus naudojant viešąjį transportą, įvesti apsaugos priemones parduotuvėse. Šiuo įstatymu taip pat buvo įvestas sveikatos pasas, įsigaliojęs nuo 2021 m. rugsėjo 30 d. ir taikomas keliautojams atvykstantiems į ir išvykstantiems iš Prancūzijos bei šalies viduje teikiant įvairias paslaugas, Šis sveikatos pasas taip pat buvo būtinas suaugusiems, norintiems dalyvauti veiklose uždaroje patalpose, bei dirbantiems darbuotojams. Be to buvo numatytos ir baudos ir asmenims, negalintiems pateikti šio paso, bet siekiantiems pasinaudoti paslaugomis, bei asmenims, kurie naudojami suklastotu pasu. Be to įstatymas Nr. 2021-1040 numatė privalomą vakcinavimą nuo COVID-19 asmenims, dirbantiems sveikatos ir socialinėse priežiūros sektoriuose. Pareiškėjas teigė,

---

²³⁶ *Ibid*;

²³⁷ „Case of Y.Y. v. Russia“, *supra note*, 213;

²³⁸ „Case of Zambrano v. France“, HUDOC.ECHR.COE., žiūrėta 2022 m. sausio 26 d., <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22%3A%22002-13421%22%7D>.

kad šiuo įstatymu yra nepagrįstai ir diskriminuojančiai kišamasi į asmenų privačius gyvenimus. Pastebėtina, kad Teismas šią peticiją pripažino nepagrįsta dėl kelių priežasčių:

1) Pareiškėjas, prieš kreipdamasis į Europos Žmogaus Teisių Teismą, neišnaudojo visų vidaus teisinės gynybos priemonių;

2) Europos Žmogaus Teisių Teismas konstatavo piktnaudžiavimą individualios peticijos teise pagal Konvencijos 31 straipsnio 1 ir 3 dalis. Pareiškėjas atvirai deklaravo siekį paralyžiuoti Teismo veikimą paminant Konvencijos sistemos tikslą, o tokie veiksmai vertintini kaip priešingi Konvencijos dvasiai ir jos siekiamiems tikslams.

Taigi, nors Europos Žmogaus Teisių Teisme nėra nei vieno prašymo susijusio su sveikatos paso taikymu COVID-19 pandemijos metu ir to paso atitikimu Konvencijai, vis dėlto tikėtina, kad ateityje Europos Žmogaus Teisių Teismui dar teks išnagrinėti ne vieną peticiją, susijusią su valstybių taikyta skaitmeninio COVID-19 pažymėjimo priemone pandemijos metu, nes šios priemonės taikymas akivaizdžiai neproporcingai apribojo Konvencijos 8 straipsnyje garantuotą „Teisę į privataus ir šeimos gyvenimo gerbimą“.

IŠVADOS IR PASIŪLYMAI

Apibendrinant mokslinę literatūrą, koronaviruso pandemijos metu priimtus teisės aktus, statistinius duomenis, Europos Žmogaus Teisių Teismo praktiką, bei šiame magistriniame darbe atliktą analizę, galima daryti tokias išvadas:

1. 2019 m. gruodžio pabaigoje Kinijoje, Uhano provincijoje užfiksuotas ir per kelias savaites visame pasaulyje paplitęs COVID-19 virusas, 2020 m. kovo 11 d. Pasaulio sveikatos organizacijos pripažintas pasauline pandemija, yra pagrįstai laikomas ekstremalia situacija, nes atitinka ekstremaliai situacijai būdingus bruožus, t. y. koronaviruso pandemija yra dėl grėsmės atsiradusi situacija, sutrikdžiusi įprastinį kasdieninį gyvenimą kolektyviniu lygmeniu, pasireiškusi visame pasaulyje ir sukėlus padarinius žmonijai bei gyventojų fiziniam vientisumui;
2. kovai su koronaviruso pandemija Europos Tarybos valstybės narės, kurios, be kita ko, yra įsipareigojusios pagal Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvenciją, savo nacionalinėje teisėje taikė panašaus pobūdžio ir masto priemones, tačiau įsivedė skirtingus teisinius režimus tam, kad galėtų taikyti priemones, kovoje su koronaviruso plitimu ir teisėtai, pagrįstai bei proporcingai apribojo naudojimąsi žmogaus teisėmis ir pagrindinėmis laisvėmis;
3. kai kurios valstybės, Konvencijos dalyvės, individualiai įvertinusios koronaviruso pandemijos situaciją šalies viduje ir nustatiusios, ko reikia jų gyventojų sveikatai apsaugoti, savo nacionalinėje teisėje neįsivedė nepaprastosios padėties teisinio režimo pagal Konvencijos 15 straipsnį, o pasinaudojo klasikinais žmogaus teisių ribojimo pagrindais, reglamentuotais atitinkamų Konvencijos straipsnių atitinkamose dalyse ir taip teisėtai apribojo naudojimąsi Konvencijoje garantuotomis teisėmis ir pagrindinėmis laisvėmis bei jos Protokolo Nr. 4 2 straipsnyje „Judėjimo laisvė“ garantuojama judėjimo laisve koronaviruso pandemijos metu;
4. nepaisant to, kad Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijoje nėra numatyta galimybė apriboti naudojimąsi žmogaus teisėmis ir pagrindinėmis laisvėmis, garantuojamomis Konvencijoje, ir Protokolo Nr. 4 2 straipsnyje „Judėjimo laisvė“ garantuojama judėjimo laisve, įsivedant kitokį specialųjį teisinį režimą, nei nepaprastoji padėtis pagal Konvencijos 15 straipsnį, vis dėlto, tokią galimybę suteikia Konvencijos tam tikrų straipsnių atitinkamose dalyse, o Protokolo Nr. 4 2 straipsnio 2 dalyje reglamentuoti teisėti žmogaus teisių apribojimo pagrindai, leidžiantys valstybėms taikyti tam tikrus apribojimus, kurie turi būti nustatyti nacionaliniuose įstatymuose;
5. valstybės, Konvencijos dalyvės, savo nacionalinėje teisėje įsivedusios nepaprastąją padėtį pagal Konvencijos 15 straipsnį, kaip atsaką į koronaviruso pandemiją, mano manymu tai padarė teisėtai, nes koronaviruso pandemija atitinka 1969 m. Graikijos byloje Komisijos suformuluotus nepaprastosios padėties požymius: nepaprastoji padėtis turi būti dabar esanti arba neišvengiama, jos poveikis turi liesti visą tautą, nepaprastoji padėtis turi kelti grėsmę organizuoto visuomenės

gyvenimo tęstinumui ir pavojus turi būti išimtinis tuo, kad įprastinės priemonės ar apribojimai, leidžiami Konvencijos sveikatos palaikymui, yra aiškiai nepakankami;

6. mano nuomone turi būti laikoma, kad valstybės kurios savo nacionalinėje teisėje įsivedė nepaprastąją padėtį bet neinformavo apie nepaprastosios padėties įvedimą Europos Tarybos Generalinio Sekretoriaus apribojo naudojimąsi Konvencijoje reglamentuotomis teisėmis ir pagrindinėmis laisvėmis teisėtai, nes pasinaudojo Konvencijos tam tikrų straipsnių atitinkamose dalyse reglamentuotais teisėtais žmogaus teisių apribojimo pagrindais - kuriuos taikant nėra pareigos informuoti Europos Tarybos Generalinį Sekretorių apie tokių žmogaus teisių apribojimų taikymą;

7. nepaisant to, kad Europos žmogaus teisių konvencija nenumato diskriminacijos draudimo sąlygos nepaprastosios padėties metu, tačiau atsižvelgiant į Konvencijos 12 protokolo preambulę, kurioje konstatuota, kad Europos Tarybos valstybės narės, būdamos šios Konvencijos dalyvėmis, gerbia pagrindinį principą, pagal kurį visi asmenys įstatymui yra lygūs ir turi būti įstatymo vienodai ginami, mano nuomone, taip, kaip visos Konvencijoje garantuojamos teisės ir pagrindinės laisvės turi būti užtikrinamos asmenims be jokios diskriminacijos, taip ir apribojimas naudojimusi šiomis teisėmis ir pagrindinėmis laisvėmis esant nepaprastai padėčiai turi būti taikomas be jokios diskriminacijos pagal Konvencijos 14 straipsnyje numatytus požymius;

8. pastebėtina, kad Konvencijos 2 straipsnyje reglamentuotos „Teisės į gyvybę“ užtikrinimas koronaviruso pandemijos metu turi būti aiškinama per teisės į sveikatą prizmę. Magistriniame darbe atlikta analizė leidžia daryti išvadą, kad koronaviruso pandemijos kontekste valstybių priimti apribojimai sveikatos priežiūros srityje akivaizdžiai pažeidė Konvencijos 2 straipsnį, nes būtent kovoje su koronavirusu valstybės priėmė teisės aktus, kuriais apribojo sveikatos priežiūros paslaugų teikimą tuo atveju, jeigu tai nėra būtina. Valstybių taikyta sveikatos paslaugų teikimo apribojimo priemonė, kaip atsakas į koronaviruso pandemiją, buvo įtvirtintas neatsižvelgiant į tai, ar visose įstaigose buvo fiksuotas viruso plitimas ir to, kad būtent šia priemone buvo skiriamas didžiausias dėmesys koronavirusu užsikrėtusiems pacientams, taip siekiant apsaugoti jų sveikatą, bet paliekant „likimo valiai“ asmenis, kuriems reikalinga bet kokia kita sveikatos paslauga, kuri pandemijos metu buvo apribota ir neorganizuojama ir taip neužtikrinant šių asmenų sveikatos apsaugos;

9. manau, kad valstybės, koronaviruso pandemijos metu, pagrįstai skirtingai elgėsi su asmenimis tapačioje, koronaviruso pandemijos, situacijoje, nes tiems asmenims, kurie pasiskiepė nuo COVID-19 viruso, užtikrino naudojimąsi visomis Konvencijos ir jos Protokolo Nr. 4 garantuojamomis teisėmis ir pagrindinėmis laisvėmis, o tiems asmenims kurie buvo nepasiskiepėję nuo COVID-19 viruso, o taip pat nepersirgę koronavirusu, vis dar taikė apribojimus, kurie vienaip ar kitaip riboja naudojimąsi Konvencijoje reglamentuotomis teisėmis ir pagrindinėmis laisvėmis, nes šiuo skirtingu elgesiu buvo siekiama teisėto – apsaugoti žmonių sveikatą;

10. manau, kad skaitmeninio COVID-19 pažymėjimo taikymas nėra proporcingas siekiamam tikslui, nes savyje kaupdamas asmens duomenis apie žmogaus sveikatą, kurie yra atskleidžiami tretiesiems asmenims ne medicininiais tikslais, apriboja Konvencijos 8 straipsnyje reglamentuotą „Teisę į privataus ir šeimos gyvenimo gerbimą“, o tokio pažymėjimo privalomas taikymas siekiant gauti kitokias nei medicininės paslaugas pažeidžia asmeniui galimybę pasirinkti ar atskleisti savo asmens duomenis tretiesiems asmenims, ar ne.

Atsižvelgiant į padarytas išvadas, siūlau:

11. stiprinti bei suvienodinti Europos Tarybos pasirengimą tarpvalstybinio pobūdžio grėsmėms sveikatai ir reagavimą į jas parengiant atskirą veiksmų planą, skirtą Europos Tarybos valstybėms narėms;

12. papildyti Konvencijos 15 straipsnio 1 punktą išdėstant jį taip: „Kilus karui ar esant kitokiai nepaprastai padėčiai, dėl kurių atsiranda grėsmė tautos gyvavimui, kiekviena Aukštoji Susitarančioji Šalis gali nukrypti nuo įsipareigojimų pagal šią Konvenciją, tačiau tik tiek, kiek tai reikalinga dėl susidariusios padėties, ir jei tokios priemonės neprieštarauja kitiems įsipareigojimams pagal tarptautinę teisę, o taip pat jeigu jos nesukelia diskriminacijos vien dėl rasės, odos spalvos, lyties, kalbos, religijos ar socialinės kilmės“; t. y. Konvencijos 15 straipsnio 1 punktą papildyti nurodant, jog „<...> taip pat jeigu jos nesukelia diskriminacijos vien dėl rasės, odos spalvos, lyties, kalbos, religijos ar socialinės kilmės“. Toks Konvencijos 15 straipsnio 1 punkto papildymas leistų užtikrinti, jog nukrypimai nuo įsipareigojimų pagal Konvenciją nepaprastosios padėties metu nebūtų diskriminuojantys.

13. užtikrinti sveikatos priežiūros paslaugų teikimo tęstinumą ir neužkrečiamųjų ligų prevenciją paskirstant valstybines gydymo įstaigas, kurios teiks paslaugas tik COVID-19 virusu sergantiems asmenims arba atliks testavimo paslaugas, bet atsiribos nuo kitų sveikatos priežiūros paslaugų teikimo, kurių teikimą užtikrins kitos valstybinės gydymo įstaigos, neteikiančios gydymo paslaugų COVID-19 virusu sergantiems asmenims bei COVID-19 testavimo paslaugų;

14. garantuoti asmens duomenų apsaugą taikant skaitmeninius COVID-19 pažymėjimus medicininiais tikslais užtikrinant, kad asmens duomenys nebus kaupiami ir saugomi, bei nenaudoti skaitmeninių COVID-19 vakcinacijos pažymėjimų skenavimo įrenginių, o pasinaudoti spalvų sistema, kuri identifikuotų, ar asmuo yra vakcinuotas/persirgęs COVID-19 virusu, ar ne;

15. reglamentuoti privalomą vakcinaciją nuo COVID-19 viruso siekiant apsaugoti visuomenės sveikatą ir tokiu būdu įpareigoti nepasiskiepijusius asmenis pasiskiepyti nuo COVID-19 viruso taip užtikrinti kitų asmenų sveikatos apsaugą ir jų teisę į gyvybę.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

Praktinė medžiaga:

1. „Case of Zambrano v. France“. HUDOC.ECHR.COE. Žiūrėta 2022 m. sausio 26 d. [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22002-13421%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22002-13421%22]});
2. „Case of Dalibor MAGDIĆ v. Croatia“. HUDOC.ECHR.COE. Žiūrėta 2022 m. sausio 26 d. [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-210389%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-210389%22]});
3. „Case of Niemietz v. Germany“. HUDOC.ECHR.COE. Žiūrėta 2022 m. sausio 26 d. [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-57887%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-57887%22]});
4. „Case of S. and Marper v. The United Kingdom“. HUDOC.ECHR.COE. Žiūrėta 2022 m. sausio 26 d. [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-90051%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-90051%22]});
5. „Case of Terheş v. Romania“. HUDOC.ECHR.COE. Žiūrėta 2022 m. sausio 26 d. <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-210026>;
6. „Case of Feilazoo v. Malta“. HUDOC.ECHR.COE. Žiūrėta 2022 m. sausio 26 d. [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-208447%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-208447%22]});
7. „Case of Le Mailloux v. France“. HUDOC.ECHR.COE. Žiūrėta 2022 m. sausio 26 d. <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=003-6873639-9217556>;
8. „Case of De Tommaso v. Italy“. HUDOC.ECHR.COE. Žiūrėta 2022 m. sausio 26 d. [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-171804%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-171804%22]});
9. „Case of Enhorn v. Sweden“. HUDOC.ECHR.COE. Žiūrėta 2022 m. sausio 26 d. [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-68077%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-68077%22]});
10. „Case of Vavříčka and others v. The Czech Republic“. HUDOC.ECHR.COE. Žiūrėta 2022 m. sausio 26 d. [https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22itemid%22:\[%22001-209039%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22itemid%22:[%22001-209039%22]});
11. „Case of Lopes De Sousa Fernandes v. Portugal“. HUDOC.ECHR.COE. Žiūrėta 2022 m. sausio 26 d. [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-179556%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-179556%22]});
12. „Case of Hristozov and others v. Bulgaria“. HUDOC.ECHR.COE. Žiūrėta 2022 m. sausio 26 d. [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-114492%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-114492%22]});
13. „Case of Giuliani and Gaggio v. Italy“. HUDOC.ECHR.COE. Žiūrėta 2022 m. sausio 26 d. [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-104098%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-104098%22]});
14. „Case for Centre for Legal Resources on behalf of Valentin Câmpeanu v. Romania“. HUDOC.ECHR.COE. Žiūrėta 2022 m. sausio 26 d. [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-145577%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-145577%22]});
15. „Case of Calvelli and Ciglio v. Italy“. HUDOC.ECHR.COE. Žiūrėta 2022 m. sausio 26 d. [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-60329%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-60329%22]});
16. „Case of Molla Sali v. Greece“. HUDOC.ECHR.COE. Žiūrėta 2022 m. sausio 26 d. [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-188985%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-188985%22]});

17. „Case of Brannigan and McBride v. The United Kingdom“. HUDOC.ECHR.COE. Žiūrėta 2022 m. sausio 26 d. <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-57819%22%5D%7D>;
18. „Case of Vyerentsov v. Ukraine“. HUDOC.ECHR.COE. Žiūrėta 2022 m. sausio 26 d. <https://hudoc.echr.coe.int/ukr#%7B%22itemid%22:%5B%22001-118393%22%5D%7D>;
19. „Case of Mehmet Hasan Altan v. Turkey“. HUDOC.ECHR.COE. Žiūrėta 2022 m. sausio 26 d. <https://hudoc.echr.coe.int/fre#%7B%22itemid%22:%5B%22001-181862%22%5D%7D>;
20. „Case of Aksoy v. Turkey“. HUDOC.ECHR.COE. Žiūrėta 2022 m. sausio 26 d. <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-58003%22%5D%7D>;
21. „Case of Lawless v. Ireland“. HUDOC.ECHR.COE. Žiūrėta 2022 m. sausio 26 d. <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-57518%22%5D%7D>;
22. „The Greek case“. HUDOC.ECHR.COE. Žiūrėta 2022 m. sausio 26 d., <file:///C:/Users/PC/AppData/Local/Temp/001-73020.pdf>;
23. „Case of A. and Others v. the United Kingdom“. HUDOC.ECHR.COE. Žiūrėta 2022 m. sausio 26 d. <https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&cad=rja&uact=8&ved=2ahUKEwi83bza-a72AhVmtIsKHdLeAmgQFnoECAYQAQ&url=https%3A%2F%2Fhudoc.echr.coe.int%2Fapp%2Fconversion%2Fpdf%2F%3Flibrary%3DECHR%26id%3D002-1647%26filename%3D0021647.pdf%26TID%3Dihgdqbxnfi&usg=AOvVaw0wKgfQQlrtcRC27523A-jA>;
24. „Case of Ireland v. The United Kingdom“. HUDOC.ECHR.COE. Žiūrėta 2022 m. sausio 26 d. <https://www.refworld.org/cases,ECHR,3ae6b7004.html>;
25. „Case of Cyprus v. Turkey“. ECHR.COE. Žiūrėta 2022 m. sausio 26 d. <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-104211%22%5D%7D>;
26. „Case of Y.Y. v. Russia“, HUDOC.ECHR.COE., žiūrėta 2022 m. sausio 26 d., <https://hudoc.echr.coe.int/fre#%7B%22itemid%22:%5B%22001-161048%22%5D%7D>;
27. „Application No. 176/56 by the Government of the Kingdom of Greece lodged against the Government of the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland“. ECHR.COE. Žiūrėta 2022 m. sausio 26 d., <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-73858%22%5D%7D>;
28. „Dėl Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2013 m. gegužės 16 d. nutarimo nuostatų išaiškinimo“. LRKT. Žiūrėta 2022 m. sausio 26 d. <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta36/content>;
29. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo sprendimas dėl Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2013 m. gegužės 16 d. nutarimo nuostatų išaiškinimo“. LRKT. Žiūrėta 2022 m. sausio 26 d. <https://www.lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta36/content>;

Teisės norminiai aktai ir kiti tarptautiniai dokumentai:

30. „Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija“. European Court of Human Rights. Žiūrėta 2020 m. gruodžio 6 d. https://www.echr.coe.int/documents/convention_lit.pdf;
31. „Lietuvos Respublikos civilinės saugos įstatymas“. LRS. Žiūrėta 2022 m. sausio 25 d. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.69957/asr>;
32. „Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas dėl karantino Lietuvos Respublikos teritorijoje paskelbimo“. TAR. Žiūrėta 2022 m. kovo 20 d. <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/73c0b060663111eabee4a336e7e6fdab/asr>;
33. „Lietuvos Respublikos žmonių ir užkrečiamųjų ligų profilaktikos ir kontrolės įstatymas“. LRS. Žiūrėta 2022 m. sausio 26 d. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.32088>;
34. „Tarptautinis pilietinių ir politinių teisių paktas“. LRS. Žiūrėta 2022 m. sausio 26 d. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.174848>;
35. „Republic of Latvia: Regarding Declaration of the Emergency Situation“. LIKUMI. Žiūrėta 2022 m. sausio 24 d., <https://likumi.lv/ta/en/en/id/313191>;
36. „Declaration of Emergency Situation in the Administrative Territory of the Republic of Estonia“. RIIGITEATAJA. Žiūrėta 2022 m. sausio 24 d. <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/517032020002/consolide>;
37. „Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2020 m. kovo 14 d. nutarimo NR. 207 „Dėl karantino Lietuvos Respublikos teritorijoje paskelbimo“ pakeitimo“, LRS, žiūrėta 2022 m. sausio 26 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/931eb6116eb911eaa38ed97835ec4df6>;
38. „Lietuvos Respublikos nepaprastosios padėties įstatymas“. LRS. Žiūrėta 2022 m. sausio 26 d. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.169562?jfwid>;
39. „Latvijas Respublikos konstitūcija“. LIKUMI. Žiūrėta 2022 m. sausio 26 d. <https://likumi.lv/wwwraksti/LIKUMI/SATVERSME/LIETUVIESU.PDF>;
40. „The Constitution of the Republic of Estonia“. RIIGITEATAJA. Žiūrėta 2022 m. sausio 26 d. <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/530102013003/consolide>;
41. „The Constitution of the Republic of Poland“. SEJM.GOV.PL. Žiūrėta 2022 m. sausio 26 d. <https://www.sejm.gov.pl/prawo/konst/angielski/kon1.htm>;
42. „Epidemiological Safety Measures for the Containment of the Spread of COVID-19 Infection“. LIKUMI. Žiūrėta 2022 m. sausio 26 d. <https://likumi.lv/ta/en/en/id/326513-epidemiological-safety-measures-for-the-containment-of-the-spread-of-covid-19-infection>;
43. „Asmenų, sergančių covid-19 liga (koronaviruso infekcija), asmenų, įtariamų, kad serga covid-19 liga (koronaviruso infekcija), ar turėjusių sąlytį su sergančiuoju covid-19 liga (koronaviruso

infekcija), izoliavimo namuose ar kitoje gyvenamojoje vietoje taisyklės“. LRS. Žiūrėta 2022 m. sausio 26 d. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/ea60cec0650b11eaa02cacf2a861120c>;

44. „Government to shorten quarantine and isolation period to seven days“. KRIIS. Žiūrėta 2022 m. sausio 26 d. <https://kriis.ee/en/news/government-shorten-quarantine-and-isolation-period-seven-days>;

45. „Government sets regulation for self-isolation, returning from non-essential trips from third countries“. EM.GOV.LV. Žiūrėta 2022 m. sausio 26 d. https://www.em.gov.lv/en/article/government-sets-regulation-self-isolation-returning-non-essential-trips-third-countries?utm_source=https%3A%2F%2Fwww.google.com%2F;

46. „ROZPORZĄDZENIE MINISTRA ZDROWIA1) z dnia 10 lutego 2022 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie chorób zakaźnych powodujących powstanie obowiązku hospitalizacji, izolacji lub izolacji w warunkach domowych oraz obowiązku kwarantanny lub nadzoru epidemiologicznego“. INFOR.PL. Žiūrėta 2022 m. sausio 26 d. <https://www.infor.pl/akt-prawny/DZU.2022.041.0000354,metryka,rozporzadzenie-ministra-zdrowia-zmieniajace-rozporzadzenie-w-sprawie-chorob-zakaznych-powodujacych-powstanie-obowiazku-hospitalizacji-izolacji-lub-izolacji-w-warunkach-domowych-oraz-obowiazku-kwaranta.html>;

47. „Par Ministru kabineta 2020. gada 21. aprīļa rīkojumu Nr. 202 un 2020. gada 23. aprīļa rīkojumu Nr. 218, ar kuriem grozīts 2020. gada 12. marta rīkojums Nr. 103 "Par ārkārtējās situācijas izsludināšanu“. LIKUMI. Žiūrėta 2022 m. sausio 26 d. <https://likumi.lv/ta/id/314421-par-ministru-kabineta-2020-gada-21-aprila-rikojumu-nr-202-un-2020-gada-23-aprila-rikojumu-nr-218-ar-kuriem-grozits-2020-gada-12>;

48. „Order of the person in charge of emergency situation for imposing a restriction on movement after crossing the state border“. RIIGITEATAJA. Žiūrėta 2022 m. sausio 26 d. <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/527032020003/consolide/>;

49. „Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 24 marca 2020 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie ogłoszenia na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej stanu epidemii“. ISAP.SEJM.GOV.PL. Žiūrėta 2022 m. sausio 26 d. <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20200000522>;

50. „LOI n° 2020-290 du 23 mars 2020 d'urgence pour faire face à l'épidémie de covid-19“. LEGIFRANCE. Žiūrėta 2022 m. sausio 26 d. <https://www.legifrance.gouv.fr/jorf/id/JORFTEXT000041746313/>;

51. „Gyventojų skiepijimo valstybės biudžeto lėšomis įsigyjama covid-19 ligos (koronaviruso infekcijos) vakcina organizavimo tvarkos aprašas“. LRS. Žiūrėta 2022 m. sausio 26 d. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/f735b430469711ebb394e1efb98d3e67/asr>;

52. „Law on the Management of the Spread of COVID-19 Infection“. LIKUMI. Žiūrėta 2022 m. sausio 26 d. <https://likumi.lv/ta/en/en/id/315278-law-on-the-management-of-the-spread-of-covid-19-infection>;
53. „Measures and Restrictions Necessary for Preventing Spread of COVID-19“. RIIGITEATAJA. Žiūrėta 2022 m. sausio 26 d. <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/ee/517122021004/consolide>;
54. Rozporządzenie rady ministrów z dnia 21 grudnia 2020 r. w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii“. SIP.LEX.PL. Žiūrėta 2022 m. sausio 26 d. <https://sip.lex.pl/akty-prawne/dzu-dziennik-ustaw/ustanowienie-okreslonych-ograniczen-nakazow-i-zakazow-w-zwiazku-z-19061976>;
55. „LOI n° 2021-1040 du 5 août 2021 relative à la gestion de la crise sanitaire“. LEGIFRANCE. Žiūrėta 2022 m. sausio 26 d. <https://www.legifrance.gouv.fr/jorf/id/JORFTEXT000043909676>;
56. „Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2021/953 dėl sąveikųjų COVID-19 skiepijimo, tyrimo ir persirgimo pažymėjimų (ES skaitmeninio COVID pažymėjimo) išdavimo, tikrinimo ir pripažinimo sistemos, kuria siekiama sudaryti palankesnes sąlygas asmenims laisvai judėti COVID-19 pandemijos metu“. EUR-LEX. Žiūrėta 2022 m. sausio 26 d. <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2021/953/oj?locale=lt>;
57. „Sutartis dėl Europos Sąjungos veikimo“. EUR-LEX. Žiūrėta 2022 m. sausio 26 d. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/ALL/?uri=CELEX%3A12012E%2FTXT>;
58. „Nowe zasady dotyczące kwarantanny i izolacji od 15 lutego 2022 r. zapowiedział minister zdrowia Adam Niedzielski. Co się zmieni?“. INFOR.PL. Žiūrėta 2022 m. sausio 26 d. <https://www.infor.pl/prawo/nowosci-prawne/5413130,Kwarantanna-i-izolacja-nowe-zasady-od-15-lutego-2022-r.html>;

Mokslinės publikacijos:

59. Jočienė, Danutė. *Europos Žmogaus Teisių Teismo jurisprudencijos įtaka nacionalinei teisei bei jurisprudencijai, tobulinant žmogaus teisių apsaugą. Konvencijos ir Europos Sąjungos teisės santykis*. Vilnius: Jurisprudencija;
60. Valutytė, Regina, Danutė Jočienė, ir Rima Ažubalytė. *Legality of Human Rights Restrictions During the COVID-19 Pandemic Under the European Convention on Human Rights*. London: Tilburg Law Review, 2021;
61. Katuoka, Saulius, ir Marijus Krasnickas. *Nukrypimai nuo išipareigojimų pagal Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvenciją nepaprastosios padėties atveju*. Vilnius: Jurisprudencija, 2008;

62. Janušonė, Gailiūtė Dovilė. *Nukrypimai nuo įsipareigojimų pagal Europos žmogaus teisių konvenciją COVID-19 sukeltos pandemijos kontekste*. Vilnius: Lietuvos teisė: esminiai pokyčiai I dalis, 2020;
63. B. Lillich, Richard. *The Paris Minimum Standards of Human Rights Norms in a State of Emergency*. JAV: American Journal of International Law, 1985;
64. Smith, Richard. *The Margin of Appreciation and Human Rights Protection in the „War on Terror“: Have the Rules Changed before the European Court of Human Rights?*. Essex Human Rights Law Review, 2011;
65. Jakulevičienė, Lyra. *Judėjimo laisvės suvaržymai Lietuvoje per COVID-19 pandemiją tarptautinės teisės požiūriu*. Vilnius: Mykolo Romerio universiteto Teisės mokyklos Tarptautinės ir Europos Sąjungos teisės institutas, 2020;
66. Kutkauskienė, Jelena. *Ambulatorinių asmens sveikatos priežiūros paslaugų prieinamumas ir sauga ekstremalios situacijos metu dėl COVID-19*. Mykolo Romerio universiteto Teisės mokyklos Viešosios teisės institutas, 2021;
67. Lavišius, Tomas, Šarūnas Legatas, ir Jūratė Musteikytė. *Europos Sąjungos valstybių narių kovos su koronavirusu (COVID-19) pandemija strategijos ir priemonės*. Vilnius: Lietuvos Respublikos Seimas, 2020;
68. Zeynep, Or, Coralie Gandre, Isabelle Durand Zaleski ir Monika Steffen, „France’s response to the COVID-19 pandemic: between a rock and a hard place“ 17, 1 (2021), <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC8007943/>;
69. Kiviorg, Merilin, ir Päivi Margna. „COVID-19 in Estonia: A Year in Review“. Verfassungsblog, 2021. <https://verfassungsblog.de/covid-19-in-estonia-a-year-in-review/>;
70. Gross, Oren ir Fionnuala NI Aolain. *Law in Times of Crisis. Emergency Powers in Theory and Practice*. Jungtinė Karalystė: Cambridge University Press, 2006;
71. Lyra Jakulevičienė ir kt., „COVID-19 pandemijos metu priimtų sprendimų vertinimas teisiniu, vadybiniu ir ekonominiu požiūriu“, MRU, žiūrėta 2022 m. sausio 26 d., https://www.mruni.eu/wp-content/uploads/2021/01/COVID_sprendimu_tyrimo_isvados.pdf;
72. Richard Smith, „The Margin of Appreciation and Human Rights Protection in the War on Terror. Have the Rules Changed before the European Court of Human Rights?“, Essex Human Rights Law Review, žiūrėta 2022 m. sausio 26 d., https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUKEwuiwOS1i7n3AhXF-yoKHRILBhMQFnoECAgQAQ&url=https%3A%2F%2Fwww.corteidh.or.cr%2Ftablas%2Fr29032.pdf&usg=AOvVaw17y_yM_GbHJ_mg4MnzDqT5;

Specialioji literatūra:

73. Vadapalas, Vilenas. *Tarptautinė teisė*. Vilnius: Eugrimas, 2006;
74. Survila, Arvydas. *Nepaprastųjų situacijų valdymas*. Vilnius: VĮ Registrų centras, 2015;
75. Gad-el-Hak, Mohamed. *Large-Scale Disasters: Prediction, Control, and Mitigation*. United States of America: Cambridge University Press, 2008;
76. O'Boyle, Harris, ir Warbrick. *Law of the European Convention on Human Rights*. Oxford University Press: 2009;
77. Reid, Karen. *A Practitioner's Guide to the European Convention on Human Rights*. London: Sweet & Maxwell, 2007;
78. Rainey, Bernadette, Elizabeth Wicks, and Clare Ovey. *The European Convention on Human Rights*. United Kingdom: Oxford University Press, 2017;

Kiti šaltiniai:

79. Katuoka, Saulius. *Karantinas ar nepaprastoji padėtis? Ką sako tarptautinė teisė?* Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2020;
80. Vainorienė, Aušra. „Nepaprastosios padėties teisiniai pagrindai“. Daktaro disertacija. Vilniaus universitetas, 2018 <https://epublications.vu.lt/object/elaba:32886537/>;
81. Tos, Aliviza Nicos, Veronika Bilkova, Iain Cameron, Oliver Kask, ir Kaarlo Tuori. *Respect for Democracy, Human Rights and the Rule of Law During States of Emergency – Reflections*. Prancūzija: Europos Taryba. Venecijos Komisija, 2020;
82. „Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstaiga: 2020 m. lapkričio 12 d. ataskaita Nr. NŽTI-2020/1-3 dėl Lietuvos Respublikos teisės aktų, reglamentuojančių ekstremaliųjų situacijų valdymą, ir tam tikrų ekstremaliųjų situacijų valdymo priemonių, taikytų karantino Lietuvos Respublikos teritorijoje galiojimo laikotarpiu, atitikties tarptautiniams Lietuvos Respublikos įsipareigojimams žmogaus teisių ir laisvių srityje“. LRSKI. Žiūrėta 2022 m. sausio 26 d. https://www.lrski.lt/wp-content/uploads/2020/11/NTI-2020-1-3_2020-11-12.pdf;
83. „COVID-19 restrictions and the effect on human rights“. Equality and Human Rights Commission. Žiūrėta 2020 m. gruodžio 6 d. <https://www.equalityhumanrights.com/en/our-work/news/covid-19-restrictions-and-effect-human-rights>;
84. „Coronavirus declared global health emergency by WHO“. BBC NEWS. Žiūrėta 2020 m. sausio 31 d. <https://www.bbc.com/news/world-51318246>;
85. Mohammad Ansari Esfeh. „Disaster scope (Gad-El-Hak, 2009)“. ResearchGate. Žiūrėta 2022 m. sausio 25 d. https://www.researchgate.net/figure/Disaster-scope-Gad-El-Hak-2009_tb11_297895047;

86. „France: WHO Coronavirus Disease (COVID-19) Dashboard With Vaccination Data“. World Health Organization. Žiūrėta 2022 m. sausio 25 d. <https://covid19.who.int/region/euro/country/fr>;
87. „Poland: WHO Coronavirus Disease (COVID-19) Dashboard With Vaccination Data“. World Health Organization. Žiūrėta 2022 m. sausio 25 d. <https://covid19.who.int/region/euro/country/pl>;
88. „Lithuania: WHO Coronavirus Disease (COVID-19) Dashboard With Vaccination Data“. World Health Organization. Žiūrėta 2022 m. sausio 25 d. <https://covid19.who.int/region/euro/country/lt>;
89. „Estonia: WHO Coronavirus Disease (COVID-19) Dashboard With Vaccination Data“. World Health Organization. Žiūrėta 2022 m. sausio 25 d. <https://covid19.who.int/region/euro/country/ee>;
90. „Latvia: WHO Coronavirus Disease (COVID-19) Dashboard With Vaccination Data“. World Health Organization. Žiūrėta 2022 m. sausio 25 d. <https://covid19.who.int/region/euro/country/lv>;
91. „COVID-19 coronavirus pandemic“. Worldometer. Žiūrėta 2022 m. sausio 25 d. <https://www.worldometers.info/coronavirus/>;
92. „Compilation of Venice Commission opinions and reports on states of emergency“. Council of Europe: Venice Commission. Žiūrėta 2022 m. sausio 26 d. [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-PI\(2020\)003-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-PI(2020)003-e);
93. „Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijai – 70 metų“. TeisėPro. Žiūrėta 2022 m. sausio 26 d., <https://www.teise.pro/index.php/2020/11/04/zmogaus-teisiu-ir-pagrindiniu-laisviu-apsaugos-konvencijai-70-metu/>;
94. „France reduces isolation for fully vaccinated Covid-positive cases“. France24. Žiūrėta 2022 m. sausio 2 d. <https://www.france24.com/en/europe/20220102-france-reduces-isolation-for-covid-positive-to-7-days-from-10-days>;
95. „Emmanuel Macron annonce l'interdiction des déplacements non essentiels des mardi midi“. Marianne. Žiūrėta 2020 m. kovo 17 d. <https://www.marianne.net/politique/emmanuel-macron-annonce-l-interdiction-des-deplacements-non-essentiels-des-mardi-midi>;
96. „Respecting democracy, rule of law and human rights in the framework of the COVID-19 sanitary crisis. A toolkit for member states“. Council of Europe. Žiūrėta 2022 m. kovo 20 d.
97. „Coronavirus COVID-19 outbreak in the EU Fundamental Rights Implication“. European Union Agency For Fundamental Rights. Žiūrėta 2022 m. sausio 26 d., file:///C:/Users/PC/Downloads/poland-report-covid-19-april-2020_en.pdf;
98. „Will the coronavirus cause a telemedicine boom in Poland“. Healthcare market experts. Žiūrėta 2022 m. sausio 26 d. <https://healthcaremarketexperts.com/en/news/will-the-coronavirus-cause-a-telemedicine-boom-in-poland/>;
99. „Zooming in on French Healthcare“. Institut Montaigne. Žiūrėta 2022 m. sausio 26 d. <https://www.institutmontaigne.org/en/blog/5-years-macron-zooming-french-healthcare>;

100. „Guide on Article 15 of the European Convention on Human Rights“. HUDOC.ECHR.COE. Žiūrėta 2022 m. sausio 26 d., https://www.echr.coe.int/documents/Guide_Art_15_ENG.pdf;
101. „Derogation in time of emergency“. HUDOC.ECHR.COE. Žiūrėta 2022 m. sausio 26 d. https://www.echr.coe.int/documents/fs_derogation_eng.pdf;
102. „Resolution (56) 16 (26 September 1956) - (Adopted by the Ministers' Deputies) Convention on Human Rights - Interpretation and Application of Article 15, paragraph 3“. HUDOC.ECHR.COE. Žiūrėta 2022 m. sausio 26 d. <https://rm.coe.int/16805e35bf>;
103. „Estonian ambassador informed Council of Europe of emergency measures implemented in Estonia“. Republic of Estonia Ministry of Foreign Affairs. Žiūrėta 2022 m. sausio 26 d. <https://vm.ee/en/news/estonian-ambassador-informed-council-europe-emergency-measures-implemented-estonia>;
104. „The Parliament in the time of coronavirus. Latvia“. Robert Schuman Foundation. Žiūrėta 2022 m. sausio 26 d. [https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&cad=rja&uact=8&ved=2ahUKEwix5rqp-Pz2AhWp-
yoKHTCUCcIQFnoECAgQAQ&url=https%3A%2F%2Fwww.robert-
schuman.eu%2Fen%2Fdoc%2Fouvrages%2FFRS_Parliament_Latvia.pdf&usg=AOvVaw3Gj0Xi
pA_ZqEWJrRa8BT1P](https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&cad=rja&uact=8&ved=2ahUKEwix5rqp-Pz2AhWp-
yoKHTCUCcIQFnoECAgQAQ&url=https%3A%2F%2Fwww.robert-
schuman.eu%2Fen%2Fdoc%2Fouvrages%2FFRS_Parliament_Latvia.pdf&usg=AOvVaw3Gj0Xi
pA_ZqEWJrRa8BT1P);
105. „Guide on Article 14 of the European Convention on Human Rights“. HUDOC.ECHR.COE. Žiūrėta 2022 m. sausio 26 d., https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&cad=rja&uact=8&ved=2ahUKEwj56uD4hf32AhXEIYsKHaTdCz4QFnoECAMQAQ&url=https%3A%2F%2Fwww.echr.coe.int%2FDocuments%2FGuide_Art_14_Art_1_Protocol_12_ENG.pdf&usg=AOvVaw0mc-f3G9jBXAxeGTR_ztTE;
106. „Saugoti žmogaus teises ir visuomenės sveikatą kovojant su COVID-19“. European Union Agency For Fundamental Rights. Žiūrėta 2022 m. sausio 26 d. https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUKEwiPuYP0mvr1AhXk_CoKHcHoDB8QFnoECAMQAQ&url=https%3A%2F%2Ffra.europa.eu%2Fsites%2Fdefault%2Ffiles%2Ffra_uploads%2Fpr-2020-covid-rights-impact_lt.pdf&usg=AOvVaw22dWfxyk7cqYFUwPD66xjk;
107. Fifty Eight World Health Assembly. „Revision of the International Health Regulations“. Žiūrėta 2022 m. sausio 26 d. <https://apps.who.int/iris/handle/10665/20353>;
108. „Vaccinated people are advised to self-isolate if they have been in close contact with a family member who has been diagnosed with COVID-19“. KRIIS. Žiūrėta 2022 m. sausio 26 d.

- <https://kriis.ee/en/news/vaccinated-people-are-advised-self-isolate-if-they-have-been-close-contact-family-member-who>;
109. „Coming to France? Your Covid-19 questions answered“. DIPLOMATIE.GOUV. Žiūrėta 2022 m. sausio 26 d. <https://www.diplomatie.gouv.fr/en/coming-to-france/coming-to-france-your-covid-19-questions-answered/article/coming-to-france-your-covid-19-questions-answered>;
110. „COVID-19 vaccines“. World Health Organization. Žiūrėta 2022 m. sausio 26 d. <https://www.who.int/emergencies/diseases/novel-coronavirus-2019/covid-19-vaccines>;
111. „Strategy to Achieve Global COVID-19 Vaccination by mid02022“. World Health Organization. Žiūrėta 2022 m. sausio 26 d. <https://www.who.int/publications/m/item/strategy-to-achieve-global-covid-19-vaccination-by-mid-2022>;
112. „Covid passports: How do they work around the world?“. BBC. Žiūrėta 2022 m. sausio 26 d. <https://www.bbc.com/news/world-europe-56522408>;
113. „Fratelli Variola Spa v. Amministrazione delle finanze dello Stato“. EUR-LEX. Žiūrėta 2022 m. sausio 26 d. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX%3A61973CJ0034>;
114. „ES skaitmeninis COVID pažymėjimas“. COVID.LT. Žiūrėta 2022 m. sausio 26 d. <https://covid.lt/es-skaitmeninis-covid-pazymejimas/>;
115. „Kilus šaršalui dėl asmens duomenų apsaugos, ekspertai prakalbo apie galimybių paso spragą“. KAUNO.DIENA. Žiūrėta 2022 m. sausio 26 d. <https://m.kauno.diena.lt/naujienos/verslas/ekonomika/kilus-sarsalui-del-asmens-duomenu-apsaugos-ekspertai-prakalbo-apie-galimybiu-paso-spraga-1043408>;
116. „The Siracusa Principles on the Limitation and Derogation Provisions in the International Covenant on Civil and Political Rights“. *American Association for the International Commission of Jurists*, 1984 m. Rugsėjo 28 d. <https://www.icj.org/wp-content/uploads/1984/07/Siracusa-principles-ICCPR-legal-submission-1985-eng.pdf>;
117. „ICJ-European Institutions“. International Commission of Jurists. Žiūrėta 2022 m. Balandžio 16 d. <https://www.icj.org/regions/icj-european-institutions/>;
118. „Estonia: COVID-specific news for Life Sciences and Healthcare sector“, ICLG, žiūrėta 2022 sausio 26 d., <https://iclg.com/briefing/11834-estonia-covid-specific-news-for-life-sciences-and-healthcare-sector>;
119. „Statement on human rights considerations relevant to vaccine pass and similar documents“. Council of Europe Committee on Bioethics (DH-BIO). Žiūrėta 2022 m. sausio 26 d. <http://rm.coe.int/0900001680a259dd>;
120. „Respecting democracy, rule of law and human rights in the framework of the COVID-19 sanitary crisis A toolkit for member states available in different languages“. Žiūrėta 2022 m. alandžio 16 d. <https://www.coe.int/en/web/congress/covid-19-toolkits>.

ANOTACIJA

Magistro baigiamajame darbe analizuojama Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos garantuojamų žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsauga koronaviruso pandemijos metu Europos Tarybos valstybėse narėse.

Pirmojoje magistro baigiamojo darbo dalyje yra analizuojama ekstremalios situacijos samprata, šiai situacijai būdingi kriterijai bei vertinama, ar koronaviruso pandemija gali būti laikoma ekstremalia situacija. Taip pat analizuojamos Konvencijoje garantuojamų žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apribojimo galimybės, nepaprastosios padėties, kaip specialaus teisinio režimo, samprata, istorinės atsiradimo aplinkybės, nepaprastosios padėties požymiai ir jų pasireiškimas koronaviruso pandemijos metu.

Antroje magistrinio baigiamojo darbo dalyje yra atliekamas tyrimas, kurio metu siekiama nustatyti, ar valstybės, Europos Tarybos nars, taikydamos priemonės kovoje su koronaviruso pandemija, apribojančias naudojimąsi Konvencijoje reglamentuotomis žmogaus teisėmis ir pagrindinėmis laisvėmis, privalo savo nacionalinėje teisėje įsivesti specialų teisinį režimą – nepaprastąją padėtį ir ar valstybių taikomos priemonės kovoje su COVID-19 virusu yra teisėtos, pagrįstos, proporcingos ir, kai kuriais atvejais, nediskriminuojančios. Taigi, tyrimo metu vertinama, ar koronaviruso pandemijos metu valstybės, Europos Tarybos narės, taikydamos priemonės kovoje su koronavirusu teisėtai, pagrįstai ir proporcingai apribojo Konvencijos 2 straipsnyje „Teisė į gyvybę“, 5 straipsnyje „Teisė į laisvę ir saugumą“, Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos Protokolo Nr. 4 2 straipsnyje „Judėjimo laisvę“, 8 straipsnyje „Teisė į privataus ir šeimos gyvenimo gerbimą“ reglamentuotas žmogaus teises ir pagrindines laisves.

Raktiniai žodžiai: Konvencija, nepaprastoji padėtis, ekstremali situacija, koronaviruso pandemija, teisėtas apribojimas, pagrįstas apribojimas, proporcingas apribojimas, nediskriminavimas.

The Master's thesis analyses the protection of human rights and fundamental freedoms guaranteed by the European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms in the context of a coronavirus pandemic in the Member States of the Council of Europe.

The first part of the Master's thesis analyses the concept of an emergency situation, the criteria for such a situation and assesses whether a coronavirus pandemic can be considered an emergency situation or not. It also analyses the possibilities of restricting the human rights and fundamental freedoms guaranteed by the Convention, the concept of a state of emergency as a special legal regime, the historical circumstances of emergency situation, the features of a state of emergency and their manifestation during a coronavirus pandemic.

The second part of the thesis is an investigation to determine whether member states of the Council of Europe are obliged to introduce a special legal regime - a state of emergency - in their national law when taking measures to combat a coronavirus pandemic that restrict the enjoyment of the human rights and fundamental freedoms set out in the Convention and whether the measures taken by the states in the context of the fight against the COVID-19 virus are lawful, justified, proportionate and, in some cases, non-discriminatory. The investigation therefore assesses whether the measures taken by the Member States of the Council of Europe to combat the coronavirus during the coronavirus pandemic were lawful, justified and proportionate in relation to the limitations imposed by the States on the right to life under Article 2 of the Convention, the right to liberty and security under Article 5, the freedom of movement under Article 2 of the Protocol No. 4 to the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms securing certain rights and freedoms other than those already included in the Convention and the First Protocol thereto and the right to respect for private and family life under Article 8.

Keywords: Convention, state of emergency, emergency situation, coronavirus pandemic, lawful restriction, reasonable restriction, proportionate restriction, non-discrimination.

Magistrinio baigiamojo darbo tema – Europos žmogaus teisių konvencijoje garantuojamų teisių ir pagrindinių laisvių apsauga COVID-19 pandemijos metu. Šio darbo tikslas nustatyti, ar valstybės, taikydamos priemones kovoje su koronavirusu, savo nacionalinėje teisėje privalo įsivesti specialųjį teisinį režimą, nepaprastą padėti, pagal Konvencijos 15 straipsnį tam, kad galėtų teisėtai, pagrįstai ir proporcingai apriboti naudojimąsi Konvencijoje garantuotomis žmogaus teisėmis ir pagrindinėmis laisvėmis. Be kita ko, magistrinio baigiamojo darbo metu yra siekiama įvertinti, ar valstybių įvestos apribojančios priemonės ir draudimai kovoje su koronavirusu yra teisėti, pagrįsti ir proporcingi Konvencijoje garantuojamų žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių atžvilgiu. Siekiant šio tikslo, pirmojoje darbo dalyje vertinama, ar koronavirusas gali būti laikomas ekstremaliąja situacija ir ar Europos Tarybos valstybės narės kaip atsaką į koronaviruso pandemiją savo nacionalinėje teisėje turi įsivesti specialųjį teisinį režimą – nepaprastą padėti pagal Konvencijos 15 straipsnį. Be kita ko, pirmoje magistrinio darbo dalyje yra vertinama, ar Konvencija suteikia galimybę apriboti naudojimąsi Konvencijoje garantuotomis žmogaus teisėmis ir pagrindinėmis laisvėmis nepasinaudojus Konvencijos 15 straipsniu. Antrojoje magistrinio darbo dalyje atliekamas tyrimas, kurio metu yra vertinama, ar valstybės, Europos Tarybos narės, apribojamos naudojimąsi Konvencijos 2 straipsnyje „Teisė į gyvybę“, 5 straipsnyje „Teisė į laisvę ir saugumą“, Protokolo Nr. 4 2 straipsnyje „Judėjimo laisvę“ ir 8 straipsnyje „Teisė į privataus ir šeimos gyvenimo gerbimą“ įtvirtintomis teisėmis ir pagrindinėmis laisvėmis tai darė teisėtai, pagrįstai ir proporcingai.

Magistrinį baigiamąjį darbą sudaro titulinis lapas, turinys, įvadas, dėstymas, išvados, literatūros sąrašas, anotacija ir santrauka lietuvių bei anglų kalbomis. Magistrinio baigiamojo darbo dėstymas, sudarytas iš dviejų dalių, kurių pirmojoje dalyje aptariama teoriniai klausimai susiję su ekstremalia situacija, nepaprastą padėti bei klasikinius žmogaus teisių ribojimo pagrindais, reglamentuotais atitinkamų Konvencijos straipsnių atitinkamose dalyse. Antrojoje magistrinio darbo dalyje yra atliekamas tyrimas, kurio metu yra vertinama, ar valstybės, taikydamos priemones kovoje nuo koronavirusu, apribojo naudojimąsi Konvencijos garantuojamomis žmogaus teisėmis ir pagrindinėmis laisvėmis ar ne. Tuo atveju jeigu šis apribojimas buvo, taip pat vertinta, ar valstybės apribojo naudojimąsi Konvencijoje garantuotomis teisėmis ir pagrindinėmis laisvėmis teisėtai, pagrįstai, proporcingai ir, tam tikrų priemonių atžvilgiu, nediskriminuojančiai.

Magistrinio baigiamojo darbo metu nustatyta, kad koronaviruso pandemija atitinka ekstremaliai situacijai būdingus požymius ir yra laikoma milžiniška nelaimė pasauliniu mastu. Be kita ko, nustatyta, kad ne visos valstybės, Europos Tarybos narės, kovoje su koronaviruso pandemija taikydamos įvairias priemones, savo nacionalinėje teisėje įsivedė Konvencijos 15 straipsnyje reglamentuotą specialųjį teisinį režimą – nepaprastą padėti, o pasinaudojo klasikinius žmogaus teisių ribojimo pagrindais, reglamentuotais atitinkamų Konvencijos straipsnių atitinkamose dalyse, suteikiančiais valstybėms teisę nukrypti nuo Konvencijos ir apriboti naudojimąsi Konvencijoje

garantuotomis teisėmis ir pagrindinėmis laisvėmis siekiant apsaugoti žmonių sveikatą. Magistrinio baigiamojo darbo tyrimo metu nustatyta, kad beveik visos valstybių taikytos priemonės kovoje su koronaviruso pandemija, apribojo naudojimąsi Konvencijoje garantuotomis teisėmis ir pagrindinėmis laisvėmis teisėtai, pagrįstai ir proporcingai.

Raktiniai žodžiai: Konvencija, nepaprastoji padėtis, ekstremali situacija, koronaviruso pandemija, teisėtas apribojimas, pagrįstas apribojimas, proporcingas apribojimas, nediskriminavimas.

SUMMARY

The topic of the Master's thesis is the protection of human rights and fundamental freedoms enshrined in the European Convention on Human Rights during COVID-19 pandemic. The purpose of the Master's thesis is to determine whether states are required to declare a special legal regime the „state of emergency“, under Article 15 of the Convention in their national law in order to be able to impose a legitimate, justified and proportionate restriction on the exercise of the human rights and fundamental freedoms guaranteed by the Convention during coronavirus pandemic. Among other things, the master's thesis seeks to assess whether the restrictive measures and bans imposed by States in the fight against coronavirus are lawful, justified and proportionate in relation to the human rights and fundamental freedoms guaranteed by the Convention. To achieve this purpose, the first part of the master's thesis assesses whether coronavirus can be considered as an emergency situation and whether Council of Europe Member States need to declare a special legal regime in their national law the „state of emergency“ in accordance with Article 15 of the Convention during coronavirus pandemic. Besides, in the first part of the master's thesis assesses whether it is possible to restrict the use of the human rights and fundamental freedoms guaranteed by the Convention without using an Article 15 of the Convention. The second part of the master's thesis assesses whether member states of the Council of Europe restrict the use of the right to life under Article 2 of the Convention, the right to liberty and security under Article 5, the freedom of movement under Article 2 of the Protocol No. 4 to the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms securing certain rights and freedoms other than those already included in the Convention and the First Protocol thereto and the right to respect for private and family life under Article 8 lawfully, reasonably and proportionately.

The master's thesis consists of a cover page, a table of contents, an introduction, a body text, conclusions, a bibliography, an abstract in Lithuanian and English languages and a summary in Lithuanian and English. The body text of the master's thesis consists of two parts. The first part of master's thesis will discuss the theoretical issues related to the emergency situation, the state of emergency according to the Article 15 of the Convention and the restrictive clause which are in the relevant parts of the articles of the Convention. The special part of the master's thesis is the second one in which examining whether or not states have restricted the using of human rights and fundamental freedoms guaranteed by the Convention by taking measures to fight against coronavirus. If there was such a restriction, it was also assessed whether the states had restricted the use of the rights and fundamental freedoms guaranteed by the Convention lawfully, reasonably and proportionately and in non-discriminatory manner in some cases.

In the master's thesis were found that the coronavirus pandemic meets the characteristics of an emergency situation and must be held as a major global disaster. It has also been found that

not all Council of Europe Member States have declared the special legal regime the „state of emergency“ under Article 15 of the Convention in their national law during coronavirus pandemic using different kind of measures fighting with COVID-19 but have made use of the restrictive clause which are in the relevant parts of the articles of the Convention allowing states to derogate from the Convention and to restrict the use of rights and fundamental freedoms guaranteed by it, for the purpose of safeguarding human health.

In the master's theses were found out that almost all of the measures taken by states during coronavirus pandemic have restricted the use of the rights and fundamental freedoms guaranteed by the Convention lawfully, reasonably and proportionately.

Keywords: Convention, state of emergency, emergency situation, coronavirus pandemic, lawful restriction, reasonable restriction, proportionate restriction, non-discrimination.